

Zpřístupněné **JESKYNĚ 2021**

ROČENKA SPRÁVY JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Zpřístupněné JESKYNĚ 2021

ROČENKA SPRÁVY JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah

ÚVOD

Úvodník (<i>L. Příbyl</i>)	6
Základní údaje o organizaci SJ ČR (<i>B. Šimečková</i>)	9
Přehled veřejnosti zpřístupněných jeskyní a dalších podzemních objektů ve správě SJ ČR (<i>V. Ouhrabka</i>)	10

SPRÁVY JESKYNÍ V ROCE 2021 – běžný provoz

Bozkovské dolomitové jeskyně (<i>D. Milka</i>)	12
Chýnovská jeskyně (<i>K. Drbal</i>)	13
Javoříčské jeskyně (<i>M. Koudelka</i>)	15
Jeskyně Na Špičáku (<i>E. Vozábalová</i>)	17
Jeskyně Na Turoldu (<i>J. Kolařík</i>)	18
Koněpruské jeskyně (<i>A. Komaško</i>)	19
Mladečské jeskyně (<i>D. Coufalová</i>)	20
Zbrašovské aragonitové jeskyně (<i>B. Šimečková</i>)	21
Správa jeskyní Moravského krasu	
Jeskyně Balcarka (<i>E. Hebelková</i>)	22
Jeskyně Výpustek (<i>H. Horáková</i>)	23
Kateřinská jeskyně (<i>R. Plíšek</i>)	24
Punkevní jeskyně (<i>R. Hanzlík</i>)	25
Sloupsko-šošůvské jeskyně (<i>M. Hasoňová</i>)	26

KAŽDÝ JEN TU SVOU MÁ ZA JEDINOU – specifické činnosti nebo akce

Kult ohně v jeskyni (<i>J. Ondráček</i>)	27
„Můj rezavý svět“ ve Zbrašovských aragonitových jeskyních (<i>B. Šimečková</i>)	28
Návštěvnícké středisko Chýnovské jeskyně (<i>K. Drbal</i>)	29
Rozloučení se Špičákem (<i>I. Foitová</i>)	30
„Netopýří prohlídky“ pro školy v Javoříčských jeskyních (<i>M. Koudelka</i>)	31
Co návštěvník nevymyslí (<i>K. Slouková</i>)	32

ODDĚLENÍ PÉČE O JESKYNĚ V ROCE 2021

Důlně měřická dokumentace (<i>V. Ouhrabka</i>)	33
Vrchní dozor státní báňské správy a spolupráce s OBÚ v roce 2021 (<i>J. Hromas</i>)	34
Programové financování opatření plánů péče realizovaných SJ ČR (<i>V. Ouhrabka</i>)	35
Monitoring mikroklimatu v jeskyních SJ ČR (<i>P. Zajíček</i>)	39
Fotodokumentace ve zpřístupněných jeskyních a dalších lokalitách (<i>P. Zajíček</i>)	40
Radiační ochrana v roce 2021 (<i>P. Zajíček</i>)	41
Knihovna, webové stránky a intranet SJ ČR (<i>I. Mrázková</i>)	42
JESO v roce 2021 (<i>O. Suldovská</i>)	43

ODBORNÉ PRŮZKUMY A VÝZKUMY 2021

Další úspěšná etapa epigrafického výzkumu uhlíkových čar v Kateřinské jeskyni (<i>P. Zajíček</i>)	45
Hranický kras je nyní detailně prozkoumáván díky Grantové agentuře Gregora Johanna Mendela Mendelovy univerzity v Brně (<i>M. Geršl</i>)	46
Ropuší kámen v Jeskyni Na Turoldu (<i>J. Kolařík</i>)	48
Výsledky zimního sčítání letounů 2021/2022 ve zpřístupněných jeskyních ČR (<i>M. Koudelka</i>)	49
Rožmberská hrobka 1611 – 2011 – 2021 (<i>J. Šindelář</i>)	51

EDICE, PROPAGACE

Propagace jeskyní v mezinárodním roce jeskyní, krasu a dalšího covidu (<i>P. Gejdoš</i>)	54
Časopis Ochrana přírody (<i>K. Drbal</i>)	56

METEOR jubiloval v Chýnovské jeskyni (<i>K. Drbal</i>)	57
Časopis Vesmír k Mezinárodnímu jeskyni a krasu (<i>K. Drbal</i>)	59
Série koncertů Jaroslava Svěceného (<i>K. Drbal</i>)	60

EKONOMICKÉ ZAJIŠTĚNÍ A HOSPODAŘENÍ ORGANIZACE

Finanční hospodaření organizace – přehled vybraných ukazatelů (<i>J. Mazalová</i>)	62
Majetek organizace (<i>M. Šejblová</i>)	63
Návštěvnost jeskyní SJ ČR v roce 2021: Na houpáče (<i>P. Gejdoš</i>)	64
Investiční akce Správy jeskyní v roce 2021 (<i>L. Příbyl</i>)	66

VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací aktivity pro zaměstnance (<i>B. Šimečková</i>)	68
Prezentace pro veřejnost (<i>B. Šimečková</i>)	69
Tematické veřejné prohlídky v rámci Archeologického léta 2021 (<i>P. Zajíček</i>)	71
Poznávací výlet průvodců z jeskyně Výpustek (<i>A. Mašová</i>)	72
Poznávací zájezd do Moravského krasu v roce 2021 (<i>J. Kolařík</i>)	73

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

Mezinárodní rok jeskyní a krasu (<i>K. Drbal</i>)	74
Mezinárodní rok jeskyní a krasu – konference Kras, jeskyně a lidé (<i>O. Suldovská</i>)	76
13. vědecká konference „Výskum, využívanie a ochrana jaskýň“, Liptovský Mikuláš, 7.-9. září 2021 (<i>J. Hromas</i>)	77
Česko-polský speleologický workshop v Broumově (<i>O. Suldovská, V. Ouhrabka</i>)	79

SPOLEČENSKÉ ZPRÁVY

Životní jubilea, miminka (<i>B. Šimečková</i>)	81
Svatby (<i>B. Šimečková</i>)	82
Stanislav Vybíral sedmdesátníkem (<i>M. Koudelka</i>)	83
Odborová organizace (<i>V. Ouhrabka</i>)	84
Cena Olomouckého kraje za přínos v oblasti životního prostředí 2021 (<i>B. Šimečková</i>)	85
Setkání jeskynářů – seniorů v Moravském krasu (<i>J. Flek</i>)	86
Výpustek na dálkovém pochodu Křtinská stovka (<i>P. Vojáčková</i>)	87
Vzpomínka na Helenu s trochou historie i filozofie (<i>L. Slezák</i>)	88
Vzpomínka na Helenu Kvasničkovou v Chýnovské jeskyni (<i>K. Drbal</i>)	90
Opustil nás Ivan Račko (1957-2021) (<i>B. Šimečková</i>)	91
Vzpomínka: Dr. Jacek Piasecki (1946-2021) (<i>J. Hebelka</i>)	92
Josef Pánek (*11.2.1958 - †6.4.2021) (<i>D. Milka</i>)	94
Odešel RNDr. Josef Rubín, geograf a publicista (<i>J. Hromas</i>)	94
Opustila nás Monika Příbylová (<i>J. Mazalová</i>)	95

ZAJÍMAVOSTI ROKU 2021

Akce kolem Hranické propasti se téměř zastavily (<i>B. Šimečková</i>)	96
Ekologická havárie na řece Bečvě – díl druhý (<i>B. Šimečková</i>)	97
Průvodcovské pohlednice (<i>B. Šimečková</i>)	101

FOTO ROKU

Fotografie roku 2021 (<i>J. Vandělík</i>)	102
---	-----

HISTORIE

200 let od narození Jindřicha Wankela (<i>P. Zajíček</i>)	103
Pamětní deska MUDr. Jindřichu Wanklovi (<i>I. Štelcl</i>)	105
Umělé zalednění Chýnovské jeskyně? (<i>J. Hromas</i>)	106
Vodovod na Macochu (<i>I. Štelcl</i>)	107
Jak jeskyně k dozoru státní báňské správy před padesáti lety přišly (<i>J. Hromas</i>)	108

POHLEDY ZVENČÍ

Co přinesla návštěvní kniha na webu? (<i>P. Gejdoš, I. Mrázková</i>)	110
Záříjový novinářský šotek a Karel Absolon (<i>J. Flek, B. Šimečková</i>)	113

POD POKLIČKOU

Kapr po pacovsku (<i>K. Drbal</i>)	115
--	-----

POD POKLIČKOU aneb čtvero ročních dob (<i>B. Šimečková</i>)	116
---	-----

POHÁDKA NA KONEC

Poklad	118
--------------	-----

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	119
--------------------------------	-----

Hloubení základů budoucího Domu přírody Českého krasu u Koněpruských jeskyní.

Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Ředitel SJ ČR Ing. Lubomír Příbyl vhažuje buľy na zápase pracovníků Krkonošského národního parku a Národního parku Šumava v hokejové hale ve Vimperku. Foto: Luděk Khol

Vážení čtenáři, přátelé jeskyní, kolegyně a kolegové,

rok utekl jako voda a znovu otevíráte stránky ročenky Správy jeskyní České republiky, kde se můžete průřezově seznámit s mnoha aktivitami, kterými se naše organizace zabývá.

Bohužel i v uplynulém roce jsme se potýkali s následky celosvětové pandemie koronaviru, které se promítly do všech našich činností. Lockdown, který byl vyhlášen vládou 12. října 2020, skončil až koncem května 2021. To způsobilo velký propad v příjmech ze vstupného do jeskyní a prodeje upomínkových předmětů, které se podílejí téměř z 90 % na našich výdajích. Musela být logicky přijata opatření k minimalizaci nákladů, ta se skládala stejně jako v roce 2020 z omezení výdajů na nákup drobného majetku, údržbu, investice a omezení přesčasové práce.

Návštěvnost po ukončení lockdownu byla odlišná od předchozího roku, kdy byly jeskyně zavaleny návštěvníky, zejména z České republiky. Lidé už byli patrně unaveni přetrvávajícími opatřeními vlády. Přišlo jich do jeskyní méně a v řadě případů dávali najevo svou nevoli s nošením respirátorů, předkládáním certifikátů o prodělané nemoci nebo očkování. Bohužel byli často hrubí na naše pokladní a průvodce, kteří pouze plnili mé pokyny k dodržování nařízení vlády v boji proti Covidu-19. Myslím, že zde je na místě poděkovat našim kolegům za trpělivost a asertivitu při řešení konfliktních situací.

V roce 2021 navštívilo naše jeskyně 475 775 turistů, což bylo o 285 660 méně než v předcovidovém roce 2019. Tržby ze vstupného za rok 2021 tvořily 67 % tržeb roku 2019. Veškerou ztrátu nesla Správa jeskyní, a to čerpáním rezervního fondu vytvořeného z kladných hospodářských výsledků od roku 2006, kdy byla zřízena. Znovu zde musím připomenout, že přes minimalizaci ostatních nákladů všichni zaměstnanci dostávali vypláceny mzdy v plném rozsahu a nemuseli jsme přistoupit k žádným restrikcím v souladu se zákoníkem práce.

Abych celý úvodník nepsal jen o problémech s koronavirem, přejdu k bilancování pozitivnějších záležitostí. Uplynulý rok byl vyhlášen Mezinárodní speleologickou unií Mezinárodním rokem jeskyní a krasu (IYCK)

s mottem Poznávat, rozumět a chránit. Cílem projektu bylo nejen zlepšení povědomí veřejnosti, jak se jeskyně či obecně přírodní i kulturní dědictví dotýkají nebo v minulosti dotýkaly našeho každodenního života, ale i ukázat význam krasu, jeskyní a širšího území krasových oblastí a na ně navazujících dalších typů krajiny. Správa jeskyní České republiky se za finanční podpory Ministerstva životního prostředí stala hlavním organizátorem a pořadatelem konference, která se uskutečnila v září v Českovicích v Moravském krasu. Správa jeskyní ji zajišťovala v úzké spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR, Českou geologickou službou a Českou speleologickou společností. Všichni aktéři se shodli počínaje rokem 2022 na každoročním opakování podobné konference. Doplňkovou kulturní akcí k IYCK bylo uspořádání osmi koncertů houslisty Jaroslava Svěceného a jeho kolegů v našich jeskyních nebo přilehlých areálech. V tomto případě jsme také získali od MŽP finanční podporu.

V uplynulém roce pokračovaly realizace dvou největších investičních akcí Správy jeskyní. Jednou z nich je výstavba Domu přírody Českého krasu u Koněpruských jeskyní. Stavbu provázely problémy s dodržováním harmonogramu prací, a s největší pravděpodobností dojde k posunu zahájení provozu až do začátku roku 2023. Druhou investiční akcí je stavba Návštěvnického střediska Chýnovské jeskyně. Zde se dá předpokládat, že stavba včetně instalace expozice bude ukončena do zahájení hlavní návštěvnické sezóny roku 2022. Podrobnosti o obou akcích se můžete dočíst uvnitř této ročenky.

Než se začnete do dalších stránek této publikace, chtěl bych poděkovat všem kolegům ze Správy jeskyní včetně brigádních průvodců za plnění úkolů organizace a našim návštěvníkům za přízeň, kterou nám neustále projevují.

S ohledem na události posledních dvou let bych rád všem popřál do dalších roků hlavně hodně zdraví, které budeme určitě potřebovat.

Ing. Lubomír Příbyl

Nově opravený venkovní areál Jeskyně na Špičáku. Foto: Evelyn Vozábalová, SJ ČR

Odlesněná plocha nad Bozkovskými dolomitovými jeskyněmi. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Klub seniorů při prohlídce Mladečských jeskyní s nezbytnou ochranou dýchacích cest.
Foto: Ondřej Vlček, SJ ČR

Základní údaje o organizaci SJ ČR

Název:	Správa jeskyní České republiky státní příspěvková organizace
Adresa sídla:	Květnové náměstí 3, 252 43 Průhonice
Identifikační číslo:	75073331
Daňové identifikační číslo:	CZ75073331
Poštovní adresa:	Květnové náměstí 3, P. O. BOX 21, 252 43 Průhonice
Telefonní spojení:	+420 271 000 040
Adresa elektronické pošty:	spravajeskynicr@caves.cz
Internetové stránky:	www.caves.cz, www.jeskynecr.cz
Datová schránka:	sxwrr4r

Organizační uspořádání a obsazení vedoucích funkcí

Pracoviště Průhonice

Ředitel
Ekonomicko-provozní náměstek a statutární zást.
Odborný náměstek
Sekretariát ředitele

Ing. Lubomír Příbyl
Ing. Eva Šantorová, od 1. 8. 2021 Ing. Petr Sezemský
Ing. Karel Drbal
vedoucí Romana Miceská

Odbor ekonomicko-provozní

Referát plánu a rozpočtu
Oddělení účetnictví
Oddělení technické
Referát personální

vedoucí Ing. Eva Šantorová, od 1. 8. 2021 Ing. Petr Sezemský

Ing. Jana Mazalová

vedoucí Marcela Šejblová
vedoucí Eva Koktanová, DiS
Hana Frantová
vedoucí Ing. Karel Drbal

Oddělení péče o jeskyně

Pracoviště Blansko

Správa jeskyní Moravského krasu
Oddělení ekonomické
Oddělení technické
Informační služba
Provoz Punkevní jeskyně
Provoz Kateřinská jeskyně
Provoz jeskyně Balcarka
Provoz Sloupsko-šošůvské jeskyně
Provoz jeskyně Výpustek
Oddělení péče o jeskyně
Pracovní skupina Blansko

vedoucí Jiří Hebelka
vedoucí Jaromíra Kakáčová
vedoucí Libor Láník, od 1. 3. 2021 Ing. Pavel Krátký
vedoucí Bc. Pamela Fleková
vedoucí Hynek Pavelka
vedoucí Ing. Roman Plíšek
vedoucí Mgr. Eva Hebelková
vedoucí Miluše Hasoňová
vedoucí Bc. Hana Horáková

vedoucí Ing. Jan Flek

Ostatní pracoviště

Správa Bozkovských dolomit. jesk., Bozkov
Správa Chýnovské jeskyně, Dolní Hořice
Správa Javoříčských jeskyní, Javoříčko
Správa Jeskyně Na Turoldu, Mikulov
Správa Jeskyně Na Špičáku, Supíkovice
Správa Jeskyní Na Pomezí, Vápenná
Správa Koněpruských jeskyní, Koněprusy
Správa Mladečských jeskyní, Mladeč
Správa Zbrašovských arag. jesk., Teplice n. Beč.

vedoucí Mgr. Dušan Milka
vedoucí Ing. Karel Drbal
vedoucí Ing. Martin Koudelka
vedoucí Bc. Jiří Kolařík
vedoucí Evelyn Vozábalová
vedoucí Ing. Martin Kubalák
vedoucí Alexandr Komaško
vedoucí Drahomíra Coufalová
vedoucí Barbora Šimečková

PŘEHLED VEŘEJNOSTI ZPŘÍSTUPNĚNÝCH JESKYNŮ
A DALŠÍCH PODZEMNÍCH OBJEKTŮ V PÉČI SJ ČR

(Stav k 1. 1. 2022, sestavil Vratislav Ouhrabka)

	název jeskyně	evidenční kód JESO	katastrální území	okres	kraj	chráněné území	celková délka jeskyně / m	celková hloubka denivelace jeskyně / m	nadmořská výška vchodu východu m n.m.	
Čechy	Bozkovské dolomitové jeskyně	K162 50 10 J00001	Bozkov	Semily	Liberecký	NPP Bozkovské dolo- mitové jeskyně (1999, 2005) 5,54 ha	1118	43	447	446
	Jeskyně pod Sněžníkem (fluoritový důl ŠP4 Jilové-Sněžník)	P141 26 1A J00029 až P141 26 1A J00043	Sněžník	Děčín	Ústecký	PP Jeskyně pod Sněžníkem (1999) 973 m² CHKO Labské pískovce	samostatné dutiny dlouhé až 150 m	cca 30	574	-
	Koněpruské jeskyně	K112 87 11 J00007	Koněprusy	Beroun	Středočeský	NPP Zlatý kůň (1972) 37,06 ha CHKO Český kras	2050	70	443	459
	Chýnovská jeskyně	K123 57 10 J00001	Dolní Hořice	Tábor	Jihočeský	NPP Chýnovská jeskyně (1949, 2010) 2,97 ha	1400	79	539	543
Severní Morava	Jeskyně Na Pomezí	K163 32 10 J00001	Vápenná	Jeseník	Olomoucký	NPP Jeskyně Na Pomezí (1965, 2010) 20,60 ha	1430 (celý systém Jeskyně Na Pomezí-Liščí díra 1870 m)	47	549	545
	Jeskyně Na Špičáku	K163 29 10 J00001	Supikovice	Jeseník	Olomoucký	NPP Na Špičáku (1970) 7,05 ha	410	cca 10	439	437
	Javoříčské jeskyně	K220 34 10 J00001	Březina	Olomouc	Olomoucký	NPR Špraněk (1949, 2013) 102,29 ha	5594 (celý systém cca 6000 m)	111	445	470/488
	Mladečské jeskyně	K220 35 10 J00001	Mladeč	Olomouc	Olomoucký	NPP Třesín (1933), 0,81 ha, PP Třesín (1993) 143,08 ha, CHKO Litovelské Pomoraví	1250	30	257	257
	Zbrašovské aragonitové jeskyně	K212 06 10 J00001	Teplice nad Bečvou	Přerov	Olomoucký	NPP Zbrašovské aragonitové jeskyně (2003, 2005) 7,74 ha	1435	55	265	248
Jižní Morava Moravský kras	Jeskyně Na Turoldu	K322 27 10 J00001	Mikulov na Moravě	Břeclav	Jihomoravský	PR Turolď (1946, 2002) 16,84 ha CHKO Pálava	3054 (systém: Turolď 1754, Liščí 1300)	47	285	-
	Punkevní jeskyně	K230 12 10 J03240	Suchdol v Mo- ravském krasu, Vilémovice u Macochy	Blansko	Jihomoravský	NPR Vývěry Punkvy (1933, 2004) 556,46 ha CHKO Moravský kras	6375 (systém: Punkevní Macocha 5675 m, Malý výtok 150 m, Stovka 550 m)	190/65	355	350
	Kateřinská jeskyně	K230 12 11 J06940	Suchdol v Moravském krasu	Blansko	Jihomoravský	NPR Vývěry Punkvy (1933, 2004) 556,46 ha CHKO Moravský kras	950	63	342	-
	Jeskyně Balcarka	K230 12 11 J05970	Ostrov u Macochy	Blansko	Jihomoravský	PR Balcarkova skála – – Vintoky (1998) 7,09 ha CHKO Moravský kras	1150	40	461	458
	Sloupsko-šošůvské jeskyně	K230 12 10 J00250	Sloup v Moravském Krasu, Šošůvka	Blansko	Jihomoravský	PR Sloupsko-šošůvské jeskyně (1999,2010) 7,50 ha CHKO Moravský kras	5700	98	462	470
	Jeskyně Výpustek	K230 12 16 J11310	Březina u Křtin	Blansko	Jihomoravský	PR U Výpustku (1977, 2012) 63,34 ha CHKO Moravský kras	cca 2000	55	385	385

Tabulky obsahují základní data, která jsou průběžně aktualizována. Jsou zdrojem dostupných ověřených údajů k uvedenému datu pro veškerou publikační a prezentační činnost.

teplota vzduchu vody °C		rok objevu zpřístupnění		zpřístupněná část jeskyně m	délka návštěvního okruhu*) m	denivelace návštěv. okruhu m	počet schodů	doba prohlídky min.	průměrná roční návštěvnost **) 1991 - 2019	průměrná roční návštěvnost **) 2006 - 2019	charakteristika/výjimečnost jeskyně
7,5 - 9	8	1947 1957	1969	350	400	17	245	cca 45	65 770	65 238	Největší jeskynní systém v dolomitech s největším podzemním jezerem v Čechách.
7 - 12	-	1983 1984	-	délka přístupných důlních chodeb 870	1740	19	-	cca 2,5 hod		pouze pro odborné exkurze	Pseudokrasové dutiny s fluoritovou mineralizací částečně přístupné z důlního díla (ŠP 4 – Jilové-Sněžník)
9 - 10,5	-	1950	1959	630 (návštěvní trasa 580)	620	27	483	cca 50-60	94 259	84 703	Největší jeskynní systém Čech a významná archeologická lokalita.
5 - 9	8,7	1863	1868	280	260	36	330	cca 45	32 642	30 941	Největší česká jeskyně v krystalických vápencích a nejstarší zpřístupněná jeskyně v ČR.
7 - 8	-	1936 1949	1950	450	390	12	196	cca 45	52 717	48 315	Největší jeskynní systém v krystalických vápencích v ČR.
7 - 9	-	cca pol. 15. stol.	1885 1955	220	220	2	0	cca 35	14 637	14 388	Jeskyně vytvořená ledovcovými vodami, nejstarší sídliště cromagnonských lidí v ČR.
7 - 8	-	1938 1958	1938 1961	790	790 a 360	46	255	cca 60/40	45 480	39 261	Jeskynní systém s nejobtší a nejpestřejší krápníkovou výzdobou.
7 - 9	-	1826 (1828)	1911	330	400	14	92	cca 40	19 087	19 505	Významná archeologická lokalita – největší a nejstarší sídliště cromagnonských lidí ve střední Evropě.
14 - 16	22	přelom 1912/1913	1926	375	375	18	126	cca 50-60	48 009	47 522	Hydrotermální jeskyně s plynovými „jezery“ CO ₂ , aragonitovými agregáty a unikátní krápníkovou výzdobou.
7 - 9	6 - 8	1951	1958 2004	140	280	33	350	cca 50-60	28 025 ***)	29 374	Největší jeskynní systém v druhohorních vápencích v ČR s unikátní modelací stěn a stropů.
7 - 8	4 - 10	1909	1910	1290	1250 (z toho 440 m plavba)	25	198	cca 60	201 736	192 446	Nejméně známý jeskynní systém s nejmohutnější propastí a jedinou veřejnou podzemní plavbou v ČR.
7 - 8	-	část odedávna, 1909	1910	420	580	20	199	cca 40	54 972	45 773	Jeskyně s největší zpřístupněnou podzemní prostorem v ČR.
7 - 8	-	1923	1925 1935 1949	720	720	18	330	cca 60	36 621	30 957	Jeskynní systém s bohatou krápníkovou výzdobou a významná archeologická lokalita.
7 - 8	1 - 20	část odedávna 1879-Eliš.j. 1889-Šoš.j.	1881 1890	1930	1760 890 950 1300	24 24 23 73	303 202 147 134	cca 110/70	43 537	44 171	Nejdelší zpřístupněný jeskynní systém v ČR, jeskyně Kůlna je významná archeol. lokalita, naleziště pozůstatků neandrtálského člověka.
7 - 8	-	před 1608	2007	615	600	3 3	13 32	cca 75	18 457 ****)	18 457	Jeskynní systém s pohutou historií (těžba fosfátů, německá továrna) a s tajným vojenským veliteliským stanovištěm.

*) délka návštěvního okruhu je trasa, kterou návštěvník projde ***) nejsou zahrnuty roky, po které byla jeskyně zavřena ****) jeskyně otevřena od r. 2004 *****) jeskyně otevřena od r. 2007

Bozkovské dolomitové jeskyně – ach, ten covid

Dušan Milka

Ach, ten covid, ten nám dává zabrat. Stejně jako loni jsme z důvodů nouzového stavu nemohli provozovat jeskyně až do června. Jednou za týden jsme provedli denní prohlídku a jinak jeskyně odpočívaly. Po mnoha letech jsme museli ustoupit od jarního kvalifikačního školení brigádních průvodců a nové průvodce jsme tak připravovali „za pochodu“ až pozdě na jaře. Provoz jsme spustili až v červnu, ale do podzemí mohly jen skupiny o 10 lidech. Měli jsme trochu obavu, že s tím budou problémy, protože takový provoz je náročný na počet průvodců (které nemáme), ale návštěvníků chodilo málo, a tak se to dalo zvládnout. Až na výjimky žádné školní skupiny, žádná cestovní kancelář. Studené pozdní jaro konec konců výletům zrovna moc nepřálo.

Silnější návštěvnícky provoz se rozběhl až počátkem července, a to už jsme mohli do podzemí s dvaceti návštěvníky. Oba prázdninové měsíce byly, co do návštěvnosti, asi na dvě třetiny obvyklého počtu. Svoji roli patrně sehrálo i to, že v uzavřených prostorách jeskyní museli mít po celou dobu prohlídky všichni návštěvníci respirátory nebo roušky. To nebyla ochotná určitá část potencionálních návštěvníků akceptovat, proto byly objekty turistického ruchu ve volné přírodě (zoologické zahrady, skalní města, stezky korunami stromů i některé hrady) mnohem navštěvovanější. V létě téměř úplně chyběli cizinci, na které jsme byli v tomto období zvyklí. Žádní Němci, Holanďani, Dánové. Polské cestovky měly objednanu řadu prohlídek, ale na poslední chvíli je kvůli nezájmu rušily. Jedna jediná cestovní kancelář – Zielona dolina z Karpacze – vodila svoje klienty pravidelně dvakrát týdně.

Jen co skončily prázdniny, zmizeli z jeskyní návštěvníci. Podzim byl slabý. Měli jsme otevřeno, ale zájem byl malý, a jediné oživení bylo až ke konci roku, po vánočních svátcích. Po vyhodnocení sezony na konci roku jsme zjistili, že takhle nízkou návštěvnost jsme měli před třiceti lety.

Počátkem listopadu došlo k významnému zásahu v povrchovém areálu jeskyní. Velká část lesního porostu na západ od přístupové cesty ke vstupní hale jeskyní byla odtěžena. Po mnoha letech tak došlo k odhalení terénu, což se projevilo už na podzim mnohem intenzivnějším skapem v podzemí po listopadových deštích. Na první pohled bylo vidět, že to jeskyním prospívá a že ožívají. Na druhé straně je velmi pravděpodobné, že jeskyně tím přišly o pověstný chládek v povrchovém areálu v období letních veder.

Přes poměrně velký počet návštěvníků, kteří prošli vstupní halou i jeskyněmi v loňském i letošním roce, se neobjevil mezi zaměstnanci našich jeskyní žádný případ nákazy covidem-19. Tak jak to s tím covidem doopravdy je?

Zdeněk Vacátka při nátěru zahradního nábytku do areálu Bozkovských dolomitových jeskyní. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Chýnovská jeskyně

Karel Drbal

Rok jednadvacátý jednadvacátého století byl ještě podivnější než ten předchozí. Dostal název „doba covidová“. Pandemie se rozběhla do nevídaných rozměrů a podepsala se na osudech mnoha lidí. Obavy o zdraví, omezený společenský život, turistický ruch na nule se všemi důsledky a dopady. Vlna pandemie se hnala za vlnou. S omezeními i dopady se musely potýkat i zpřístupněné jeskyně České republiky. Sezóna byla zahájena až 1. června 2021 se všemi omezeními vyplývajícími z vládních nařízení a trvala do 31. října 2021. Chýnovskou jeskyni navštívilo navzdory epidemickým opatřením 23 152 osob. Propad návštěvnosti byl citelný.

V průběhu roku byla většina sil věnována výstavbě Návštěvníckého střediska Chýnovské jeskyně. Celkem proběhlo 23 kontrolních dnů, kde se pravidelně hodnotil a upřesňoval postup prací. V průběhu roku byla dokončena hrubá stavba, dokončena výstavba kopie výtopny lokomotiv a stavební práce se přesunuly do interiéru stavby. Zároveň byla provedena podstatná část venkovních terénních úprav. V červnu se zapojil do realizace dodavatel expozice, kterým je firma ACTPRO s.r.o., B. Smetany 1465/25, České Budějovice. Práce na expozici začaly souběžně ve spolupráci s dodavatelskou stavební firmou Hora s. r. o. Byla zahájena stavba umělé jeskyně a krasové dutiny. Podrobněji v dalším článku Ročenky na str. 29.

Na objednávku Krajského úřadu Jihočeského kraje Správa Chýnovské jeskyně zajišťovala dodávku textů a fotografií pro publikaci s pracovním názvem „Podzemí jižních Čech“, s využitím i pro další propagační a informační materiály Jihočeského kraje. 30. září 2021 se zástupci Chýnovské jeskyně zúčastnili společného jednání zastupitelstev obcí Hosín a Hrdějovice za účasti zástupců Jihočeského kraje ve věci projektu na zpřístupnění PP Orty u Českých Budějovic.

V roce 2021 byl zahájen projekt na stopování vod Chýnovské jeskyně ve vztahu k Rutické vyvěračky. Projekt zajišťuje Přírodovědecká fakulta University Karlovy, Ústav hydrogeologie, inženýrské geologie a užití geofyziky. Garantem výzkumu je Doc. RNDr. Jiří Bruthans, Ph.D. Výzkum probíhá v těsné spolupráci se Správou Chýnovské jeskyně. Do Rutické vyvěračky bylo instalováno odběrové zařízení vod. Vlastní výzkum spočívá ve sledování stopovacího média, kterým je v tomto případě fluorescein. Pokračovala spolupráce se

Úklid areálu Chýnovské jeskyně v rukách Luboše Hájka. Foto: František Krejča, SJ ČR

ZO 1-10 ČSS Speleoanaut na průzkumu trvale zatopených prostor Chýnovské jeskyně. V tomto roce byl průzkum zaměřen především na pořízení filmového dokumentu pro účely Návštěvnického střediska Chýnovské jeskyně. Nadále je doplňována sbírka dokumentace SCHJ. Veškeré písemnosti jsou průběžně zařazovány a tříděny do bibliografického systému. V rámci hmotné dokumentace jsou do sbírek zařazovány zejména mineralogické a geologické vzorky z území Chýnovského krasu a navazujících lokalit regionu. Sbírká SCHJ obsahuje řádově stovky položek minerálů, hornin a historických artefaktů členěných podle lokalit.

Ve spolupráci se subjektem Naše historie byly zajišťovány tyto akce: Klášter Milevsko, Latinská škola – průzkum komínů a kanalizace; Klášter Kadaň – kamerový průzkum nepřístupných dutin; Terezín – dokumentace nepřístupné odvodňovací štolky barokní pevnosti; Rychnov nad Kněžnou – dokumentace nepřístupného historického podzemí pro Muzeum Orlických hor; Letohrad (Orlické hory) – průzkum nepřístupné hrobky; Mrtník, kostel – průzkum podzemí kostela v rámci projektu „Hlavy 21“ (hledání ztracených hlav pánů, popravených 1621 na Staroměstském náměstí; Dolní Lukavice – průzkum podzemí kostela; Praha, Strahovský klášter – dokumentace studny; Praha, Pohořelec – dokumentace studny; Arménie – 3D skenování jeskyní Areni-1, Areni-2 (nejstarší výroba vína na světě); Vyšší Brod – dokončení průzkumu a dokumentace nepřístupné hrobky Rožmberků; Štáhlavy, okr. Plzeň – dokumentace nepřístupné hrobky Černínů a Valdštejnů. Jednalo se vesměs o využití nedestruktivních metod průzkumu.

Správa Chýnovské jeskyně byla oslovena Českým rozhlasem Dvojka s nabídkou natáčení jubilejního třítisícího vydání rozhlasového magazínu Meteor. První vysílání tohoto magazínu proběhlo právě v Chýnovské jeskyni v roce 1963. Natáčení se realizovalo 6. března 2021 a pořad byl odvysílán 20. března 2021. Více v samostatném článku Ročenky na str. 57. Se zahájením sezóny v „době covidové“ proběhlo natáčení o jeskyni pro Český rozhlas Radiožurnál, Českou televizi Regiony a Českou televizi ČT24. Tradiční koncerty Jaroslava Svěceného v jeskyni se konaly 2. září 2021. Z dalších akcí pro veřejnost zajišťovaných Správou Chýnovské jeskyně jmenujme tradiční Mezinárodní noc pro netopýry s účastí cca 80 diváků dne 10. září 2021 a prezentaci Chýnovské jeskyně 18. září 2021 na Spolkovém dnu v Chýnově.

V závěru sezóny 2. října 2021 navštívil Chýnovskou jeskyni ministr životního prostředí Richard Brabec v souvislosti s jeho účastí na zahájení výstavby vodárny ve městě Chýnov. Kromě jeskyně si prohlédl i stavbu Návštěvnického střediska Chýnovské jeskyně a provozních budov. Našel si čas i na setkání s návštěvníky jeskyně a samozřejmě i na diskuzi s pracovníky správy.

Příprava k ponoru u Homolova jezírka v Chýnovské jeskyni. Foto: Josef Vandělik, SJ ČR

Javoříčské jeskyně

Martin Koudelka

Máme za sebou další rok. Opět rok velmi nestandardní, poznamenaný pandemií koronaviru, která zásadním způsobem ovlivňuje život a práci nás všech a omezuje naši činnost. Jeskyně jsme tak mohli otevřít tento rok pro veřejnost až od měsíce června.

Neproběhlo tedy tradiční jarní Probouzení netopýrů, nekonal se opět téměř žádný školní výlet. I přesto se sezóna poměrně rychle rozběhla a v červenci a srpnu jsme nestihali provádět spousty návštěvníků. Většina byla z České republiky, těch zahraničních kvůli přeshraničním komplikacím přijelo velmi málo. Téměř přestaly jezdit organizované zájezdové skupiny. V roce 2021 jsme provedli nádherným podzemím kopce Špraňku celkem 27 647 návštěvníků, což je méně o 6 % proti předchozímu roku. Je to ale jen necelých 65 % z nejlepších dob předcovidových.

I po otevření jeskyní jsme byli svázáni spoustou nařízení a omezení, která se velmi často – a celkem nepřehledně – měnila. Vstup do podzemí byl a stále je možný pouze s ochranou dýchacích cest, po dezinfekci rukou a s prokazováním bezinfekčnosti. Tyto skutečnosti samozřejmě vedly k problematickým situacím při návštěvách „odpíračů“ nařízení. Velké díky patří na tomto místě všem zaměstnancům i brigádníkům. Všechny krizové situace se podařilo na místě zvládnout a nalézt řešení mnohdy zdánlivě neřešitelných konfliktů, a to bez nutnosti volat policii.

I garáž je třeba vymalovat, aby se auto cítilo ve svém domečku dobře – snaží se Radek Smítal. Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

z Olomouckého kraje by měla být věnována právě Javoříčským jeskyním. Netrpělivě vyhlížíme termín premiéry filmu režiséra Romana Němce „Kam motýli nelétají“. Mnoho záběrů se natáčelo v nepřístupných částech Javoříčských jeskyní, v Olomouckém domě a v domě U hradu.

Začalo se intenzivně pracovat na dvou investičních akcích. V tomto roce byl zadán a zpracován projekt na opravu příjezdové komunikace k Javoříčským jeskyním a provedeno geodetické vytyčení příjezdové i přístupové cesty. Pomalu se rozbíhá projekt na nutnou obnovu a rekonstrukci napájecího uzlu jeskyní.

Turistická sezona plná omezení, zákazů a epidemiologických opatření je za námi. Co je před námi, můžeme jen tak mlhavě tušit. Věříme, že zase bude líp.

*Příprava venkovního areálu Javoříčských jeskyní na sezónu, v akci Veronika Müllerová a Eva Sedláková.
Foto: Martin Koudelka, SJ ČR*

*Během „Noci netopýrů“ se sešlo u Jeskyně Na Špičáku kolem 100 posluchačů.
Foto: Evelyn Vozábalová, SJ ČR*

Jeskyně Na Špičáku

Evelyna Vozábalová

Ačkoli byl provoz zpřístupněných jeskyní z důvodu covidu zkrácen o dva měsíce, průměrná návštěvnost Jeskyně Na Špičáku neklesla. V prvních měsících roku jsme se stěhovaly zpátky do nově zrekonstruované provozní budovy. Bylo zrušeno přechodné napojení elektřiny, internetu a telefonu do stavebních buněk a ty odvezeny. Na konci ledna již tradičně proběhlo zimní sčítání letounů, počty zimujících se k naší radosti drží na podobné úrovni jako v předchozím roce.

Otevření jeskyní se v dubnu přesouvá na neurčito, čekáme a poskytujeme prostor k natáčení záběrů do dokumentu Krajinou domova – díl Jeskyně, který má vysílat ČT. Mezitím doráží nábytek do kuchyně, kanceláří a ostatních prostor, stěhujeme, zařizujeme, vylepšujeme a zabydlujeme se. Taky venku před domem se čile pracuje, buňky zmizely, srovnává se a zatravňuje terén, opravuje panoramatická vyhlídka, kterou doplňuje nově pohodlná lavička a odstraňuje se staré poničené zábradlí kolem bývalého lomu u východu z jeskyně. Na jeho místě vyrůstá nové zábradlí, po celé délce 70 m jsou odstraněny spadlé stromy a nálety. Také, jako každý rok, se provádí obírky skalních stěn a kontrola ochranných sítí podél návštěvních chodníků a nad vstupním schodištěm.

Začátkem června konečně dostáváme zelenou a otevíráme!!! Návštěvnost se rozjíždí pomalu, chodí převážně tuzemci, cizinců a hlavně Poláků citelně ubylo. Ale letní provoz navíc zpestřují zaplněné střední prohlídky s baterkami a turisté na chvíli odhazují obavy a starosti a užívají si v klidu zážitky z návštěvy jeskyně. Na konci prázdnin se loučíme s létem a vítáme spolu se stovkou účastníků Mezinárodní noci pro netopýry vracující se létající savce. Nastává podzim, blíží se konec krátké sezony, a tak se symbolicky loučíme s návštěvníky koncertem při svíčkách v Dómu naděje a přejeme si, aby každý další rok byl pro nás všechny už jen příznivější...

Před terénními úpravami bylo nutno odvézt stavební buňky, které sloužily jako provizorní provozní zázemí po celý rok 2020. Foto: Evelyn Vozábalová, SJ ČR

Jeskyně Na Turoldu

Jiří Kolařík

Druhý týden v lednu jsme se účastnili společně se zástupci AOPK ČR v Jeskyni Na Turoldu pravidelného sčítání netopýrů, které je každoročně prováděno pod vedením RNDr. Josefa Chytila Ph.D., vedoucího oddělení Ornitologické stanice Muzea Komenského v Přerově. V roce 2021 bylo v Jeskyni Na Turoldu napočítáno 601 kusů zimujících vrápenců malých, 12 netopýrů brvitých, 1 netopýr vodní a 1 netopýr brvitý.

V rámci sčítání také kontrolujeme stav hladiny vody v Jezerním dómu. Bylo zjištěno, že voda není již čtvrtým rokem ani v sondě ve Třetí Zlaté síni.

Od ledna začaly probíhat přípravy na zahájení provozu. Úpravy areálu a čistění svahů v PR Turoldu od náletových dřevin, úklid a likvidace lampenflory v jeskyni, oprava laviček před jeskyní, malování a úklid provozní budovy. Bohužel díky pandemii koronaviru jsme provoz zahájili na místo 1. 4. až 1. 6. 2021. Kvůli posunutí otevření jeskyně na měsíc červen se v dubnu již druhým rokem neuskutečnily tradiční oslavy Dne Země.

V měsíci červenci a srpnu probíhaly každé pondělí večerní prohlídky při svíčkách s možností návštěvy vinného sklípku SJNT. V těchto měsících jsme pořádali tři koncerty Jaroslava Svěčeného.

Po roční odmlce jsme na závěr sezony pro návštěvníky Jeskyně Na Turoldu opět nainstalovali u jednotlivých zastavení v jeskyni postavy, které se váží k legendám a pověstem z Jeskyně Na Turoldu. Oživené prohlídky probíhaly od druhého víkendu v září u příležitosti obnovených oslav Pálavského vinobraní a trvaly až do půlky listopadu.

V listopadu jsme s průvodci uskutečnili poznávací zájezd do Moravského krasu. Kromě zpřístupněných jeskyní Moravského krasu jsme navštívili Amatérskou jeskyni, Býčí skálu, jeskyni Jáchymku a naučnou stezku Josefovské údolí.

Z managementových prací bylo vybranou firmou realizováno posečení dna lomu a odstranění posečené hmoty, odstranění náletových dřevin na skalních stěnách a svazích nad vchody do jeskyní a nad turistickou stezkou.

V roce 2021 navštívilo Jeskyni Na Turoldu 31 195 návštěvníků.

Koncert houslisty Jaroslava Svěčeného v areálu Jeskyně Na Turoldu. Foto: Petr Kapusta, SJ ČR

Koněpruské jeskyně

Alexandr Komaško

Byla to již 63. sezóna Koněpruských jeskyní. Tak jako o roce 2020, tak i o roce 2021 se nedalo říci, že by sezóna probíhala normálně. Na provozu se opět podepsaly podmínky dané covidovou situací a stejně jako rok předtím jsme jeskyně pro veřejnost otevřeli později.

V mezisezónním období to zprvu probíhalo více méně jako obvykle. Věnovali jsme se hlavně údržbě, na kterou není čas v době, kdy se do jeskyní hrnou návštěvníci dennodenně po sedm dní v týdnu. Tentokrát to v jeskyních byla zejména oprava tzv. pracovního osvětlení a jeho rozvodu podél zpřístupněné trasy ve Staré chodbě. Od obvyklého režimu se to odlišilo až opětovným posunutím zahájení sezóny, které nám poskytlo čas, a tak jsme se mohli např. více věnovat mytí jeskynních stěn podél trasy. Poté, kdy jeskyně již byly připraveny na provoz, zaměřili jsme se na práce, které, v případě povolení provádět turisty, se daly kdykoliv přerušit.

Na povrchu jsme se proto věnovali jak údržbě vybavení areálu, tak odstraňování nežádoucích výmladků dřevin a křovin ve vrcholových partiích kopce. Také jsme museli vyrobit orientační tabule a rozmístit je po areálu rozděleném stavbou, aby pohyb návštěvníků v něm měl nějakou logiku. Vyznačili jsme také pro turisty, jdoucí po turistické značce, obchvat stavenišť.

Tomáš Zdílna otvírá prastaré kabelové zlábký. Tak to dopadá, když se víčko připevní cementem.

Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Prvního června se jeskyně otevřely pro veřejnost. Opět se průvodci i návštěvníci trápili v rouškách. Štíty nám hygienická stanice zamítla, protože neposkytují žádoucí ochranu. Mnozí návštěvníci odmítali přijmout nařízeními dané regule a frustraci si vybíjeli na pokladních a průvodcích. Jen díky tomu, že prázdninová návštěvnost byla slabší než rok předtím, se provoz dal personálně zvládnout (např. jedna stálá a osm brigádních pokladních).

30. srpna bylo zjištěno násilné vniknutí stolou do podzemí, kdy kromě uzávěry byly částečně poškozeny přístroje monitorující očkovaný přesmyk. V jeskyních jsme našťastí další škody nezjistili (možná i proto, že jsme na narušení vstupu přišli brzo). Jak se dalo čekat, pachatel nebyl Policií ČR zjištěn.

Vedle našeho provizorního sídla ve staveništních buňkách pomalu, opravdu pomalu, stále roste nový objekt – tzv. Dům přírody Českého krasu. Jednak výstavní a informační centrum, jednak budoucí zázemí provozu Koněpruských jeskyní, které poslouží jako živá expozice o krasu. Z různých důvodů je stavba v časovém prodloužení a nezdá se, že by to ve smluvním termínu stihli dokončit.

Doufejme, že rok 2022 bude provozně o něco jednodušší než poslední dva. Nicméně, než se vyřeší finanční ohodnocení pracovníků, bude to drama, a to nejen na našem pracovišti. Tak tomu bude všude, kde je dostatek pracovní nabídky, např. u nás se lidem vyplatí dojíždět za prací z Koněprusa do Prahy, než chodit na pracoviště vzdálené 20 minut chůze.

Mladečské jeskyně

Drahomíra Coufalová

Tak jak loňský rok skončil, tak nový rok 2021 začal, a to opět sevřen v rámci vládních protiepidemiologických opatření proti šíření nákazy koronaviru. Situace se nevyvíjela nějak slibně, což nám ale nijak nebránilo se věnovat přípravám na znovuootevření našeho provozu. Počátkem ledna proběhlo pravidelné sčítání netopýrů, při kterém se v rámci přecházení na chodníky značně znečistí návštěvní trasa. Po této akci jsme se již plně věnovali udržovacím pracím v jeskyních a následně s příchodem jara jsme se přemístili na povrch a provedli úklid a údržbu areálu.

Nadále jsme netrpělivě sledovali každé nové nařízení vlády, ale stále se situace pro nás nevyvíjela slibně. V dubnu se začalo plnit parkoviště, protože lidé uzavření i v okrese už toho měli plné zuby, a tak bohužel navštěvovali alespoň zdejší naučnou stezku Třesín. V květnu v souladu s plánem péče PP Třesín byla opakovaně provedena údržba skalních stěn v areálu Mladečských jeskyní, kde bylo provedeno ruční odstranění volných kamenů za pomoci lezecké techniky. Pokračovala i likvidace náletových dřevin na svahu za provozní budovou.

Pandemie začala v květnu ustupovat a my jsme konečně 1. června mohli zahájit provoz jeskyní. Z počátku testování všech zaměstnanců, kontrola bezinfekčnosti a nařízení dodržování hygienických podmínek jak zaměstnanců, tak návštěvníků. Pomalu se začala rozjíždět sezona. Samozřejmě jsme opět přišli o školní výpravy, těch přišlo proti jiným rokům minimum. Prázdninové období i vzhledem k vládním opatřením o bezinfekčnosti a ochraně dýchacích cest bylo srovnatelné s minulým rokem, také covidovým. O to více však přibýlo odpůrců v nošení respirátorů na prohlídku jeskyní. Osočování pracovníků jeskyní, bylo, dá se říci, na denním pořádku. Vždy si vzpomenu na jednu rodinku, kdy paní prohlásila, že tedy přijde, až bude svět normální. Tak uvidíme, kdy to bude.

Rok 2021 byl Mezinárodním rokem jeskyní a krasu. K této významné akci jsme ve spolupráci s AOPK ČR v polovině prázdnin nainstalovali putovní banner s heslem „Prozkoumej, poznej a chraň“ ve vstupní expozici, ve východu z jeskyní pak panel „Poznej jeskyně Olomouckého kraje“. V polovině září jsme u této příležitosti uspořádali koncertní vystoupení v našich jeskyních. Zazněly operní árie od Leoše Janáčka, Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka v podání mezzosopranistky Elišky Weissové.

V roce 2021 probíhal i monitoring mikroklimatických poměrů a dceřiných produktů radonu. Ústav struktury a mechaniky hornin AV ČR nadále pokračoval v monitoringu posunů na tektonických poruchách v nepřístupných

prostorách jeskyně. V těch se nacházejí i dvě krasová jezírka, kde má již pátým rokem Přírodovědecká fakulta UK v Praze umístěno tlakové a teplotní čidlo pro kontinuální vyhodnocování krasových vod v Mladečských jeskyních, a to v rámci hydrologického výzkumu v oblasti od Javoříčka po prameniště Čerlinka Litovel.

S blížícím se koncem roku, kdy se opět zhoršovala epidemiologická situace, se zhoršila i návštěvnost jeskyní. Říjnová a listopadová návštěvnost toho byla důkazem. Závěrem si lze jen přát, i když si člověk zvykne na vše, i na nepříjemnou pandemii, aby ten příští rok byl již doopravdy normální.

Návštěvníci před budovou Mladečských jeskyní čekají na zahájení prohlídky. Foto: Ondřej Vlček, SJ ČR

Zbrašovské aragonitové jeskyně

Barbora Šimečková

Rok 2021? Druhý „covidový“, ještě chaotičtější než ten první. V paměti zbyly jen útržky událostí v nesouvislé zvěsti...

Prvních pět měsíců jeskyně uzavřeny pro návštěvníky. Uklizena půda, vytríděny uložené doklady za 20 roků zpátky a 174 kg jich odvezeno ke skartaci. Pokažená telefonní ústředna i s vrátníkem na dveřích, do skladu suvenýrů zateklo a na zdi vyrostla plíseň. Ceny železa rostou tak, že jsme vzdali výměnu zábradlí podél chodníku k budově a odložili na stabilnější časy. V jeskyních natočen jeden díl pořadu Krajinou domova, odvysílán na podzim. Tereza Hudcová odešla na mateřskou a na její místo se vrátila Marťa Hrazdilová. Nastoupil nový elektrikář Víťa Baštán. Rychle rozhlédnout. Zaučít pět nových průvodců a všechny vyškolit.

Ivo Koryčánek čistí přečerpávací jímky kanalizačního systému ve východovém tunelu z jeskyní. Foto: Slavomír Černý, SJ ČR

Sezóna začala 1. června – nejhorší doba na obsazení služeb brigádníky i za normálního roku, ne tak, když nevíš, co bude za dva dny. Akutní nástup Zdeničky a Helenky na dlouhé nemocenské, o pár dní i stěžeční brigádnice Dášenky. Co se domluvilo večer, ráno už neplatilo. Kdykoli se zdálo, že je provoz zajištěn, další rána a další improvizace. Už ani nevím, jak se to povedlo. Asi zázrak. Spíš neskutečná profesionalita těch, co zrovna zbyli.

Strasti všespásné digitální administrativy. Potíže Colossea při zahájení provozu a standardní komplikace po celou sezónu. Chvilí zlobí mailové schránky, pak schvalování pokladních dokladů přes MÚZO. Po každé centrální aktualizaci nečekaná překvapení na některém počítači. Občas spadne celý docházkový systém OKbase, občas se nedokážeme připojit. Slávek s hlavou v dlaních.

Drobná radost: dva nové infopanely za pomoci Milana

Hladkého a Ivana Baláka. Připravena Ročenka a předána do tisku. Kontrolní průlet nového technika BOZP p. Kyselého budovou, následná náprava dlouhou neřešených nedostatků. Pět managementových zakázek: zrealizovat, zdokumentovat. Jako každým rokem výstava (viz str. 28). Svítidla v plynových jezerech opravena. Odběr vod a dokumentace studánek v masivu Maleníku a jeho okolí. Několik odborných exkurzí, dvě přednášky. Koncem léta Marťa s nohou v sádře, znovu improvizace na dva měsíce.

Pokračující boj proti stavbě přehrady Skalička, může zničit celý hydrogeologický režim Hranického krasu. Celoroční zoufalá snaha vrcholí na Mikuláše konferenci v Olomouci pod záštitou senátorky Seitlové. První náznak průlomů? Důvod k radosti? Možná jeden den, cestou domů.

Advent strávený nad návrhem plánu péče NPP Zbrašovské aragonitové jeskyně, zásadního dokumentu na období 2023-32. Slávek sklácen covidem do konce roku. Další digitální nástroj, docházkový terminál, takové počítačové „píchačky“. Opravdu je pro naši práci nejdůležitější kliknout na klávesnici??

A nastal vánoční čas a krajinou se rozhostil mír. Na jak dlouho asi...

JESKYNĚ MORAVSKÉHO KRASU

Jeskyně Balcarka

Eva Hebelková

Provoz jeskyně v minulém roce byl opět poznamenán pandemií Covidu. Museli jsme se potýkat s uzavřením na počátku a s omezeními, které nás provázely po zbytek sezóny.

Tato situace se projevila i na počtu turistů, kterých přišlo pouhých 20 tisíc. Pro návštěvníky jsme jeskyni otevřeli až 1. června.

V době „lockdownu“ jsme pouze docházeli na kontroly jeskyně a objektů. Po částečném rozvolnění jsme uklízeli provozní budovy, areál kolem jeskyně a věnovali se pracím v jeskyni. V únoru proběhlo tradiční sčítání netopýrů, ze kterého vyplynulo, že zimujících netopýrů v jeskyni rok od roku přibývá. Kolega Petr Zajíček změřil kvalitu ovzduší a hodnoty radonu, další pracovníci provedli kontroly a opravy elektroinstalace, obírky skalních stěn nad vstupem a jarní mytí jeskyně. V rámci managementových prací byly vyřezány nálety na Balcarově skále.

Absolvovali jsme povinné zkoušky z báňských předpisů v omezeném počtu přímo na provoz. Situace nedovolila setkat se hromadně s dalšími kolegy na Správě jeskyní v Blansku, jak tomu bylo v minulých letech. Na jaře k nám zavítal závodní i báňští inspektoři na kontroly bezpečného stavu jeskyně. Naštěstí nikdo z nich neshledal závady, které by bránily vstupu návštěvníků. Fotografie krápníkové výzdoby byly vybrány do knihy Špalíček vletů a do časopisu Moje země. K natáčení „Gastromapy“ si Balcarku zvolil herec Lukáš Hejlík. Své „ANO“ si v jeskyni řekli manželé Nikola a Dan Janečkoví.

O zpestření se postarali dva koně. Jednoho rána se objevili ještě před otevírací dobou u buřetu. Trochu jsme se jich báli a trvalo skoro hodinu, než jsme našli jejich majitelku, která nám vysvětlila, že ji občas doprovázejí na smažený sýr a že zřejmě dostali na něco chuť.

Dále již sezóna probíhala dobře a klidně. Občas jsme sice museli nespokojeným turistům vysvětlovat nutnost nošení roušek, kontroly bezinfekčnosti a jiná nařízení, ale případným stížnostem jsme se snažili ze všech sil zabránit.

Červnový sraz motokářů na Balcance. Foto: Radim Švarc

Jeskyně Výpustek

Hana Horáková

Na začátku roku jsme si vyzkoušeli, jaký je to pocit, mít v zimě zavřenou jeskyni. Běžně má Výpustek otevřeno celoročně, ale tak jako všude byla jeskyně uzavřena z důvodu proticovidových opatření. Ale rozhodně jsme se na provozu nenudili.

Rozběhly se přípravy na zpřístupnění nové prohlídkové trasy. V únoru začaly vykládky starých zakládek. Ručně, přes objekt velitelského pracoviště a vstupní halu se za silných mrazů vyvozilo několik tun betonu, skalních bloků a dřeva – pozůstatků po německé podzemní továrně a dřívějších úpravách. Zároveň proběhlo několik jednání s CHKO Moravský kras a Obvodním báňským úřadem, kde se řešila budoucí trasa a podmínky jejího provozu. Bylo též zaměřeno místo budoucího přechodu přes objekt vestavby velitelského pracoviště, vypracována a schválena projektová dokumentace. Vybraná firma ALDO-METAL poté v říjnu nainstalovala novou lávku, schodiště a ochranná zábradlí. Podzim byl ve znamení příprav pro povolení provozu. Práce na novém okruhu byly v únoru prezentovány ve dvou reportážích České televize.

Při běžné kontrole vodoměru byl zjištěn únik vody v přírodním potrubí. V únorovém počasí jsme hledali v celém areálu na délce několika stovek metrů místo úniku. Ani po několika měřeních a vykopaných sondách nebylo objeveno, nakonec bylo rozhodnuto vybudovat novou přípojku od vodoměrné šachty do areálu. Za přispění několika šťastných náhod byla nová přípojka firmou MOYSES s. r. o. dokončena v březnu a původní, přes 50 let staré vedení odpojeno.

Díky uzavření jeskyně zbyl čas i na důkladnou očistu všech rozlehlých ploch chodníků a sálů v jeskyni. Ve vidině brzkého otevření se na jaře, za dodržení všech platných hygienických opatření, uskutečnilo pravidelné školení průvodců, tentokrát po několika letech přibýli do našeho kolektivu i noví brigádníci.

Za stanovených podmínek se jeskyně otevřela veřejnosti 1. června. Díky osvětě ve školách v okolí se projevil větší zájem školních výprav. Sezóna byla proložena sérií sedmi koncertů, nejvíce za poslední roky. Pod názvem Krasové léto u příležitosti Mezinárodního roku jeskyní ve venkovním areálu dvakrát vystoupil houslista Jaroslav Svěčený, který se poté vrátil na dalších dva koncerty v září v Jindřichově sálu. 24. července jsme zažili neuvěřitelný koncert black-metalové skupiny CULT OF FIRE (více články na str. 27). 12. srpna se jeskyni rozezněly francouzské šansony skupiny LA BOUJEAU a 19. září se skupině KAMELOT konečně podařilo uskutečnit celkem třikrát odložený koncert Ahoj léto! Koncerty festivalu Čarovné tóny Macochy byly odloženy na rok 2022 a vystoupení písničkáře Samsona Lenka bylo organizátorem zrušeno.

Televize Seznam v jeskyni natočila a v březnu odvysílala jeden díl outdoorového seriálu Kempiči v extrému. V rámci vzdělávání se naši průvodci za doprovodu místních speleologů v srpnu podívali do nepřístupných částí jeskyně Výpustek a v říjnu ve svém volném čase společně vyrazili na několikadenní poznávací výlet do Českého ráje a za kolegy v Bozkovských jeskyních.

Po jednoroční vynucené pauze a jedné on-line verzi se za dodržení přísných epidemiologických opatření podařilo opět uspořádat akci pro děti s mikulášskou nadílkou Ďábelský Výpustek, jehož již 12. ročník za účasti 950 návštěvníků proběhl na konci listopadu. Celoroční provoz se sice zúžil jen na sedm měsíců, ale i v nich do jeskyně zavítalo 13 036 návštěvníků. O jejich spokojenost a zajištění všech akcí a prací se postarali tři stálí zaměstnanci a 19 průvodců-brigádníků.

Pracovníci firmy Moyses pod dozorem technika SJMK Pavla Krátkého budují novou přípojku vody k jeskyni Výpustek, kvalitně a za co nejmenší náklady. Foto: Libor Lánik, SJ ČR

Kateřinská jeskyně

Roman Plíšek

Na podzimní uzavření provozu kvůli další vlně pandemie navázal i začátek nové sezóny. Celé jaro jsme netrpělivě sledovali, kdy dojde ke znovuootevření jeskyně. Během čekání jsme udělali jarní úklid areálu a než se umyla okna, došlo i na vymalování nejvíce využívaných prostor naší budovy. I když byly jeskyně delší dobu zavřené, proběhlo počítání netopýrů, měření ovzduší, kontrola skalních stěn, kontrola OBU, byly odebrány další vzorky jeskynních kreseb, které potvrdily stáří předchozího datování a určily stejné stáří ještě na dalších kresbách.

Otevření památek bylo zahrnuto v posledním stupni rozvolnění epidemiologických opatření a jeskyně se tak otevřely až 1. června. Přišli jsme tím o většinu školních zájezdů, a tak jsme doufali, že budou silné alespoň prázdniny. Ale bohužel celou sezonu jsme se potýkali s různými změnami vládních nařízení, od omezení počtu návštěvníků ve skupince, přes možnost prokazování bezinfekčnosti antigenním testem, následně pouze PCR testem, až byl vstup povolen jen očkovaným. Nejhorší ze všeho bylo provádění v respirátorech, které nahradily loňské roušky. Hlavně v létě byly na obtíž nejen průvodcům, ale i samotným návštěvníkům. U pokladny jsme se během provozu, ve snaze dodržovat aktuální vládní nařízení, často setkali s nepochopením, několikrát došlo na ostřejší slova z řad návštěvníků, a dokonce přišly i výhrůžky o podání trestního oznámení za to, že jsme chtěli předložit potvrzení o bezinfekčnosti, které dotyční ani neměli, nebo přes upozornění odmítli mít během prohlídky nasazený respirátor.

Kvůli covidu byly zrušeny všechny plánované akce a koncerty. Jediné, co proběhlo nad rámec klasického provozu, bylo několik komentovaných prohlídek Archeologického léta, které o prázdninách provázal Petr Zajíček, a v září Evropská noc pro netopýry již tradičně ve spolupráci s Domem přírody. Poslední listopadové dny posloužilo horní patro jeskyně k praktickému výcviku školení pro práci ve výškách a nad volnou hloubkou. Konec roku jsme tedy už „dotáhli“ do prosincové zimní přestávky, ale celková návštěvnost byla tristní. Jeskyně během druhého covidového roku prošlo pouze 24 468 osob. Nezbyvá než věřit, že ty nejhorší časy máme už za sebou a následující rok bude ve všech směrech příznivější.

Boj s větrnými mlýny aneb nekonečný úklid listů v podání Radky Bodlákové a jejího syna Petra. Foto: archiv KJ

Punkevní jeskyně

Rostislav Hanzlík

Rok 2021 – jaký byl? Pokud jej budeme srovnávat s rokem 2020, tak jistě lepší. Pokud se na něj však podíváme pohledem let předchozích, zcela jistě pořád horší. Přesto byl, byť opět díky Covid-19 až od dubna, doslova přeplněn událostmi, zážitky a různorodými aktivitami.

Díky tomu, že bylo první část roku zavřeno, provedli jsme 118 878 návštěvníků. Stále se zde v projevovala omezení spojená s Covid-19 jako omezené možnosti cestování a zrušení školních výletů. Oproti tomu se ale logicky zvedl počet tuzemských návštěvníků, kteří více méně nahradili výpadek cizinců.

Na rozdíl od roku 2020 se podařilo uspořádat akce a školení – namátkou jen školení řidičské nebo školení z báňských předpisů. Jedny z nejdůležitějších školení, které se povedly, jsou samozřejmě pravidelná školení nových brigádníků a přeškolení stávajících. Zajišťování průvodců na suchou část jeskyně probíhá každoročně bez problémů, nicméně i přes veškerou snahu trvá problém se zajišťováním brigádníků na vodní části prohlídky. I když se podařilo zajistit čtyři nové kapitány, vše tedy nadále stojí a padá s bývalými brigádníky.

Jako již každoročně po celý rok bylo naplánováno obrovské množství akcí, řada z nich již tradičních. Ani letos však bohužel celá řada z nich nemohla proběhnout.

Z akcí, jež se podařilo uskutečnit, jen namátkou připomenu zejména únorové sčítání netopýrů v Erichově jeskyni a Tunelové chodbě (CHKO Moravský kras), dubnové sbírání odpadků na Den země (již 29. úklid Moravského krasu), květnovou kontrolu skalních stěn (VŠB TU Ostrava), kontrolu OBU Brno a výzkum mechorostů v Macoše (SCHKO). V září kontrola NKÚ, v říjnu zahájení otužilecké sezony a také říjnová kontrola BOZP a PO. Kromě toho v průběhu celého roku probíhalo čištění zachytné sítě u Dolního jezírka na Macoše, postřiky lampenflory, výzkumné práce ve Skleněných domech (ZO ČSS 6-20), odběry vzorků vody na Macoše a v Tunelové chodbě (MU Brno).

Co se bohužel opět uskutečnit nepodařilo, byly již tradiční Čarovné tóny Macochy a obrovsky oblíbené oživené prohlídky.

Kromě toho během roku proběhla i řada natáčení v jeskyních, např. v dubnu a květnu

Nadšení malí návštěvníci na vodní plavbě Punkevních jeskyní. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

natáčení ČT o připravenosti na sezonu a dokumentu o Moravském krasu, v květnu focení pro publikaci „Průvodce zajímavostmi ČR“, natáčení pořadu ČT Celts – THE UNTOLD STORY, v červenci čínské TV – pořadu SKYWORTH, v srpnu dokumentu ČT o rodu Salmů „Modrá krev“, v listopadu pak opět ČT – pořad o zimních prohlídkách Punkevních jeskyní. Ve výsledku byl tedy rok 2021 úspěšný.

Dá se tak říci ono okřídlené: „Takže i letos bylo, i přes komplikace, na Punkevních jeskyních po celý rok živo a rozhodně se nenudíme. Jak náš jeskynní rok v lednu začne, tak obrovskou rychlostí v prosinci skončí. A my se už těšíme, že snad ten příští rok bude lepší.“

Sloupsko-šošůvské jeskyně

Miluše Hasoňová

V roce 2021 navštívilo Sloupsko-šošůvské jeskyně 28 374 návštěvníků. I letos se však nebavíme o návštěvnosti za celý rok, ale pouze za něco málo přes půl roku, kdy mohly být jeskyně konečně zase návštěvníkům otevřeny.

Do nového roku s námi bohužel přešly následky říjnových povodní. A tak až do března probíhal úklid, vysoušení a malování místností v obou provozních budovách. Dále následovalo čištění Starých skal od nánosů hlíny a kamení. Část areálu bylo nutné oset novou travní směsí.

V březnu ve Sloupsko-šošůvských jeskyních natáčel Zdeněk Vilímek videoklip k jedné z písní jeho kapely. V tomto měsíci také odstartoval výzkum docenta Jiřího Faimona z Ústavu geologických věd Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Výzkum probíhal až do prosince, kdy v Riegrově síni v Šošůvských jeskyních byly sledovány mikroklimatické změny ovzduší v důsledku přítomnosti osob v podzemí.

25. května probíhalo ve večerních hodinách u vstupu do jeskyní živé vysílání televize NOE zaměřené na netopýry. Jako hosté byli do debaty pozváni doc. Jan Zukal a Mgr. Antonín Krása, kteří se pravidelně každý rok podílejí na sčítání netopýrů v jeskyních Moravského krasu.

V důsledku říjnových povodní také došlo k propadu jednoho z úseků zážitkové trasy Po stopách Nagela. Aby mohla být znovu otevřena pro návštěvníky, musela být přes propad vybudována nová lávka. Jelikož byl navíc v červenci vysoký stav hladiny Sloupského potoka, trasa byla znovu otevřena až v srpnu, zato ale díky lávce v ještě atraktivnějším kabátu.

V srpnu u nás proběhlo natáčení dětského pořadu České televize Terčín zvířecí svět, tento díl zaměřený na jeskyně byl odvysílán v říjnu.

8. října uspořádalo Moravské zemské muzeum setkání pamětníků archeologických vykopávek v jeskyni Kůlna z let 1962–1976, kteří pracovali pod vedením docenta Karla Valocha nebo spolupracovali s jeho synem Jiřím Valochem. Ten byl také na setkání osobně přítomen.

Po několika letech se v jeskyni Kůlna objevilo ledové království. Ne každý rok máme to štěstí je vidět.

Čištění povodňových nánosů v portálu Sloupských jeskyní. Foto: Miluše Hasoňová, SJ ČR

KAŽDÝ JEN TU SVOU MÁ ZA JEDINOU aneb specifické činnosti nebo akce

Kult ohně v jeskyni

Jaroslav Ondráček

Oheň v jeskyni se ve spojení s člověkem objevuje již od pradávna. Stejně tak se dělo i v jeskyni Výпустek, kde máme pozůstatky ohniště datované do doby před šesti tisíci lety. A tak nás ani nepřekvapilo, když se v roce 2020 s vedoucí jeskyně spojil zástupce hudební skupiny CULT OF FIRE, že by v našem podzemí rádi uspořádali koncert.

To přece není žádný problém, to už známe. V průběhu let jsme v jeskyni pořádali desítky akcí jako prezentace firem, dvě svatby, nějaká filmové natáčení a koncertů – těch už bylo... Třeba na koncertu Lucie Bílé jsme zvládli přes tisíc návštěvníků, tak prostě bude o jeden koncert víc. Vše jsme předběžně domluvili, zástupce odjel a my utíkali za strýčkem Googlem, abychom zjistili, o co půjde, protože nám název skupiny vůbec nic neříkal.

No, tomu, co na nás z webu vypadlo, jsme moc nerozuměli. Ani ne tak proto, že vše, co se dalo o této české skupině zjistit, bylo psáno anglicky, ale spíše, že celé to bylo nějaké tajemně temné. Že existuje hudební žánr, zvaný metal, to jsme i my, odkojení Michalem Davidem, tušili. Dokonce jsme zaslechli, že existuje jeho odnož, zvaná black metal. Ovšem na to, co se línulo z reproduktorů počítače, jsme nachystaní nebyli, tím více, že z videa na obrazovce poněkud „šlehal plameny“.

Mírně jsme znejistěli a žhavili telefony, že takové ohně a kouře v jeskyni dost dobře nelze provést, domlouvali podmínky, co a jak se dá akceptovat a co je už příliš. Mezitím se po sociálních sítích rozšířilo, co se u nás chystá, naši průvodci a známí začali projevoval nadšení a my jsme zjistili, že skupina zase není až tak neznámá. Existuje od roku 2010 a koncerty uspořádala už v mnoha zemích.

24. července se k jeskyni začaly sjíždět černě oděné postavy, kterých se sešlo více jak 400, a to i ze zahraničí. Způsobně všichni předložili potvrzení bezinfekčnosti, nasadili si respirátory a usadili se v Jindřichově sálu na židličky, protože tak to stanovovaly v té době platné protiepidemické podmínky. Ne, fakt jsme nevěřili a nečekali, že „metalisti“ budou takto v pohodě a že celý koncert budou sedět, i když kapela nám říkala, že se budeme divit, jak kultivované mají publikum.

Devadesátiminutový koncert byl obrovský zážitek, jak hudební, tak vizuální. Neuvěřitelné třeba bylo, jak oba kytaristé vydrželi bez hnutí sedět a odehrát celý koncert v tureckém sedu. Koncert byl zaznamenán a za týden odvysílán ve finské televizi Steel Vision. Po koncertu se všichni v poklidu rozešli či odjeli speciálním autobusem a o půlnoci jsme si mohli vydechnout a říct si: „Wow!“ Hudebníci byli též prostředím jeskyně nadšení a nechali se slyšet, že se někdy určitě vrátí. Těšíme se, už víme, do čeho jdeme!

Najdi zpěváka, bubeníka a dva kytaristy! Foto: Jaroslav Ondráček, SJ ČR

A tak jsme si zapsali další hudební styl, který měl v našem podzemí koncert. Už zazněly všechny žánry, od domorodého nástroje didgerida, přes vážnou hudbu, folk, pop i rock. Takže už i metal máme za sebou a vyhlížíme nějakého pořadatele, který by u nás chtěl koncert čisté dechovky. Tento hudební styl nám jako jediný ještě totiž chybí.

„Můj rezavý svět“ ve Zbrašovských aragonitových jeskyních

Barbora Šimečková

Pomyslná štafeta výtvarníků prezentujících svá díla ve zbrašovském podzemí zůstala i v tomto roce na Valašsku. Na popud loňské vystavující, sochařky Kristiny Veskové, jsme oslovili akademického architekta Libora Sošťáka, který žije a pracuje v obci Ratiboř. Profesně se zabývá navrhováním staveb – občanských, bytových, průmyslových i zdravotnických, a také interiérovým a nábytkovým designem.

Ve své volné tvorbě se věnuje malířství, tvoří assembláže a objekty. V nich často kombinuje kov se dřevem, které však vzhledem k vysoké vlhkosti vzduchu a ochraně mikroklimatu nelze v jeskyních instalovat. Pro zbrašovské podzemí tak během roku vytvořil speciální „sadu“ 25 objektů, které vydrží zdejší podmínky. Použil materiál, který je jako výtvarný prostředek netradiční, ale přitom jej máme všichni doma. Autor o svých dílech říká: „Jsou vytvořeny z vlastních a nalezených předmětů, na černých skládkách, ale i ve sběrných dvorech, někdy jsou to dary od přátel. Objekty vznikly většinou za technické pomoci (řezání železa, kování, svařování) mého kamaráda Jardy Svozila, výborného kováře.“

Rezavé sudy, vysloužilé nářadí, zbytky železných konstrukcí či dávno nefungující části strojů se v rukách autora najednou proměnily, ožily a začaly vyprávět. Příběhy svého původu, ale i nového poslání, s lehkostí a s úsměvem. Každý objekt doplnila popiska naznačující vtipnou zkratkou autorovo vidění, třeba **Červ Sklozelenohlav, Už doprala, Malý ogar či Světloňoš**. Jiná vybízí diváka k zapojení do hry s kinetickými objekty **Houpy hou nebo Brnkni! Brnkni!!**. Ústřední dílo výstavy **Král jde do boje** vyrůstá z bečky na pálení klestu, nalezené v lese, královskou korunu tvoří forma na foukání skla a závaží lustru ze sběrného dvora.

Názvy děl inspirovaly k zajímavému experimentu kolegyni jeskyňářku Danku Matýskovou. Výstavu nafotila a fotky rozeslala širokému okruhu známých, kteří na výstavě ještě nebyli. Úkolem její „Letní tvořivé soutěže“ bylo vymyslet k dílům jakékoli názvy (jednoslovné, víceslovné, dějové...). Výsledky předčily očekávání a pobavily i samotného autora.

Výstavu „Můj rezavý svět“ jsme otevřeli vernisáží 29. června 2021. Zahájení proběhlo s ohledem na hygienická opatření netradičně na terase provozní budovy. Úvodní slovo přednesla Mgr. Olga Méhešová, historička umění Muzea regionu Valašsko a o pohodový hudební doprovod se postarala vsetínská kapela Noca. Jelikož se účastníků sešlo okolo 70, instalaci v podzemí pak shlédli v menších skupinách s výkladem ochotného a usměvavého autora.

Výstavu si pak naši návštěvníci prohlíželi až do konce října. Její duch však s námi zůstane i po celý příští rok. Figuru **Rytíře** na fotografii Petra Zajíčka jsme totiž použili jako základ novoročenky 2022. Hlavu Rytíře tvoří starý litinový gril, dar autorova přítele Františka Segrada, osobitého valašského barda a nezapomenutelného Dědy ze stejnojmenného filmu, který necelý měsíc po vernisáži zemřel ve věku 66 let. Všecko souvisí se vším. Světy věcí, lidí i času jsou neviditelně propojeny.

Dílo pojmenované *Ahóóój!!!* by se podle soutěžících mohlo jmenovat *Radovánek, Vítač, Vítěz, Tady jsem!, Pomoc! nebo také Strážnický tanečník.*

Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Návštěvnícké středisko Chýnovské jeskyně

Karel Drbal

Intenzivní práce na výstavbě Návštěvníckého střediska Chýnovské jeskyně pokračovaly i v roce 2021. Spodní stavba na začátku roku „vylezla ze země“, položila se stropní deska a na ní začala výstavba kopie výtopny lokomotiv v počátku 20. století. Pro méně obeznámené malé vysvětlení. Návštěvnícké středisko má dvě úrovně, spodní a vrchní. Spodní stavba je umístěna v prostoru bývalého selského lomu, má rozměry cca 15×12 m a s výjimkou východní stěny je zcela zapuštěna do země. Bude v ní umístěna expozice Chýnovské jeskyně, okolní přírody, historie zpracování a těžby vápence, zpřístupněných jeskyní ČR, projekční sál trvale zatopených prostor a nezbytné technické zázemí. Je tak prakticky ukryta před zraky návštěvníků a její hmota není v historickém areálu viditelná. Vrchní stavba o rozměrech cca 7×12 m je kopií výtopny průmyslových lokomotiv – jedné z mála staveb, které zůstaly zachovány ze slavné éry chýnovského lomařství. V ní bude umístěn prodejní stánek, místo pro odpočinek návštěvníků, přednáškový sál a především vstup do expozičních prostor. Vrchní stavba se tak stává i samostatným exponátem expozice.

Stavba je prováděna na základě smlouvy o dílo ze dne 31. 7. 2020 firmou Hora s. r. o., Tábor. 30. 6. 2021 byl uzavřen Dodatek ke smlouvě č. 2 na základě změnových listů č. 1 a 2. V listopadu byly připraveny změnové listy č. 3 – 8 pro přípravu Dodatku ke smlouvě č. 3. Na stavbě proběhlo celkem 23 kontrolních dnů ve

čtrnáctidenních intervalech. V průběhu roku byla dokončena hrubá stavba, dokončena výstavba kopie výtopny a stavební práce se přesunuly do interiéru. Zároveň byla provedena podstatná část venkovních terénních úprav.

3. 5. 2021 byla zmocněna firma EuroPace s. r. o., Brno provedením výběrového řízení na dodavatele podlimitní veřejné zakázky na „Návštěvnícké středisko Chýnovské jeskyně – expozice II“. Jako dodavatel expozice byla vybrána firma ACTPRO s. r., České Budějovice. Práce na expozici začaly souběžně ve spolupráci s dodavatelskou stavební firmou Hora s. r. o.

Významným počinem kooperace obou dodavatelů bylo vytvoření umělé jeskyně, která bude sloužit jako projekční

Obklad východní stěny spodní budovy z místního formátovaného kamene.

Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

sál filmu z trvale zatopených prostor. Návštěvníci tak budou moci zažít v téměř autentickém prostředí ponor do míst, která mohou spatřit v reálu pouze speleopotápěči. Film natočil Miloslav Dvořáček s kolegy ze ZO 1-10 České speleologické společnosti „Speleoquanaut“. Rovněž byla vytvořena krasová dutina, přibližně taková, jaké byly odkryty při těžbě v kamenolomu Chýnov. Dutiny byly postupně odtěženy a jediné co zůstalo, byla jejich krápníková výzdoba. Ta bude právě zde vystavena.

Souběžně se stavebními pracemi běžely na plné obrátky práce na přípravě expozičních celků, zajišťování exponátů a psaní textů. Návštěvnícké středisko Chýnovské jeskyně má být dokončeno 31. května 2022.

Rozloučení se Špičákem

Ivana Foitová

Jeskyň mně učarovaly. Že bych mohla na jeskyních i pracovat, mě nikdy ani ve snu nenapadlo. Když jsem byla malá, navštívila jsem pouze Jeskyň Na Pomezí. Narodila jsem se v Jeseníku a o Jeskyni Na Špičáku jsem se dozvěděla, až když jsem se vdala do Supíkovice. S dětmi jsem se tam zašla několikrát podívat. Budova byla v dost zanedbaném stavu a zavřená. Okolí bylo plné kopřiv a bylo vidět, že se o něho nikdo nestará. Byl to smutný pohled.

A pak se stalo, že jsme jednou k jeskyním zavítali a ejhle, ono bylo otevřeno. A tak jsme začali s dětmi chodit pravidelně. Bylo poznat, že se o budovu i okolí někdo stará. Já jsem v té době pracovala jako prodávačka. Jednou mi Evelýna nabídla, jestli bych nechtěla na jeskyních pracovat. Dlouho jsem se nerozmýšlela. Práce s lidmi mě bavila a ostatní práce jsem se nikdy nebála. A tak jsem v červnu roku 1991 nastoupila jako průvodkyně na jeskyních.

Nebylo to vždy jednoduché, ale moc mě to bavilo. Začaly jsme s Evelýnou upravovat nejenom okolí, ale i budovu tak, aby se nám v ní lépe pracovalo. Vždycky nám záleželo na tom, aby se tam návštěvníkům líbilo a vraceli se k nám rádi. I někteří průvodci nám hodně pomáhali. Uklízeli okolo budovy a snažili se, aby se u nás návštěvníci cítili dobře. Za dobu, kterou jsem na jeskyních strávila, jsem poznala 95 průvodců. Někteří vydrželi měsíc, ale někteří i několik let. Mám radost, když se na jeskyň vrací, třeba i se svými rodinami a vzpomínají na svoje zážitky.

Snažili jsme se pro návštěvníky dělat i různé akce. Vždy měly úspěch. Ať to byly speciální prohlídky, koncerty, netopýří noc nebo prohlídky s pohádkou. Vždy jsem byla spokojena, když jsem viděla, jak se u nás lidem líbí. Na tom by mělo lidem, kteří pracují u jeskyní, hodně záležet. Pro mě byl asi nejsilnější zážitek, když jsme v roce 1994 udělali venkovní úpravy a do jeskyně mohli přijet bez problémů vozíkáři. První paní měla asi 60 let a v jeskyni se rozplakala, nikdo jsme nevěděli proč. Řekla mi pak, že je na vozíku od malička a její sen byl podívat se někdy do jeskyně. A ten se jí konečně splnil. Dodnes na tu paní vzpomínám.

Od roku 2000 do letoška navštívilo naši jeskyni 871 vozíkářů. Návštěvníci se k nám začali vracet a vodit další lidi, někteří sem chodí už hodně let. Okolí budovy je upravené a máme tu výhodu, že je od ní krásný výhled na hory. Hodně lidí se tady zastaví a jenom odpočívá. Práce s lidmi je náročná, ale taky moc hezká. Člověk ji má dělat od srdce a ne pro peníze. Vždycky to jde poznat. Vždyť není nic lepšího, než když přijdou návštěvníci a jsou u nás spokojeni.

Díky práci u jeskyní jsem měla čest poznat řadu super kolegů a také navštívit různé jeskyň. Každá je jinak krásná, ale Jeskyň Na Špičáku je prostě moje NEJ.

Zimní idyla v areálu Jeskyně Na Špičáku v roce 2013, tedy ještě před rekonstrukcí provozní budovy.

Foto: Ivana Foitová, SJ ČR

„Netopýří prohlídky“ pro školy v Javoříčských jeskyních

Martin Koudelka

V rámci rozšiřování služeb našim návštěvníkům se snažíme zapojit také do systému vzdělávacího programu škol. Naším cílem je nabídnout školám něco navíc, než běžnou prohlídkovou trasu se standardním výkladem průvodce. Od loňského roku v rámci projektu „Šablony“ podporovaného MŠMT nabízíme speciální prohlídku jeskyní se zaměřením na netopýry. Javoříčské jeskyň jsou největším známým zimovištěm celé České republiky, a tak se toto téma přímo nabízí. Naše jeskyň také dlouhodobě spolupracují na tématu netopýrů a jejich ochrany s Českou společností pro ochranu netopýrů a Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR.

Uměli byste nakreslit netopýra tak jako 13letá Eliška Jurkovičová?

Archiv SJ ČR

Většina druhů souvisí způsob orientace v prostoru a echolokace. Neméně zajímavým je jejich roční životní cyklus zahájený porodem mláďat v letních koloniích a ukončený zahájením hibernace na počátku zimy. Školákům se snažíme vysvětlit důležitost ochrany těchto vzácných a zajímavých živočichů a také jejich stanovišť. Vyjmenovat místa, kde se s nimi mohou setkat, a co při nálezu netopýra nebo celé kolonie netopýrů dělat. Jak mohou oni společně, i každý jednotlivě osobně, přispět k jejich ochraně. Na konci naučné cesty podzemím čeká děti krátký a jednoduchý ústní kvíz, který by měl zopakovat nejdůležitější body z této prohlídky. Neaktivnější a nejbystřejší děti mohou být odměněny drobným upomínkovým předmětem.

Prohlídky mohou být modifikovány co do rozsahu i náročnosti obsahu podle stáří dětí, a po dohodě s pedagogickým dozorem podle přání upraveny. Prohlídky organizujeme po dohodě v kteroukoliv roční dobu, ale spíše se je snažíme směřovat mimo hlavní turistickou sezónu. Je tak na prohlídku více času a klidu a je také větší šance, že děti nějakého netopýra uvidí během prohlídky. Často i pěkně zblízka.

Jak takové speciální prohlídky probíhají? Při rezervaci se již předem snažíme o dohodu s pedagogickým dozorem, aby se děti v rámci přípravy na tuto prohlídku nachystaly. Aby věděly, proč k nám vůbec jedou a jaký je smysl této akce. Máme k dispozici pracovní listy se spoustou užitečných a základních i rozšiřujících informací o netopýrech. Mohou tedy podle těchto podkladů v rámci např. přírodopisu připravit děti na prohlídku a na to, co je přibližně čeká. Na místě procházejí děti s odborným lektorem – průvodcem – klasickou prohlídkovou trasu jeskyní, ale s úplně jiným výkladem. Během prohlídky se je snažíme nejdříve upozornit na smysl a cíl prohlídky. Následně se seznamují s netopýry jako se zcela specifickou skupinou živočichů s množstvím zcela jedinečných adaptací na jejich noční aktivní život. A také na zcela zvláštní způsob, jak překonat období s nedostatkem potravy – na hibernaci.

Letem světem se seznámí s největšími a nejmenšími zástupci řádu a se všemi potravními specializacemi. Všichni naši netopýři se živí hmyzem, ale ve světě existují specialisté na ovoce, nektar, ryby a např. populární upíři se živí výhradně krví. S nočním způsobem lovu

Co návštěvník nevymyslí

Kristýna Slouková

Člověk by řekl, že po tolika odpracovaných letech u jeskyní už ho nic nepřekvapí. Loňský rok nás ale opět přesvědčil o opaku. Po několikaměsíční pauze, kdy musely být jeskyně kvůli pandemii uzavřeny, návštěvníci začali opět perlit nevšedními nápady. Na jednu stranu se divíme, že je to vůbec může napadnout, na druhou stranu je to pro nás v této nelehké době alespoň značné zpestření. Proto jsme se letos rozhodli se s vámi o tyto úsměvné momenty podělit.

O asi nejsilnější zážitek loňských prázdnin se postaral pán, který přišel k pokladně Sloupsko-šošůvských jeskyní s ponikem na vodítku. Poprosil o tři vstupenky pro dospělé a jednu pro poníka. Paní vedoucí si nejdříve myslela, že si z ní dělá legraci. Pán však trval na svém, a tak ho upozornila, že zvířatům je vstup do jeskyní zakázán. Návštěvník se začal rozčilovat: „Proč by do jeskyně nemohl jít můj koník, když tam dřív normálně žily pravěké zvířata?!“ Nenechal se přesvědčit a hádal se dál. Jelikož si zrovna vybral den v plné sezóně, začala se za ním tvořit fronta až k altánu. „Kolik tedy budete chtít těch vstupenek bez poníka?!“, rozčílila se paní vedoucí. Když pán odešel, návštěvníci, kteří stáli ve frontě za ním, ještě dodali: „Paní, to je hrozný, že? A to jste ještě neviděla, jak toho poníka tahali ze sedadla spolejezdce!“ Aneb pokud nevíte, jakého domácího mazlíčka si pořídit, zkuste poníka (ale nevodte ho prosím na prohlídku do jeskyní).

Pokud by se vám cestování s poníkem zdálo příliš složité, alternativou může být papoušek. Návštěvníci se vydali na prohlídku jeskyní s papouškem v kleci. A tak nám tu zůstal na hlídání. Podle zvuků, které vydával, bylo slyšet, že to pro něj není asi příliš příjemné. Doufejme tedy, že pak za více jak dvouhodinové čekání dostal od svých pániček nějakou odměnu.

Snadno lze na prohlídku propašovat i hada. Průvodkyně u Stupňovité propasti málem dostala infarkt, když se najednou návštěvníci z batohu začala vinout hlava hada, který byl ještě ke všemu jedovatý. Někdo místo psa vozi na výlety s sebou hada. Nejspíš aby se taky podíval do míst, kam se normálně nedostane.

Nejčastěji však lidé cestují samozřejmě se psem. Po upozornění zákazu vstupu zvířat do jeskyní návštěvnice začala vymýšlet různé alternativy, kde svého mazlíčka nechat. Všimla si kóji na batohy a přišla se zeptat, jestli bychom ji otevřeli, aby se mohla podívat dovnitř. Po otevření kóje průvodce nevěřil svým uším: „Mohl byste mě tam prosím na chvíli zavřít?“ Průvodce nevěděl, co dělat, ale paní byla přesvědčivá. A tak se chudák jen nervózně koukal, co si o něm asi myslí ostatní návštěvníci v areálu, když vidí, jak zavírá paní do kóje. Naštěstí návštěvnice naznala, že pes by v kóji nevydržel, a vymyslela jinou alternativu.

Jelikož ve Sloupských jeskyních máme i zážitkovou trasu, napadlo návštěvníka udělat zážitek i svému jorkšírovi. S pejskem v batohu chtěl lézt po žebříku, brodit se potokem a plazit Spodním patrem jeskyní. Asi ho vůbec nenapadlo, že by to mohl být pejskův poslední zážitek, kdyby z batohu vyskočil a spadl například do nějakého sifonu.

Pár návštěvníků si dokonce na pokladně chtělo koupit stírací losy z loterie, zákusky nebo platit vstupné stravenkami. Myslím, že to určitě nejsou poslední úsměvné momenty. Počítáme s tím, že v nadcházející sezóně se opět nebudeme stačit divit. Vlastně se i těšíme, co originálního návštěvníci vymyslí. A my budeme moci zase říct: „Tak to tu ještě nebylo!“

A pak, že neandrtálci neznali písmo... Vzpomínka na neandrtálské prohlídky v Kůlně, 2019. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

ODDĚLENÍ PÉČE O JESKYNĚ V ROCE 2021

Důlně měřická dokumentace

Vratislav Ouhrabka

Požadavky na zajištění a vedení měřické dokumentace zpřístupněných jeskyní jsou dány předpisy státní báňské zprávy, zejména zákonem č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě a vyhláškou ČBÚ č. 435/1992 Sb., o důlně měřické dokumentaci při hornické činnosti a některých činnostech prováděných hornickým způsobem ve znění pozdějších předpisů. Vedení měřické dokumentace Správy jeskyní České republiky zajišťuje jeden pracovník oddělení péče o jeskyně. Ten je zároveň odborně způsobilou osobou k výkonu regulované činnosti hlavního důlního měřiče, která je z hlediska zákona považována za hornickou činnost.

Práce spojené s vedením dokumentace zahrnují měřické práce jak v terénu (v jeskyních), tak výpočetní práce včetně zpracování dat do formy digitálního modelu, kresličské práce, údržbu a aktualizaci dokumentace prostřednictvím měřických prací a propojením s digitálními dokumenty vedenými katastrem nemovitostí, geofondem a AOPK ČR prostřednictvím WMS a WFS služeb (katastrální mapy, bodová pole, ortofotomapy, ZABAGED, dobývací prostory, chráněná území apod.). Dále zahrnuje péči o bodová pole jeskyní (jejich údržbu a obnovu).

Pracoviště je vybaveno měřickou technikou – totální stanicí SOKKIA SET 330R3 a nivelačním přístrojem SOKKIA. Pro potřeby měření v nepřístupných částech jeskyní je k dispozici speciálně upravený přístroj DISTO X2. Výpočetní a základní kreslicí práce jsou zajišťovány pomocí geodetického software KOKEŠ, který je pravidelně v dvouletých intervalech upgradován. Na pracovišti OPJ je využíván speciální program Therion sloužící pro tvorbu speleologických map a 3D modelů, a dále program Cloud Compare pro práci s mračny bodů z laserových scanování.

Mezinárodní konference
Geodézie a Důlního Měřictví 2021,
XXVII. konference Společnosti důlních
měřičů a geologů, z. s.

22.10.2021, Mikulov

Mapování systému Amatérské jeskyně

Ing. Jan Sirotek, MBA
Česká speleologická společnost

doc. Ing. Josef Weigel, CSc., VUT Brno
Mgr. Vratislav Ouhrabka, Správa jeskyní ČR
Mgr. František Kuda, PhD., Ústav geoniky AV ČR

Správa jeskyní ČR dlouhodobě spolupracuje při doplňování a zpracování dokumentace jeskyní s členy České speleologické společnosti a dalšími odbornými organizacemi. Příkladem je společná prezentace výsledků dosažených při mapování největšího jeskynního systému v ČR na Mezinárodní konferenci Geodézie a Důlního měřictví 2021 v Mikulově. Archiv SJ ČR

Vrchní dozor státní báňské správy a spolupráce s OBÚ v roce 2021

Jaroslav Hromas

Obvodní báňské úřady v roce 2021 vzhledem k mimořádným opatřením v souvislosti s epidemií covidu-19 výrazně omezily četnost inspekčních prověrek všech dozorovaných pracovišť. Byl to pouze OBÚ v Brně, který pokračoval v inspekcích v jeskyních Moravského krasu. Oproti předchozím létům přistupoval tentokrát k prověrkám tematicky, tj. podle jednotlivých okruhů problémů. Samostatné inspekce tak byly zaměřeny například na zajištění skalních stěn a portálů, na vedení předepsané dokumentace apod. Inspektor Ing. Karel Klobása a osobně i předseda OBÚ Ing. Jan Brothánek se také zapojili aktivně do řešení problémů vzniklých na zážitkové trase ve Spodním patře Sloupsko-šošůvských jeskyní a do přípravy druhé prohlídkové trasy v jeskyni Výpustek. Do inspekci se aktivně zapojila i nová posila OBÚ v Brně Ing. Marek Vavrouch. Jedné z prověrek, zaměřené na portály jeskyní, se také zúčastnili vrchní inspektoři z Českého báňského úřadu.

Ve Spodním patře Sloupsko-šošůvských jeskyní došlo při opadu vody po povodňové vlně k nadměrným propadům počvy přímo na zážitkové trase „Po stopách Nagela“. Závodní tuto část trasy uzavřel a OBÚ příhodu označil „za nebezpečnou událost ve smyslu § 11 vyhlášky ČBÚ č. 55/1996 Sb.“ Po řadě jednání a diskuzích o technickém řešení nápravy byla tato část prohlídkové trasy opatřena dlouhou jednostopou lávkou, kotvenou do stěn nad propadem. Látku návštěvníci přecházejí s klasickým ferratovým jištěním, stejným jako při sestupu po „macošském“ žebříku. Pro zajištění bezpečného provozu na celé zážitkové trase bylo nutno vypracovat také novou provozní dokumentaci – provozní a návštěvní řád SŠJ a samostatná pravidla pro zážitkovou trasu.

Pro zřízení druhé návštěvní trasy v jeskyni Výpustek nazvané „Za tajemstvím jeskyně“, vedené jeskyní vně vojenského krytu včetně návštěvy Nízké chodby, stanovil OBÚ podmínky pro vedení lávky nad krytem, zajištění ústí propastí a pro zpracování provozní dokumentace. Také zde bylo nezbytné vypracovat nový provozní a návštěvní řád jeskyně a zohlednit v nich i podrobné podmínky, stanovené v sedmistránkovém povolení Správy CHKO Moravský kras.

Orgánem státní báňské správy nebyly uloženy žádnému pracovníkovi SJČR ani organizaci pokuty či jiné sankce.

Hlavní důlní měřič Vratík Ouhrabka kontroluje novou jednostopou lávku nad propadem počvy ve Spodním patře Sloupsko-šošůvských jeskyní. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Programové financování opatření plánů péče realizovaných SJ ČR

Vratislav Ouhrabka

Práce ochrannářského managementu zajišťované Správou jeskyní ČR vycházejí z plánů péče o chráněná území, ve kterých se jednotlivé zpřístupněné jeskyně nacházejí. Tyto práce jsou převážně finančně kryty prostředky MŽP ČR z podprogramu Správa nezcizitelného státního majetku v ZCHÚ (MaS), Programu péče o krajinu (PPK) a Programu podpory obnovy přirozených funkcí přírody (POPFK). Pro rok 2021 byly SJ ČR poskytnuty prostředky podprogramu MaS ve výši 1.100 000 Kč, PPK ve výši 1.500 000 Kč a POPFK ve výši 977 121 Kč. Dle požadavků správ jeskyní, plánu hlavních úkolů a plánů péče o příslušná ZCHÚ byla k realizaci vybrána opatření, která je možné dle stanovených podmínek dokumentace podprogramu a příslušných směrnic z těchto programů financovat. V roce 2021 bylo z prostředků dotací MŽP určených pro údržbu a zlepšení stavu ZCHÚ realizováno 82 jednotlivých opatření.

Koněpruské jeskyně, odstraňování staré deponie z odbočky ve Staré chodbě. Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Přehled managementových opatření provedených v roce 2021

ZCHÚ/jeskyňě	Charakter opatření	Náklady v Kč	
NPP Bozkovské dolomitové jeskyňě	Likvidace lampenflory a prachoplišňových povlaků jeskyních. Očista skalní římsy nad zpřístupněnou trasou v Jezerním dómu. Kosení a údržba travního porostu a zeleně podél přístupové cesty v areálu BDJ. Oprava dřevěného zábradlí podél přístupové cesty a schodiště. Celková očista návštěvní trasy. Oprava a údržba filtrů oplachových vod.	89 658	
NPP Chýnovská jeskyňě	Likvidace lampenflory a očista jeskyňě. Likvidace náletových dřevin v povrchovém areálu. Celková očista návštěvní trasy. Údržba geologických profilů na skalních stěnách nad vchodem do jeskyňě.	62 793	
NPP Zlatý kůň CHKO Český kras (Koněpruské jeskyňě)	Likvidace lampenflory a prachoplišňových povlaků. Údržba geologických profilů na skalních stěnách nad přístupovou cestou a vchody do jeskyň. Údržba geologických profilů, obírka komínu s točitým schodištěm a štolý – nouzového východu z Velikonočních jeskyň.	121 806	
NPR Vývěry Punkvy CHKO Moravský kras	Punkevní jeskyňě	Ošetření a očištění skalních stěn, chodníků a vybraných sintrových útvarů v jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyň. Revize skalních stěn v propasti Macocha. Vyčištění ochranných sítí nad přístavištěm a opravy poškozených míst sítě. Vyčištění a odstranění nánosů z ochranné sítě u Dolního jezírka. Zajištění výchozů nad skalním mostem ve stěně nad Punkevními jeskyňemi. Oprava opěrné zdi silnice od Skalního mlýna směrem k Punkevním jeskyňám. Odstranění nebezpečných stromů určených ke skácení, které se nacházejí v prostoru areálu Punkevních jeskyň a Macochy. Oprava zábran podél cesty od Skalního mlýna k Punkevním jeskyňám Celková očista návštěvní trasy jeskyň.	744 635
	Kateřinská jeskyňě	Ošetření a očištění skalních stěn v jeskyňi. Údržba skalní stěny v okolí vchodu do Kateřinské jeskyňě. Kosení a údržba travního porostu v areálu Kateřinské jeskyňě a Skalního mlýna. Celková očista návštěvní trasy jeskyň.	55 996
PR Sloupsko-šošuvské jeskyňě CHKO Moravský kras	Ošetření a očištění skalních stěn a vybrané sintrové výzdoby v jeskyních. Oprava speleologického zajištění zážitkové trasy ve Spodních patrech. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyň Kůlna, Sloupské j. a Staré skály. Kosení travního porostu v areálu Sloupsko-šošuvských jeskyň. Celková očista návštěvní trasy. Rekonstrukce NS Sloupsko-šošuvské jeskyňě. Oprava a reinstalace hladinoměru pro měření průtoků Sloupského potoka. Zatravnění poškozených ploch v areálu Sloupsko-šošuvských jeskyň Výměna a instalace jisticích lan v Západním řečišti na zážitkové trase ve Spodních patrech.	340 247	
PR Balcarova skála – Vintoky CHKO Moravský kras (Jeskyňě Balcarova)	Očista stěn a vybraných sintrových útvarů v jeskyňi. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyňě. Likvidace náletových dřevin nad vstupním portálem a na temeni Balcarovy skály. Celková očista návštěvní trasy.	69 592	
PR U Výpustku CHKO Moravský kras	Výbudování ocelového schodiště a přechodu podzemního krytu na nové návštěvní trase. Vykližení stavební suti z prostoru Hlavní chodby jeskyňě. Výroba panelů pro interaktivní vzdělávací prohlídky jeskyňě Výpustek pro děti. Instalace zábran podél propastí a vstupu do podlahových kanálů na nové prohlídkové trase. Celková očista návštěvní trasy.	435 116	

NPR Špraněk (Javoříčské jeskyňě)	Ošetření vybraných sintrových útvarů v jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody a přístupovou cestou u propasti Zátvořice. Údržba povrchu přístupové cesty k Javoříčským jeskyňám. Celková očista návštěvní trasy.	140 960
NPP Zbrašovské aragonitové jeskyňě	Celoplošná desinfekce mikrobiálního napadení aragonitové výzdoby. Revize stavu vertikálních komínů nad návštěvní trasou speleoalpinistickým způsobem. Stabilizace bahnitého svahu a instalace zábrany z nerezové oceli v komíně Mazurka v prostoru za Vodopádem a v komíně nad křižovatkou u Vodopádu. Celková očista návštěvní trasy.	149 418
NPP Jeskyňě Na Pomezí	Likvidace lampenflory kolem reflektorů po celé délce prohlídkové trasy v jeskyních. Celková očista návštěvní trasy.	29 995
NPP Na Špičáku (Jeskyňě Na Špičáku)	Likvidace lampenflory a očištění skalních stěn v jeskyňi. Údržba lomových stěn nad vchody do jeskyň, nad turistickou stezkou a nad vstupním areálem. Bezpečnostní ořez náletových dřevin na lomové hraně v prostoru východu a podél přístupové cesty. Oprava dřevěné vyhlídky s lavičkou. Obnova zábradlí na hraně starého lomu v areálu. Úprava povrchu odpočinkových ploch, komunikací a zeleně v areálu. Celková očista návštěvní trasy.	213 138
NPP a PP Třesín CHKO Litovelské Pomoraví (Mladečské jeskyňě)	Údržba skalních stěn v areálu jeskyň. Likvidace náletových dřevin a následné pokosení křovinořezem na svahu za provozní budovou. Celková očista návštěvní trasy.	67 321
PP Tuřold CHKO Pavlovské vrchy (Jeskyňě Na Tuřoldu)	Odstranění náletových dřevin na svazích nad návštěvníckým areálem. Kosení travních porostů lehkou mechanizací v areálu lomu. Celková očista návštěvní trasy.	79 123

Po 70 letech vyrostlo kolem bývalého lomu Na Špičáku nové zábradlí. Foto: Evelyn Vozábalová, SJ ČR

Miroslav Vaněk a Bedřich Zatloukal osazují nerezovou zábranu proti sesuvu bahnitých sedimentů z komína Mazurka ve Zbrašovských aragonitových jeskyních. Foto: Slavomír Černý, SJ ČR

Vyklízení starých technických úprav v jeskyni Výpustek. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

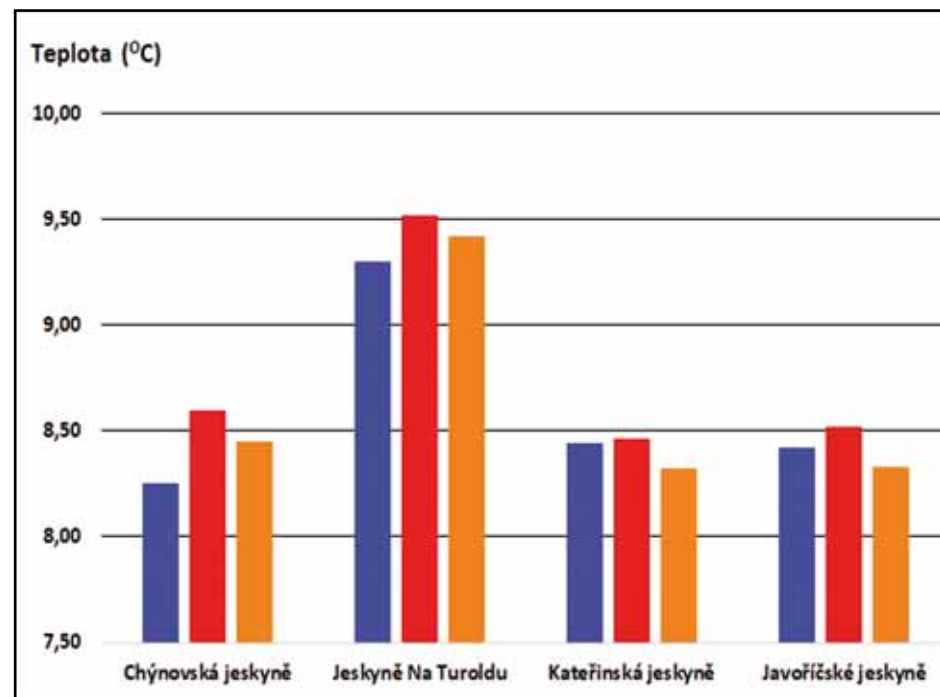
Monitoring mikroklimatu v jeskyních SJ ČR

Petr Zajíček

Jeskyňní mikroklima patří mezi významné složky přirozených podzemních prostor, jeho sledování je přínosné pro vědecké studium jeskyní. Zpřístupněné jeskyňě se však navíc řídí pravidly a povinnostmi vyhlášky Českého báňského úřadu č. 55/96 Sb. Jednou z mnoha striktních podmínek bezpečného provozu veřejnosti zpřístupněných jeskyní je i měření a zaznamenání některých veličin jeskyňního ovzduší, a to 2 × za rok. Z hlediska bezpečnosti jsou nejdůležitější koncentrace plynů – oxidu uhličitého, jehož obsah nesmí překročit 1 %, a dále kyslíku, jehož hodnota nesmí klesnout pod 20 %. Kromě těchto veličin se měří ještě koncentrace oxidu uhelnatého a také teplota a relativní vlhkost.

Tato předepsaná měření proběhla na přelomu března a dubna a pak na přelomu září a října. Všechny výsledky měření byly v souladu s bezpečným provozem v jeskyních. Všechny hodnoty byly jako každý rok zaprotokolovány a uloženy. Díky přesným měřicím přístrojům mohou výsledky posloužit i k vědeckým účelům. V roce 2021 také přibyla tři měřicí stanoviště v jeskyni Výpustku, která monitorují nově otevíraný zážitkový návštěvní okruh.

V roce 2021 také probíhal kontinuální monitoring v Punkevních jeskyních a ve Zbrašovských aragonitových jeskyních. Hodnoty těchto měření jsou průběžně ukládány.

Graf ukazuje průměrné podzemní teploty vnitřních prostor vybraných jeskyní za poslední tři roky.

Vypracoval: Petr Zajíček, SJ ČR

Fotodokumentace ve zpřístupněných jeskyních a dalších lokalitách

Petr Zajíček

V průběhu roku 2021 byl v rámci této činnosti stanoven vedením SJČR nový dílčí úkol – zkompletovat veškerou fotodokumentaci prostor Jeskyně Na Špičáku, a to jak zpřístupněných, tak i veřejnosti nepřístupných částí. Během roku byla tedy stávající současná i historická fotodokumentace jeskyně plně setříděna a navíc bylo pořízeno celkem 300 nových a doplňujících fotografií z jeskyně. V současné době je tako kompletní fotodokumentace Jeskyně Na Špičáku průběžně zpracovávána, ukládána a vkládána do databáze evidence caves.cz.

Kromě tohoto dílčího úkolu byly v roce 2021 pořizovány další fotografie. Podstatná část se týkala pravěkých kreseb v Kateřinské jeskyni a odběrů vzorků pro radiokarbonové analýzy. Dále byly pořízeny snímky z Mladečských jeskyní, Sloupsko-šošůvských jeskyní, expozice ve Zbrašovských aragonitových jeskyních a dále pak z některých veřejnosti nepřístupných jeskyní (kostra medvědíte v Hvozdecké jeskyni, nově objevené jeskyně Ševčíkův závrt či nové objevy ve Skleněných domech Punkevních jeskyní). V roce 2021 bylo v rámci úkolu pořízeno přes 500 nových fotografií.

Excentrický krápník v jeskyni Ševčíkův závrt.
Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Veřejnosti nepřístupná část Jeskyně Na Špičáku. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Radiační ochrana v roce 2021

Petr Zajíček

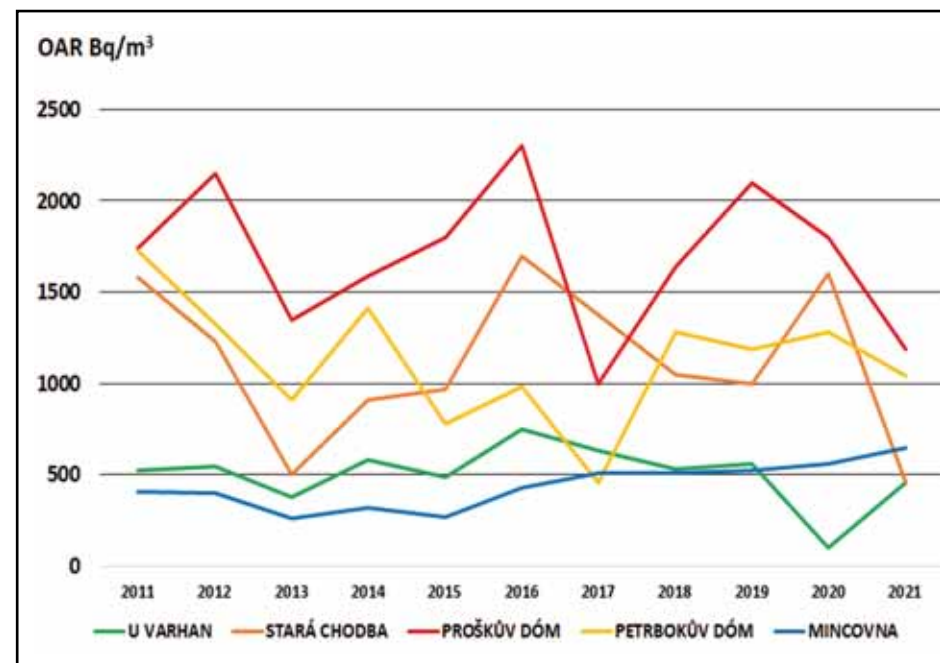
V roce 2021 postihla pandemie COVID 19 kulturní život v ČR, tedy i provoz veřejnosti zpřístupněných jeskyní. Jeskyně byly část sezóny i mimosezónního období uzavřeny. Důležité činnosti spojené s bezpečným provozem jeskyní však probíhaly v nezměněné podobě, včetně splnění podmínek radiační ochrany, které jsou dozorovány Státním úřadem pro jadernou bezpečnost dle pravidel stanovených Atomovým zákonem č. 263/2016 Sb.

V roce 2021 byly vypočítány roční osobní efektivní dávky pracovníků Zbrašovských aragonitových jeskyní za kalendářní rok 2020. Nikdo ze stálých ani sezónních pracovníků nepřekročil v roce 2020 roční osobní efektivní dávku 6 mSv. Hodnota nejvyšší dosažené roční dávky činila 1,77 mSv, což je méně než v roce 2019. Všichni pracovníci správy Zbrašovských aragonitových jeskyní byli na začátku roku 2021 řádně proškoleni.

Ve 14 veřejnosti zpřístupněných jeskyních ČR a v jeskyni Pod Sněžníkem byla v roce 2021 průběžně monitorována objemová aktivita radonu. Na podzim již byly k dispozici výsledky objemové aktivity radonu ze všech jeskyní za sezónní období 2021, které ukázaly, že v období 1. 4. až 30. 9. se pohybovaly hodnoty objemové aktivity radonu ve všech jeskyních v mezích dlouhodobého průměru. Vzhledem k těmto výsledkům a také ke stávajícímu provoznímu režimu nelze předpokládat, že by v následujícím období hrozilo riziko překročení dávky 6 mSv/rok nebo že by v některé z jeskyní výrazně stouply hodnoty OAR.

V roce 2021 byly dále pro vnitřní kontrolu SJČR vypočítány také orientační hodnoty ročních osobních efektivních dávek u pracovníků s nejdelším pobytem v podzemí za rok 2020 v ostatních zpřístupněných jeskyních a ani zde nedošlo k překročení třetiny povolené ROED, tedy 6 mSv/rok. Nejvyšší ROED byla zjištěna v Koněpruských jeskyních v hodnotě 3,11 mSv.

V roce 2021 byla také v souvislosti s některými organizačními změnami SJ ČR aktualizována a schválena kompletní dokumentace týkající se radiační ochrany.

Graf ukazuje, jak se měnily hodnoty objemové aktivity radonu v Koněpruských jeskyních na jednotlivých měřicích místech za posledních 10 let. Vypřacoval: Petr Zajíček, SJ ČR

Knihovna, webové stránky a intranet SJ ČR

Ivana Mrázková

Rok 2021 začal docela příjemně, odpovědi na milý dotaz ve webové návštěvní knize, cože to hrají za krásnou hudbu v Kateřinské jeskyni. Potěšitelný byl i pokračující zájem o nákup knih. Dokončovala se inventura zboží, aktualizace vnitropodnikového adresáře, drobné úpravy a opravy vztahující se k aktualizaci údajů na webových stránkách v novém roce.

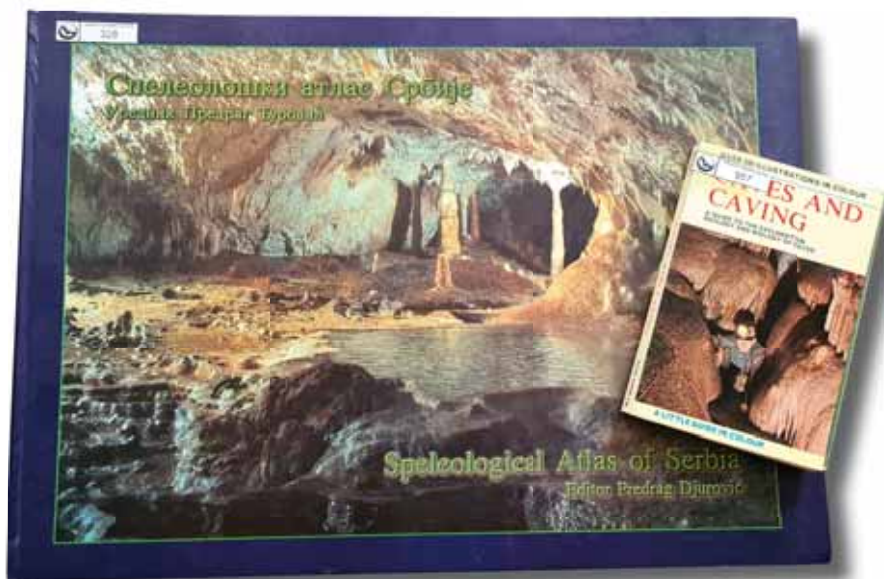
Nákupy knih do knihovny byly velmi sporadické, hlavně z důvodu šetření financí v kovidové době. Na knihovnu se obrátil zájemce o materiály z Českého krasu z odborného archivu Václava Homoly, který po jeho smrti spravuje SJ ČR. Archiv zpracoval, naskenoval ve vysokém rozlišení a roztřídil kolega František Krejča z Chýnovské jeskyně. Skeny byly uloženy na interní disk, pro další používání zmenšeny a spojeny logicky do souborů pomocí programu Adobe.

Distribuce časopisu Ochrana přírody byla stejně jako v roce předešlém ztížena proticovidovými opatřeními a sníženou osobní komunikací s kolegy na jednotlivých jeskyních.

Prodej dárkových poukazů do jeskyní se logicky po vánočních svátcích zpomalil. Bylo zrušeno elektronické prodávání dárkových poukazů a všechny papírové poukazy byly převedeny na průhonické pracoviště. Zapisování prodeje pokračovalo do systému Colosseum, kde bohužel došlo k aktualizaci a tím i ke zmatkům.

Webové stránky byly aktualizovány hlavně zprávami o prodlužování uzavření prohlídkových okruhů kvůli šíření kovidové nákazy a upozorňováním na hygienické předpisy. Naštěstí ne všechno se zastavilo, a tak ve fotogalerii přibývaly fotografie z dokončené rekonstrukce provozní budovy Jeskyně Na Špičáku a ze stavby Domu přírody Českého krasu na Koněprusích.

Od začátku roku jsem byla informována o nástupu kolegyně Lucie Gožďálové, která se do knihovny měla vrátit po mateřské dovolené. I do předávání agendy zasáhla covidová doba a my si nemohly předat knihovnu a internetovou agendu postupně, ale kolegyně byla do problémů vhozena naráz. Od ledna až do konce června jsem uklízela pracoviště a předávala informace kolegům. K oslavě mezinárodního roku jeskyní jsem přispěla propojením člena redakční rady časopisu Vesmír s kolegou RNDr. Jaroslavem Hromasem. Díky jeho aktivitě se pak do prosincového čísla věnovaného jeskyním dostaly články i od kolegů Martina Koudelky, Olgy Suldovské a Petra Zajíčka.

Největší a nejmenší kniha současně průhonické knihovny. Foto: Lucie Gožďálová, SJ ČR

JESO v roce 2021

Olga Suldovská

V rámci rozšiřování informací a obohacování Jednotné evidence speleologických objektů (JESO) historickými údaji pokračovalo zpracovávání údajů z archivních časopisů, tiskovin a dalších dokumentů. Započalo systematické zpracovávání údajů z článků uveřejněných v časopise Československý kras. Konkrétně byly využity informace z přibližně 180 článků z 18 ročníků (roč. 10-27), vydávaných v letech 1957 až 1976.

Dále byly v archivu nalezeny dvě brožurky Vydavatelství národního podniku ČEDOK z let 1952, které zpracoval Vladimír Panoš. Jedna nese název Mladeč: Jeskyně pračlověka, druhá Javoříčko: „Moravské Lidice“. Obě přinášejí informace jak o Mladečských a Javoříčských jeskyních, tak i o jeskyních a krasových jevech v jejich okolí. Další zpracovanou publikací z archivu byl průvodce Jiřího Truhláře a kol. Naučná stezka Josefovské údolí: Střední část Moravského krasu.

Z evidenčních listů jednotlivých jeskyní (takzvaného „papírového JESA“) byly do elektronické verze naskanovány listy krasu Železných hor. U jednotlivých jeskyní byly dle těchto údajů zpřesněny polohy a doplněny jejich popisné údaje. Z materiálů průběžně scanovaných a rozesílaných kolegou Janem Flekem byly pro JESO využity články k jeskyním Kůlnička (ta v povodí Říčky) a Turské Maštale. V dokumentaci jsou průběžně zpracovávány materiály předané kolegou Danielou Bílkovou a Jaroslavem Hromasem.

Kras U Šmelcovny – část vodárenského objektu se zatrubněným vývěrem Nad Hálovým mlýnem I. Vchod do jeskyně Nad Hálovým mlýnem se nachází ve svahu nad vodárnou pod smrkem. Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

V tomto roce byly uloženy do archivních krabic a zaevidovány do Speleodatu dnes již neplatné havarijní plány, provozní a návštěvní řady, protokoly z kontrol, dále dokumenty managementových opatření zvláště chráněných území z let 2000-2005 a 2008-2009; započalo zpracování dokumentů z roku 2010. Některé údaje získané z těchto dokumentů byly též využity pro obohacení JESA o některé události v jeskyních. Do dokumentace SJ ČR byly Ivanem Balákem předány dokumenty od dnes již nežijícího jeskyňáře Vojtěcha Gregora Celofána, shrnující průzkum jeskyní v propasti Macocha v letech 1952-1954, 1974-1975 a souhrn výzkumu z let 1963-1977. Na jejich základě byly doplněny údaje o macošských jeskyních i zpřesněna poloha většiny z nich.

Pokračovala také aktualizace na základě nově publikovaných článků. Ze sborníku Speleofórum 2021 bylo zpracováno šest článků, jejich citace byly doplněny k 24 jeskyním, třem hydrologickým objektům, informace v oddílu Události byly doplněny u 15 jeskyní a 3 hydrologických objektů. Nově byla zaevidována jedna jeskyně (Překvapení) a ponor s touto jeskyní související. Z časopisu Ochrana přírody bylo zpracováno 7 článků z čísel 6/2020 až 3/2021. Citace byly doplněny asi k 50 objektům, informace v oddílu Události byly doplněny u 6 jeskyní. Z časopisu Český kras 46/2020 byly ze dvou článků doplněny informace k 5 jeskyním.

Z kolegů přispěl významnou měrou František Krejča, který poskytl zpřesněné polohy (měřené přístrojem GPS) k evidovaným jeskyním jihočeského kraje a poskytl údaje k Rutické vyvěrače, která byla zaevidována jako nový hydrologický objekt.

Moje osobní terénní práce navázaly na některé zpracovávané články, u kterých bylo potřeba ověřit či upřesnit především polohové údaje dohledáním v terénu. Za tím účelem byly navštíveny lokality Kras U Šmelcovny (evidovány 3 jeskyně a nově zaevidovány 3 hydrologické objekty), v Moravském krasu pak Lažánecký žleb (dnes celkem evidováno 14 objektů, z toho 3 jeskyně nově zaevidovány) a žlíbek Vaječník (evidovány 4 jeskyně). Všem těmto objektům byla za pomoci přístroje GPS Trimble Juno 3B zpřesněna poloha a pořízena fotodokumentace (u jeskyní převážně vchodu). Fotodokumentace byla průběžně doplňována i u dalších objektů JESO, celkem se za rok 2021 rozrostla o 189 autorských fotografií, a to v souhrnu k 53 jeskyním, 34 závrťům a 11 hydrologickým objektům.

Místo závěru představím trochu blíže Kras U Šmelcovny. Ti, kteří projíždějí dálnicí D1, ani netuší, že se tento kras nachází asi 2 km severovýchodně od ní (cca 6 km od motorestu Devět křížů), zhruba mezi obcemi Maršov a Javůrek. Řadí se do krasové oblasti K 230 15 Kras v okolí Tišnova. Název dostal po osadě Šmelcovna, kde byla v minulosti dobývána a zpracovávána železná ruda. Jméno osady pochází z německého „schmelzen“, tj. tavit. Krasové území je tvořeno několika útržky devonských vápenců v metamorfovaných horninách moravika. Krasové jevy jsou vázány na hluboce zařiznutou Stříbrnou rokli, kterou periodicky protéká ponorný Salašský potok, vyvěrající v údolí Bílého potoka. Celkem jsou zde evidovány 3 jeskyně, 1 ponor a 2 vývěry. Vývěrová oblast se nachází nedaleko Hálova mlýna, kde byl vybudován vodárenský objekt využívaný jako zdroj pitné vody pro Tišnovsko.

Vchod do jeskyně Propadání ve Stříbrné rokli se otevírá vedle ponoru Salašského potoka (též zvaného Propadání ve Stříbrné rokli). Sama jeskyně je bývalým propadáním. Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

ODBORNÉ PRŮZKUMY A VÝZKUMY 2021

Další úspěšná etapa epigrafického výzkumu uhlíkových čar v Kateřinské jeskyni

Petr Zajíček

Epigrafický výzkum uhlíkových čar ve staré Kateřinské jeskyni probíhá již od roku 2016. Během několika etap se podařilo u 4 kresebných objektů prokázat metodou radiouhlíkové analýzy pravěké stáří cca 6 300 let plně korespondující s dřívějšími, pozdně neolitickými archeologickými nálezy v portálu Kateřinské jeskyně a nedaleké jeskyně Koňská jáma. Během systematické dokumentace již zkoumaných kreseb se podařilo objevit další nové nesmírně zajímavé uhlíkové kresebné objekty, a to v různých částech staré Kateřinské jeskyně.

Začátkem roku 2021 se podařilo Ústavu jaderné fyziky AVČR Praha, který se na výzkumu podílí, získat prostředky pro další analýzy. 24. 6. 2021 proběhla společná akce všech řešitelů (SJ ČR, ÚJF AV ČR a UPOL), během které bylo odebráno 15 vzorků z celkem 9 objektů, a navíc zrno uhlíku nalezené pod jednou kresbou v odlomené sintrové desce. Výsledky analýz byly k dispozici začátkem listopadu a přinesly opět překvapivé výsledky. Tři nové kresebné objekty byly datovány opět do období pozdního neolitu (stáří více než 6 400 let) a nalezený vzorek uhlíku o velikosti rýžového zrna byl dokonce ještě starší (cca 7 100 let). Ukázalo se, že i v dalších částech staré Kateřinské jeskyně vznikly v pravěku kresby dosud přesně neobjasněného účelu.

První z úspěšně datovaných kreseb se nachází ve výklenku u tzv. Netopyřího jezírka, které těsně navazuje na Hlavní dóm. Výrazná „kresba“ v podobě dvou paralelních čar má přibližné stáří 6 700 let. Je to ojedinělá kresba v tomto místě staré Kateřinské jeskyně, a právě pod ní bylo nalezeno v odlomené sintrové desce zmíněné zrno uhlíku. Další exaktně datovaná kresba se nachází v Ledové chodbě v blízkosti již dříve datovaných pravěkých kreseb. Je to jeden z nalezených objektů připomínající lidskou postavu. Jeho stáří je přibližně 6 400 let.

Poslední úspěšně datovaná neolitická kresba se nachází ve sníženém prostoru pod skalním převisem v Hlavním dómu pod Medvědí komínem. Velmi zajímavý objekt tří paralelních vodorovných čar má přibližné stáří 6 400 let. Ostatní odebrané vzorky byly buď středověké či novověké, nebo obsah extrahovaného uhlíku nebyl dostatečný pro relevantní analýzu.

V současné době se na několika místech staré Kateřinské jeskyně nachází celkem sedm prokazatelně pravěkých kresebných stop z pozdního neolitu. Vzhledem k tomu, že bylo v roce 2021 nalezeno v Kateřinské jeskyni několik dalších zajímavých uhlíkových objektů na stěnách, výzkum bude pokračovat i v roce 2022.

Dokumentace pravěké kresby pod Medvědí komínem. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Hranický kras je nyní detailně prozkoumáván díky Grantové agentuře Gregora Johanna Mendela Mendelovy univerzity v Brně

Milan Geršl

Hranický kras je díky Hranické propasti unikátní již nejen v celoevropském měřítku, ale i v měřítku celosvětovém. Využití tohoto nevelkého území v širším kontextu je značně diverzifikováno a jeho vývoj je ovlivňován řadou subjektů s rozdílnými zájmy (zemědělství, těžba nerostných surovin, ochrana přírody, rekreace, lázeňství a mnoho dalších). Pro stanovení managementu území založeného na znalostech zde však chybí dlouhodobý a kontinuální monitoring hydrogeologických a klimatických poměrů v korelaci s využíváním lokality v širších územních i oborových souvislostech.

K zodpovězení mnoha otázek nyní přispěje nový výzkumný projekt s názvem „Krajina vcelku a krajina v detailu. Mezioborový výzkum Hranického krasu“. Přihláška tohoto projektu byla vybrána v prvním ročníku interní soutěže Grantové agentury Gregora Johanna Mendela Mendelovy univerzity v Brně v kategorii A – Mezioborové interní výzkumné projekty jako nejúspěšnější. Vítězný projekt řeší tým odborníků z Agronomické a Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity. Projekt je řešen od dubna 2021 a jeho kompletní výsledky budou k dispozici v roce 2024.

Řešení projektu se bude opírat o základní znalosti týkající se stavby celého území a postupně přejde v řešení detailnějších otázek. Určujícím faktorem vývoje oblasti je hlubinná geologická stavba, která je předmětem soustavného výzkumu mnoha organizací. Dlouhodobě však chybí přesah do dalších odborných disciplín a následně také praktické využití výsledků výzkumů. Metodologicky je řešený projekt založen na propojování základního výzkumu z oborů geologie, hydrologie a pedologie s krajinářskými disciplínami s užším zaměřením na krajinnou architekturu a management krajiny. Výsledky multioborového přístupu přispějí k tvorbě tvůrčích a přesnějších postupů při navrhování zásad šetrného využívání území (včetně adaptace na klimatickou změnu) založených na identifikovaném potenciálu a únosnosti území. Lze předpokládat aplikovatelnost i na obecné bázi v typologicky obdobných lokalitách.

Hydrochemickou částí výzkumu bude upřesněno dosud ne zcela známé rozšíření hydrotermálních minerálních vod a budou vyjasněny vybrané dílčí vztahy mezi povrchovými a podzemními vodami hranického systému. S tím úzce souvisí analýza pronikání moderních polutantů do hydrotermálních minerálních vod v důsledku zemědělského využívání přilehlých pozemků. Pedologický výzkum bude zaměřen jednak na hodnocení reálné aberace půdních vlastností v důsledku hospodaření posledních 60 let (budou porovnány současné půdní vlastnosti s výsledky půdních analýz z roku 1964 ze stejných míst). Druhá část pedologického výzkumu pak bude zaměřena na podrobnější popis půdy zájmové oblasti s přihlédnutím k mikromorfologii území. V rámci krajinářských disciplín bude následně provedeno analyticko-syntetické zhodnocení oblasti včetně vyhodnocení vlivů na životní prostředí a navržen optimální management lokality s uplatněním metod participativního plánování. Přínosem přesahujícím vědeckou a aplikovanou činnost bude zvýšení povědomí o unikátní oblasti Hranického krasu prostřednictvím osvětových aktivit výzkumného týmu.

*Autor článku při stahování dat z čidla ve vrtu HJ-2 zvaného U včelína poblíž lomu Černotín.
Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR*

Cíle projektu lze přehledně shrnout v následujících bodech:

1. Identifikace vybraných lokalit v Hranickém krasu, které jsou zásadní pro tvorbu minerálních vod a dále budou hodnoceny z pohledu hydrogeologického, hydrochemického a pedologického.
2. Identifikace existujících zájmových skupin k riziku ohrožení minerálních vod Hranického krasu se zřetelem na fenomén Hranické propasti a Zbrašovských aragonitových jeskyní a k významu krasu pro místní udržitelný rozvoj.
3. Posouzení vlivu intenzivního využívání krajiny na kvalitu minerálních vod Hranického krasu.
4. Zvýšení povědomí o významu krasu pro místní životní prostředí a o rizicích jeho ohrožení.
5. Návrh efektivního managementu oblasti založeného na participativním přístupu, včetně komunikační strategie pro různé zájmové skupiny.
6. Posouzení vlivu zemědělství na změny půdních vlastností.
7. Identifikace a definování reprezentativních půdních typů oblasti.
8. Zobecnění poznatků pro typologicky obdobná území.

V průběhu roku 2021 proběhlo shromáždění podkladových a archivních materiálů, několik vícedenních terénních akcí, konzultací s místními zájmovými skupinami a pracovní setkání místních spolupracovníků s řešiteli formou workshopu v obecním společenském centru v Černotíně. Jeho cílem bylo představení projektu, vzájemné seznámení a zejména získání zpětné vazby k cílům projektu. Zvláště cenné jsou náměty místní komunity k řešení a jejich názory a postřehy z pohledu detailní znalosti lokalit.

Vedoucími řešitelského týmu Mendelovy univerzity jsou Ing. Jozef Sedláček, Ph.D. a Ing. Jana Šimečková, Ph.D. Na spolupráci v místě se podílejí také Správa Zbrašovských aragonitových jeskyní, Česká speleologická společnost – ZO 7-02 Hranický kras, Místní akční skupina Hranicko, obec Černotín a další.

Doc. Milan Geršl, Ph.D., geolog, hydrogeolog a geochemik je jedním z členů řešitelského týmu projektu.

Kaňon Bečvy s lázněmi a obcí Teplice nad Bečvou, v pravé části snímku vrch Hůrka s Hranickou propastí a polní trať zvaná Propastsko. Foto: Jozef Sedláček

Ropuší kámen v Jeskyni Na Turoldu
Jiří Kolařík

Ropuší kámen je mýtický kámen nebo drahokam, který se podle legend nacházel v hlavě starých ropuch. Měl mít léčebné účinky. Přikládal se jako protijed na hadí uštknutí, na léčbu epilepsie, postižení ledvin, měl nosit štěstí, chránit před magií a podporovat hojení různých zranění.

Ve skutečnosti je původ tohoto kamene úplně jiný. Jedná se o zuby pravěké ryby rodu Scheenstia (Lepidotes), které mají tvar podobný peckám, jelikož jsou uzpůsobeny k drcení skořápek vodních živočichů. Již od středověku až do 18. století zasazovali evropští šperkaři tento kámen do magických prstenů a šperků.

V říjnu 2021 byl zveřejněn objev vedoucí geologicko-paleontologického oddělení Moravského zemského muzea v Brně RNDr. Růženy Gregorové Ph.D., která si v televizi při sledování záběrů z ukládání ostatků do relikviáře sv. Maura v Bečově nad Teplou všimla ropušího kamene, který relikviář zdobí.

Tehdy jsme si uvědomili, že fosilní zuby ryby Scheenstia, tedy ropuší kámen, nacházíme v Jeskyni Na Turoldu celkem často. V roce 2017 jsme našli jeden zub této ryby o velikosti 1,7 cm, podle dr. Gregorové se jedná o jeden z největších nalezených exemplářů. Ještě odborné upřesnění: rod Scheenstia byl stanoven až v roce 2011, do té doby byly nalezené druhy přiřazovány ke známému rodu Lepidotes.

Dva „ropuší kameny“ z Jeskyně Na Turoldu v porovnání s mincí. Foto: Jiří Kolařík, SJ ČR

Fosilní zub o délce cca 1,7 cm ve stěně Jeskyně Na Turoldu. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Výsledky zimního sčítání letounů 2021/2022 ve zpřístupněných jeskyních ČR

Sestavil Martin Koudelka na základě dat koordinátorů monitoringu na jednotlivých zimovištích: Daniel Horáček, Josef Chytil, Miroslav Kovařík, František Krejča, Martin Koudelka, Jiří Šafář, Jaroslav Věselý.

název jeskyně	Počet druhů	Počet jedinců	RHIP	MMYO	MBEC	MNAT	MEMA	MMYS	MBRA	MM/MB	MDAU	MDAS	BBAR	PAUR	PAUS	PPIP	ESER	MSP
Javoříčské	7	6684	6451	45		3	180	1	2	2								
Sloupsko-šošůvské	12	2571	1744	714	1	3	76	1	1	4	4	4	19	1			1	2
Na Pomezí	8	728	548	78		5	89	1	1	4				2				
Balearka **)	4	690	632	27		1	30											
Na Turoldu	3	469	492			1	3											
Výpustek	7	343	281	32		1	19	2	1	7								
Koněpruské	6	333	162	158				1		6				5	1			
Kateřinská	6	268	160	50		4	49			1	2							2
Na Špičáku	6	144	118	4			18	1	1	2				1				
Punkvní *)	8	106	18	61	1	13	4			2	2		5	1				1
Chýnovská	6	78		37		26				6	6		2	5			2	
Mladečské	2	55	48				7											
Bozkovské dolomitové	2	46	35	11														

VYSVĚTLIVKY:

*) obsahuje Erichovu jeskyni a Tunel
**) včetně Muzea

VYSVĚTLIVKY:

RHIP	MMYO	MBEC	MNAT	MEMA	MMYS	MBRA	MM/MB	MDAU	MDAS	BBAR	PAUR	PAUS	PPIP	ESER	MSP
Rhinolophus hipposideros	Myotis myotis	Myotis bechsteinii	Myotis nattereri	Myotis emarginatus	Myotis mystacinus	Myotis brandtii	Myotis mystacinus/brandtii	Myotis daubentonii	Myotis dasycneme	Barbastella barbastellus	Plecotus auritus	Pipistrellus pipistrellus	Epistiscus serotinus	Myotis species	
vrápenec velký	netopýr velký	netopýr velkouchý	netopýr fasný	netopýr brvitý	netopýr vousatý	netopýr Brandtův	netopýr vousatý nebo Brandtův	netopýr vodní	netopýr pobřežní	netopýr černý	netopýr ušatý	netopýr dlouhouchý	netopýr hvizdavý	netopýr večerní	blíže neurčený malý druh Myotis

Za poskytnuté údaje děkuji všem výše jmenovaným. Zároveň bych chtěl poděkovat jako každý rok i letos spoustě zde blíže neuvedených pomocníků z řad speleologů, zoologů i amatérských nadšenců, bez nichž by každoroční námaňavé kontroly podzemí nemohly v tomto rozsahu vůbec proběhnout.

Abertamy, dül Mauritius, netopýr ušatý (Plecotus auritus). Foto: Kamila a Jiří Štrovi

Jeskyně Nad Švýcárnou, vrápenec malý (Rhinolophus hipposideros). Foto: Kamila a Jiří Štrovi

Netopýr velký (Myotis myotis). Foto: Kamila a Jiří Štrovi

Rožmberská hrobka 1611 – 2011 – 2021

Jiří Šindelář

Tři letopočty s jedničkou na konci jsou zároveň třemi důležitými mezníky v historii místa posledního odpočinku členů nejvýznamnějšího šlechtického rodu někdejšího Českého království.

V listopadu roku 1611 umírá Petr Vok z Rožmberka a jeho smrtí se uzavírá dlouhá historie rodu pánů s červenou růží v erbu. Podle slov kronikáře zaplnila jeho rakev poslední místo v hrobce klášterního kostela ve Vyšším Brodě, a protože už nebylo důvodu do krypty znovu vstupovat, byl vchod do ní zavalen velkým kamenem a vstupní šachta zasypána. Postupem času se tak zapomnělo, kde přesně v kostele tento významný podzemní objekt je a jak vypadá. Je uzavřena tradice místa coby významné nekropole a začínají vznikat nejrůznější pověsti, jejichž cílem je glorifikace starobylého českého rodu i zhmotnění romantických představ lidu o úpravě hrobů nejbohatších a nejvlivnějších osobností regionu.

Asi nejznámější legenda pochází z pera Bohuslava Balbína, který navštívil Vyšší Brod v druhé polovině 17. století a zaznamenal vyprávění mnichů. Popisuje, že rožmberští vladaři nejsou pohřbeni v rakvích, ale sedí ve velkém podzemním sále v křeslech u kulatého stolu jako u sněmu. Neuvěřitelné zvěsti o bájném podzemní komnatě jsou příslovečnou rozbuškou a začíná doslova „hon na hrobku“. Celá staletí je pověstí opředené podzemí hledáno, a bohatství, které má být s Rožmberky v podzemí kláštera pohřbeno, se přímou úměrou s počtem neúspěšných pokusů zvětšuje.

Do hrobky lidé poprvé nahlédli až v roce 1902. Údajný pokles několika schodů v presbytáři kostela byl tehdy důvodem k průzkumu podloží. Po odstranění dlažby byla odhalena klenba podzemního objektu a po jejím proražení nahlédli tehdejší výzkumníci do neznámé dutiny. Nahlédli tedy do rožmberské hrobky a přečetli dokonce i autentiku na sarkofágu Petra Voka z Rožmberka. Nevěřili však, ovlivnění legendou i velkolepým očekáváním, že se jedná o onu bájnou rodovou kryptu. Evidentně zklamání výsledkem otvor v klenbě zazdili a o svém průzkumu zanechali pouze velmi strohou zprávu.

Až v průběhu října a listopadu 2011 se podařilo odborníkům z výzkumné společnosti Naše historie z. s. a Správy jeskyní ČR díky speciálnímu prototypu průzkumné minisondy detailně prozkoumat nepřístupnou pohřební komoru a po dlouhých 400 letech vyřešit záhadu hrobky vladářů Domu rožmberského. Podrobně byly prozkoumány cínové truhly, celé podzemí bylo geodeticky zaměřeno a průzkumný vrt do podlahy hrobky prokázal ještě jednu (starší) úroveň pohřbů. Zajímavým detailem byl tehdy objev zlatého dámského prstenu na plochem víku rakve Petra Voka. Tehdejší možnosti průzkumné sondy neumožnily dostatečně kvalitně prsten zdokumentovat a jeho přesný tvar a podoba zůstaly záhadou. Do podzemí se také podařilo dopravit speciální čidlo, které v nepřístupném objektu (od pravého poledne 5. 11. 2011) v pravidelných šestihodinových intervalech měřilo a zaznamenávalo teplotu a vlhkost.

Komu patřil tento zlatý prsten? Dozvíme se v průběhu roku 2022. Archiv Naše historie, z. s.

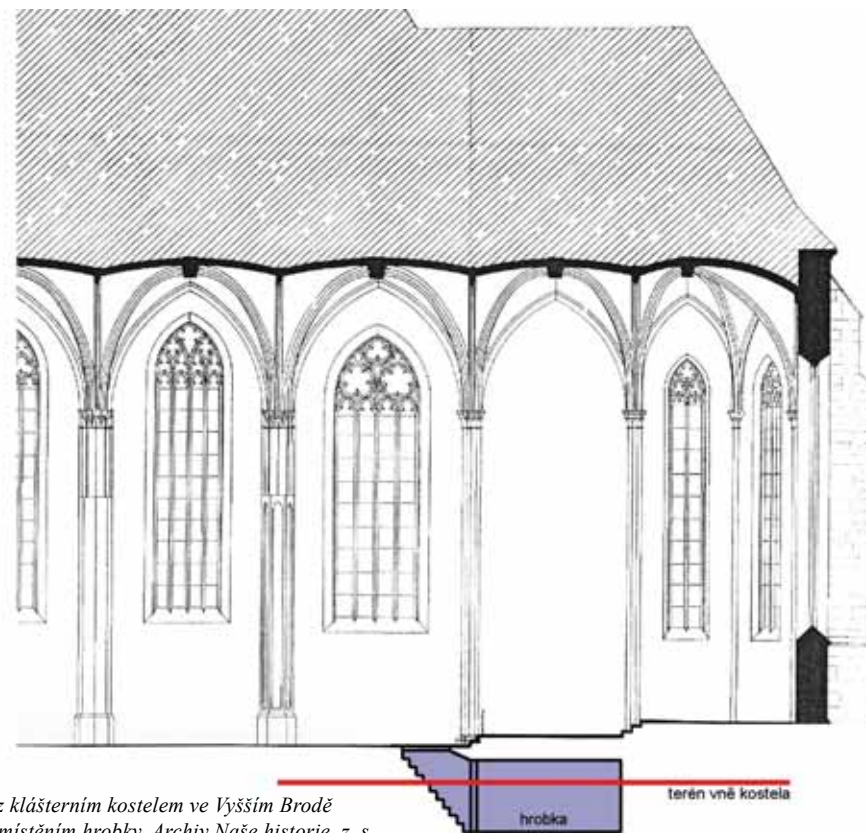
Rožmberské zlato, zlaté šperky paní Kateřiny z Ludanic. Archiv Naše historie, z. s.

Po deseti letech, v roce 2021, skončila životnost zařízení, které v hrobce monitorovalo mikroklima. Bylo rozhodnuto o posledním návratu do útrob rožmberské hrobky a definitivním ukončení mnohaletého výzkumného projektu. Čidlo a kabely, které do historického objektu nepatří, byly z hrobky vyzvednuty a zároveň byla provedena i nová detailní dokumentace. Získali jsme novou sadu informací o aktuálním stavu všech konstrukcí nepřístupné podzemní místnosti, a tím i unikátní možnost exaktního posouzení postupu degradace všech objektů za poslední dekádu. Všechny stavební části pohřební komory byly shledány v dobrém stavu, tj. bez viditelných známek statického či jiného porušení. S určitým překvapením musíme také konstatovat, že postup degradace organických materiálů je minimální a při kritickém porovnání identických záběrů z let 2011 a 2021 téměř nepostřehnutelný.

Modernizovaná průzkumná sonda umožnila i detailní vizuální průzkum povrchu cínového sarkofágu Petra Voka z Rožmberka i 3D sken všech jeho zdobných prvků. Velký důraz byl kladen na získání podrobných informací o zlatém prstenu, objeveném již v roce 2011. Z původní dokumentace se nepodařilo jednoznačně definovat tvar a podobu korunky prstenu, a tak z předpokládané výroby kopie pro zemskou výstavu v roce 2013 sešlo. V říjnu 2021 se díky kvalitnější optice podařilo zajistit dostatečné množství obrazového materiálu, který posloužil k následným metrickým analýzám a umožnil vytvoření přesné digitální kopie předmětného renesančního šperku. Nutnost takového složitého postupu je dána především netradiční podobou korunky prstenu. Ta není v žádné ose symetrická a celá situace tak na první pohled budila dojem, že se šperk při pádu na tvrdý cínový sarkofág nějak poničil a není kompletní. Jednoznačné rozhodnutí, zda je šperk zdoben drahými kameny či barevnými smalty, a definování přesné podoby korunky prstenu, bylo možné až po vytvoření digitálního modelu. Ač jsme odkázáni pouze na obrazový materiál, který z nitra nepřístupné hrobky přinesla průzkumná sonda, a na digitální model, můžeme dnes poměrně přesně daný šperk popsat. Na základě rozboru tvaru prstenu lze s poměrně velkou mírou jistoty určit i jeho specifickou funkci. Díky jedinečnému tvaru korunky a její výzdobě, můžeme prsten vyjmout z obecné kategorie „běžný ozdobný prsten“ a na základě znalosti relativní chronologie objektů v hrobce můžeme také určit, jaká konkrétní historická osobnost jej nosila. Aktuálně běží práce na výrobě fyzické kopie tohoto výjimečného renesančního šperku a historici dokončují odbornou studii, která všechny poznatky o artefaktu shrnuje, zasazuje do historického kontextu a porovnává analogické objekty z Evropy. S velkou slávou budou překvapivé výsledky výzkumu této zlaté drobnosti představeny veřejnosti v průběhu léta 2022.

Cínový sarkofág Petra Voka z Rožmberka. Archiv Naše historie, z. s.

Řez klášterním kostelem ve Vyšším Brodě s umístěním hrobky. Archiv Naše historie, z. s.

A největší překvapení z průzkumné sezony 2021? Zlatý prsten není ani zdaleka jedinou vzácností v rožmberské hrobce. Zlata v podobě skvostných šperků skrývá vyšebrodská podzemní kobka mnohem více. Na víku druhé cínové truhly, severně od sarkofágu Petra Voka, je druhotně položena rozpadající se dubová rakev, zbavená víka. Díky tomu bylo možné detailně zdokumentovat její obsah. Vůbec poprvé tak mohly být prozkoumány kosterní ostatky a pohřební výbava některého z členů rožmberské rodiny. Zjištěné informace umožňují ztotožnit pohřeb v dubové truhle s manželkou posledního Rožmberka, paní Kateřinou z Ludanic. Vedle luxusních textilních přehozů a výstelek rakve lze dobře rozpoznat velmi honosné dámské šaty inspirované španělskou módou 16. století. Kolem krku má zemřelá masivní zlatý řetěz, který ve dvou řadách klesá k pasu a mizí pod vrstvou původně černé sametové látky. Identický zlatý šperk můžeme spatřit například na dochovaném portrétu Evy z Rožmberka.

Po ukončení terénního výzkumu v roce 2021 byl průzkumný vrt do rožmberské hrobky definitivně uzavřen a bádání se přesunulo do kanceláří, kde bude postupně zpracováváno obrovské množství obrazových a 3D dat. Výsledky dokumentace nepřístupného podzemního objektu přinesly odpovědi na všechny důležité otázky a jednoznačně vyloučily nutnost jakéhokoli restaurátorského zásahu. Rožmberkové tak mohou dál bez vyrušování snít svůj věčný sen.

Nedestruktivní průzkum nepřístupné rožmberské hrobky ve Vyšším Brodě proběhl ve spolupráci organizací: Cisterciácké opatství Vyšší Brod, Naše historie z. s., Geo-cz, Správa jeskyní České republiky, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, Odbor kultury a památkové péče Jihočeského kraje, Národní památkový ústav České Budějovice a Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského.

Geodet Jiří Šindelář je členem ZO ČSS 2-01 Chýnovská jeskyně, spolku Naše historie a majitelem firmy Geo-cz.

Propagace jeskyní v mezinárodním roce jeskyní, krasu a dalšího covidu

Pavel Gejdoš

Propagace a public relations (PR) v druhém roce pandemie byla po celých prvních pět měsíců roku ve znamení vyhlášení „uvolnění“, zodpovídání na dotazy veřejnosti „kdy konečně otevřete?“ a informování navenek o aktivitách pracovníků SJ ČR i v době zavření jeskyní při jejich údržbě a úpravách. Touto cestou patří velký dík všem, kteří posílali či rovnou sami aktivně vkládali například na své facebooky informace ze „zákulisí“. A bylo tak vidět, že netopýři možná ano, ale pracovníci jeskyní nespí. Bohužel se na jaře musela řada připravených akcí jako například probouzení netopýřů či některé předdomluvené koncerty zrušit.

Na začátku roku se vydané tiskové zprávy týkaly stanoviska k návrhu některých poslanců zrušit v zákoně o ochraně přírody a krajiny důležité ustanovení, které chrání jeskyně před privatizací, dále zahájení Mezinárodního roku jeskyní a krasu a rozsáhlé rekonstrukce historické provozní budovy Jeskyně Na Špičáku.

Na konci května přišlo to nejhezčí téma (nejen) pro tiskovou zprávu – jeskyně konečně mohly otevřít pro turisty. Letní mediální kampaně se soustředily zejména na propagaci Krasového hudebního léta – turné houslisty Jaroslava Svěceného ve Výpustku, Javoříčku a Na Turoldu. Po prázdninách se aktivity pro novináře zaměřily na veřejnosti oblíbené netopýří noci Na Špičáku a u Chýnovské jeskyně, a také propagovaly zářijovou odbornou konferenci Kras, jeskyně a lidé v Blansku. V listopadu pak tisková zpráva shrnula návštěvnost uplynulé hodně netradiční sezony a pozvala k návštěvě jeskyní otevřených i v zimě. Pravidelně se celý rok aktualizovala hlavní stránka webu www.caves.cz, kromě zajímavostí a novinek bohužel nejčastěji o změny (zprůšňování) protiepidemických opatření. Poděkování patří těm, kteří přispěli aktuálními fotografiemi do fotogalerií (S. Černému z hezké „pružinkové“ výstavy ve Zbrašově a K. Drbalovi a F. Krejčovi ze stavby Výtopny – návštěvnického střediska na Chýnově).

Vzhledem k nulovým zdrojům financí na placené inzerci a reklamy se většina zbylých aktivit zaměřila na možnosti propagace na sociálních sítích – zejména na facebooku (FB), kde se většina zajímavostí z jednotlivých jeskyní sdílela i na FB stránku SJ ČR, a hlavně i do mnoha klíčových cestovatelských a jeskyňářských skupin. Počet stálých sledovatelů – „followerů“ FB SJ ČR díky tomu postoupil z lednových 2841 na 3560 konci prosince 2021. Za příspěvky z jednotlivých jeskyní patří velký dík všem jejich místním subeditorům. Kulturní akce, zejména koncerty (například prohlídky se šansonem ve Výpustku) či na sklonku roku mikulášské prohlídky, se sdílely jako události do tematických FB skupin kulturních tipů či zábavy pro děti. Neopomnělo se na západ od naší hranice již zcela běžné odpovídání na dotazy veřejnosti obdržené skrze FB zprávy. Včetně co nejtaktnějšího stále opakovaného vysvětlování, že za protiepidemické podmínky vstupu do jeskyní SJ ČR nemůže, neboť jsou dány vládou.

Nástěnný kalendář SJ ČR na rok 2022, tentokrát s netradičním námětem krasové květeny objektivem Saši Komaška. Archiv SJ ČR

Nechyběly pravidelné příspěvky na profily SJ ČR na Instagramu a LinkedInu. U této profi pracovní sítě je opravdu škoda, že se v ní s profilem SJ ČR provázalo jen málo zaměstnanců a externistů.

Pokračoval rozvoj Youtube kanálu, na který se například podařilo získat od TV Noe dronové záběry propasti Macocha a díky J. Hromasovi a překladu R. Bodlákovi německý dokument o objevu genomu z 45 tisíc let staré lebky z Koněprus. Díky E. Vozábalové vytvořená nahrávka povídání herce Miroslava Krobota o netopýrech byla doplněna snímky letounů získaných z ČESONu. Ke konci roku se konečně podařilo získat zkrácenou (a tím pádem na letáky použitelnou) adresu youtube.com/c/jeskynevr.

Průběžně aktualizovány byly i informace na Kudy z nudy, webu asociace ISCA, mapy.cz, serverech cestovatelských tipů a wikipedii. Zkoušely se další možnosti zprostředkování informací veřejnosti přes tuto mezinárodní internetovou encyklopedii. Nově se na konci roku aktivity zaměřily na využití potenciálu stále populárnějších google map – zjištění, které jeskyně už mají vlastní přístup do jejich editování a snaha o jeho získání pro ty, které zatím ne.

Vznikl projekt na lepší poutání dosud na ukazatelích zcela utajené Jeskyně Na Turoldu – vytvoření stále populárnějších „hnědých cedulí“ – dopravních značek IS23. A to až poté, co se pracovníkovi PR na začátku roku podařilo ji argumenty prosadit do celostátního seznamu významných turistických a kulturních cílů Czechtourismu – teprve umístění v tomto prestižním seznamu vytvoření hnědých značek umožňuje. Měly by být osazeny na všech příjezdech do Mikulova – od Brna, Znojma, Vidně i Břeclavi. Nyní jsou hledány možné grantové zdroje financování.

Na konci roku se poprvé sešla pracovní skupina se záměrem co nejdříve zpřehlednit, zjednodušit a zatraktivnit současné webové stránky www.caves.cz a www.jeskynevr.cz.

V roce 2021 už neměly školy příkaz od svých zřizovatelů nevyjíždět s žáky mimo školy, takže ve spolupráci s jednotlivými jeskyněmi pokračovala příprava pracovních listů pro školáky. K dřívějším Zbrašova a Výpustku přibýly a byly umístěny na web listy Sloupsko-šošůvských jeskyní, Mladče a Balcarky. Byly také propagovány směrem ke školám v regionech. Finišují listy například pro Javoříčko a Kateřinskou jeskyni.

V roce 2022 se propagace zaměří primárně právě na segment školních výletů. A také na možnosti komerčních pronájmů jeskyní, samozřejmě za podmínky jejich ochrany.

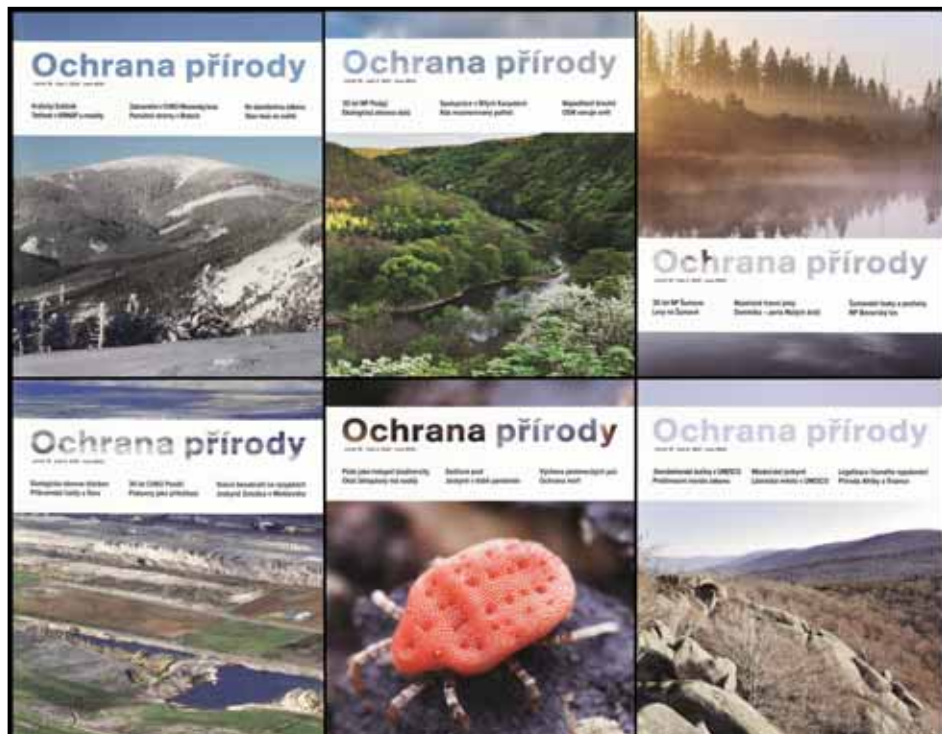

Vizualizace budoucích směrů k Jeskyni Na Turoldu. Upravil: Pavel Gejdoš, SJ ČR

Časopis Ochrana přírody vstoupil do svého 76. ročníku, kde některá čísla byla tematicky zaměřena buď na určité chráněné území, nebo na specifickou ochrannářskou problematiku. Celý ročník se nesl také v duchu Mezinárodního roku jeskyní a krasu 2021. Vydavatelem časopisu je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ve spolupráci se Správou jeskyní České republiky a podporou Správy Krkonošského národního parku, Správy NP Šumava, Správy NP Podyjí a Správy NP České Švýcarsko.

Správu jeskyní České republiky v redakční radě zastupuje Ing. Karel Drbal. Šéfredaktorem je RNDr. Zdeněk Patzelt, dlouholetý pracovník v oboru ochrany přírody a skvělý fotograf. Redakční rada je sestavena z odborníků nejen resortních organizací, ale i významných státních, pedagogických a výzkumných pracovišť.

V ročníku 2021 byly publikovány následující články a příspěvky ze speleologické tematiky: Číslo 1/2021 – *Příbyl*: Úvodník; *Zajíček*: Štramberšský kras – přírodní skvost u malebného města; *Halešová, Kotyzová*: Zatravnění I. zóny v CHKO Moravský kras; *Zajíček*: Jan Knies; *Miklín*: Recenze. Ivan Balák, Eduard Hofman a kol. – Moravský kras a okolí: Atlas pro terénní výuku a outdoorové aktivity. Číslo 2/2021 – *Hromas*: Ledové sluje – výjimečný jeskynní fenomén Podyjí; Číslo 3/2021 – *Krejča*: Krasové jevy v oblasti Šumavy. Číslo 4/2021 – *Zajíček*: Jeskyně Zolůška – podzemní klenot Moldavska; *Koudelka*: Recenze. Zajíček, Petr. Krasové oblasti střední a severní Moravy a Slezska: pozoruhodné dějiny objevů podzemního světa. Číslo 5/2021 – *Zajíček*: Jeskyně pro veřejnost v „době covidové“. Číslo 6/2021 – *Zajíček*: Mladečské jeskyně – 110 let od zpřístupnění; *Šafář, Koudelka*: Zpřístupněné jeskyně v České republice jako významná zimoviště letounů; *Zajíček*: 200 let od narození Jindřicha Wankela; *Suldovská*: Konference Kras, jeskyně a lidé; *Drbal*: recenze. Karel Absolon – Objevitel, manažer, vědec; *Zajíček*: Výlet do podzemí Turoldu. Elektronická verze časopisu je dostupná na adrese www.casopis.ochranaprirody.cz.

Obálky prvních šesti čísel časopisu Ochrana přírody vydaných v roce 2021. Upravil: Karel Drbal, SJ ČR

6. března 2021 proběhlo v Chýnovské jeskyni natáčení vydání nejstaršího – a jednoho z nejposlouchanějších pořadů – populárně-vědeckého magazínu Meteor Českého rozhlasu Dvojky s pořadovým číslem 3000. Natáčení bylo evokováno prvním vysláním tohoto magazínu 27. září 1963 právě z Chýnovské jeskyně.

Tehdy šlo o pořad, který se celý věnoval jen speleologii. Nesl název „Horolezci v podzemí – Reportáž o zvláštích Chýnovské jeskyně v jižních Čechách“. Jeho stopáž byla přesně 21:42 minut. Meteor je vysílán v premiéře týden co týden. V průměru je to 52 premiér ročně, 520 dílů každé desetiletí. Na 20. března 2021 připadl jubilejní díl číslo 3000. Byla to skvělá příležitost vydat se tam, kde se natáčel první díl.

Jubilejní natáčení se kromě Chýnovské jeskyně zabývalo, mimo jiné, tématy „Jak zimují netopýři?“, „Žijí v jeskyních draci?“, „Čím se svítilo v jeskyních?“ nebo „Dá se z podzemí pozorovat vesmír?“. Kromě aktérů natáčení promluvil v pořadu i zakladatel Meteoru, čerstvě devadesátiletý Josef Kleibl. Natáčení se zúčastnil autor pořadu Petr Sobotka, astrofyzik Jiří Grygar, biolog Jaroslav Petr, Karel Drbal, František Krejča a moderátorka Kateřina Březinová.

Protože natáčení probíhalo v „době covidové“, odpovídala tomu i příslušná opatření. Nicméně na závěrečné posezení na správě jeskyně přijali pozvání pouze pánové Sobotka a Grygar. A nyní trochu osobně. Pan doktor Jiří Grygar je pro mne obrovskou autoritou. Tři dny před premiérou pořadu oslavil své 85. narozeniny. Nejen, že bez problémů absolvoval trasu v jeskyni, ale je i skvělý vypravěč. Na můj dotaz, zda byl již někdy v Chýnovské jeskyni, odpověděl: „To už je dávno. Asi tři roky. Přijel jsem sem na kole.“ V jeskyni mi podepsal svou knihu „Vesmír“, kterou jsem uchovával od jinošských let jako bibli astronomie. Ostatně podpis knihy je zachycen přímo v pořadu Meteoru. Potom jsme u guláše s knedlíkem připraveného mou ženou Magdou a pívu probírali spoustu

Natáčení jubilejního 3000. dílu pořadu Meteor v Chýnovské jeskyni. Zleva Jaroslav Petr, Kateřina Březinová, Petr Sobotka a František Krejča. Foto: Karel Drbal, SJ ČR

Po natáčení – Karel Drbal a Jiří Grygar. Foto: František Krejča, SJ ČR

věci o tom, jak šel život. Pak jsme se rozešli. Jakým překvapením pro mne bylo, když jsem v pondělí ráno otevřel mailovou schránku. Tu korespondenci si prostě nemohu nechat pro sebe.

Milý pane inženýre,
ani možná netušíte, jakou nádhernou sobotu jsem zažil v jeskyni i ve Vašem útulku. Začalo to tím prvotřídním počasím a pokračovalo exkurzí v podzemí a po návratu to jistil ten naprosto znamenitý guláš s pivem. Navíc jsem si domů přivezl velmi vzácné dárky. Okamžitě bylo znát, že všichni přítomní jsou téže krevní skupiny a to je opravdu to, co naše těžce zkoušená republika nejvíc potřebuje.

Proším, předejte mé poděkování celé Vaší partě, byl jsem doslova v Jiříkově vidění.

S pozdravem,
Jiří Grygar

Odpověděl jsem a následně jsem dostal další mail, který si také nemohu nechat pro sebe.

Milý pane inženýre,
mám opravdu štěstí na to, objevovat v celé zemi, a to i na Slovensku, ostrůvky pozitivní deviace. Jsou to vždy lidé, kteří svou činnost zaměřují tam, kde mohou nejlépe uplatnit své schopnosti. Máme velmi mnoho starostů i starostek velmi obětavých a kompetentních a pak jsou to ostrůvky lidí, kteří pořádají koncerty vážné hudby nebo budují hvězdárny, ale třeba jsou to dobrovolní hasiči, knihovníci a knihovnice a tak bych mohl dlouho pokračovat. Totéž platí i pro duchovní – znal jsem třeba právě zesnulého pátera Liznu, který se staral o ty nejméně schopné lidi, a dařilo se mu to. Také jsou to často bývalí skauti, kteří vyrostli ve velké osobnosti.

Pořád si myslím, že v naší zemi je hodně talentovaných lidí, ale bohužel platí výstižný bonmot maďarského fyzika Leo Szilarda: „Jsem rozhodně pro demokratický princip, že hlas jednoho inteligenta má stejnou váhu jako hlas jednoho idiota. Ale jsem rozhodně proti zdánlivě logickému tvrzení, že hlas dvou idiotů by měl mít větší váhu než hlas jednoho inteligenta.“

Szilard byl Žid, a tedy za války v USA. Byl to on, kdo přiměl Einsteina, aby napsal Rooseveltovi, že USA musejí vyrobit atomovou pumu dříve než Němci fyzikové.

S nočním pozdravem, JG

Celý pořad si zájemci mohou poslechnout v archivu Českého rozhlasu.

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2021

Časopis Vesmír k Mezinárodnímu roku jeskyní a krasu

Karel Drbal

Mezinárodní rok jeskyní a krasu 2021 nebyl zdaleka jen doménou institucí a organizací, které se profesně zabývají karsologií. K popularizaci této aktivity Mezinárodní speleologické unie přispěl i prestižní český časopis Vesmír.

První číslo tohoto časopisu vyšlo již v roce 1871. Jeho zakladatelem byl Václav F. Krumpošt, žák Jana Evangelisty Purkyně, za účelem „Pěstování věd přírodních v rozměrech nejširších...“. Již v roce 1872 převzal roli vydavatele Antonín Frič. Časopis vycházel až do roku 1907 a pak se odmlčel. V roce 1923 dal podnět k jeho obnově v nové Československé republice Alois Rašín. Od 50. do 90. let vydávala časopis Československá akademie věd. Dnes vydává časopis společnost Vesmír s. r. o. za podpory řady fondů, společností a institucí.

Číslo 12. ročníku 2021 bylo, mimo jiných článků, zaměřeno především na problematiku jeskyní a krasu. Čtenářům byly nabídnuty zajímavé příspěvky s touto problematikou. Na titulní stránce je fotografie bizarního

krápníku z gruzínské jeskyně Rača Petra Zajíčka a titulek „Co skrývají jeskyně?“. Na druhé straně obálky najdeme vítěznou fotografii Michala Filipiho z jeskyně Tianxingyan v Číně ze soutěže Věda ve fotografii v kategorii Múzy ve vědě pořádanou Akademií věd ČR. V obsahu čísla najdeme dále tyto články věnované karsologii a speleologii: *Cílek*: Příroda a kulturní diversita krajiny Českého krasu; *Zajíček*: Jedinečný a křehký svět gruzínského krasového podzemí; *Audy*: České objevy v jeskyni Sulfur; *Horáček*: Jeskyně a netopýři: historie spojení; *Nováková*: Zranitelná jeskyně Lascaux; *Cílek*: Podzemní svět; *Balák, Káňa, Koudelka, Páleník, Plichta, Suldořská, Světlík, Ševčík*: „Zkamenělé medvědi“ z Javoříčského krasu.

Vydání čísla zaměřeného na jeskyně a kras bylo mimořádným a chválehodným počinem redakce časopisu Vesmír a významným příspěvkem k Mezinárodnímu roku jeskyní a krasu 2021.

Obálka časopisu Vesmír č. 12, ročník 2021. Archiv SJ ČR

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2021

Série koncertů Jaroslava Svěčeného

Karel Drbal

Při příležitosti Mezinárodního roku krasu a jeskyní 2021 (IYCK) uspořádala Správa jeskyní České republiky sérii koncertů houslového virtuosa Jaroslava Svěčeného pod názvem Krasové hudební léto 2021. Správa jeskyní vstoupila do IYCK s mottem „Pečujeme o jeskyně, abyste je mohli poznávat, porozumět jim a společně s námi chránit“. Koncerty se konaly v areálech tří vybraných jeskyní – Výpustku, Jeskyně na Turoldu a Javoříčských jeskyní od 4. července do 4. září 2021. Celkem bylo provedeno 9 koncertů, každý s jinou tematikou i Svěčeného hosty.

Krasové hudební léto 2021 zahájil koncert 4. července u jeskyně Výpustek „Ve znamení argentinského tanga“ s akordeonisty Ladislavem Horákem a Martinem Šulcem. 12. července pokračoval u jeskyně Výpustek „Romantickým galakonzertem“ s klavíristkou Lucií Tóth, následoval 17. července koncert u Javoříčských jeskyní s názvem „Barokní galavečer“ s cembalistkou Jitkou Navrátilovou. 23. července se u Jeskyně Na Turoldu konal „Koncert pro deset strun a krásných slov“ s herečkou Dejvického divadla Zdeňkou Žádníkovou Volencovou a kytaristou Lukášem Sommerem. U Javoříčských jeskyní následoval 3. srpna „Galakonzert dva ve třech“ s klavíristkou Lucií Tóth a slovem a flétnou Zdeňky Žádníkové Volencové. Prámo v jeskyni Výpustek byl 16. srpna proveden koncert „Na Vivaldiho!“ s doprovodem komorního orchestru Virtuosi Pragenses. „Galakonzert dva ve třech“ byl znovu proveden 18. srpna, tentokrát u jeskyně Výpustek a 22. srpna se sem vrátil i koncert „Ve znamení argentinského tanga“. V této jeskyni se konal 4. září i závěrečný koncert „Na Vivaldiho!“ s doprovodem komorního orchestru Virtuosi Pragenses. Tolik přehled a statistika.

A co na to mistr Svěčený? „Každý z koncertů je nabitý pozitivní energií a bohatým repertoárem, při jehož poslechu si přijdou na své posluchači všech generací,“ říká oficiálně na webu. A protože se osobně známe již řadu let – možná i nějaké to desetiletí – dovolil jsem si navíc pár otázek.

Houslový virtuos Jaroslav Svěčený. Archiv J. Svěčeného

Jardo, co bylo impulzem pro nápad uspořádat Krasové hudební léto 2021?

Můj bytostný vztah k jeskyním, které miluju desítky let. A samozřejmě také přátelství a kamarádství s jeskyňáři a vůbec se všemi, kteří se okolo jeskyní pohybují. Spojení krásné hudby s přírodou je pro mne jakási forma terapie, a tak jsem se chtěl o ni podělit s posluchači a návštěvníky Krasového hudebního léta. Ten název mě napadl hned, jak jsem psal dramaturgii jednotlivých koncertů.

Proč sis vybral právě Výpustek, Turol a Javoříčko?

Bylo to po vzájemné dohodě s Ing. Lubomírem Přibylem, se kterým mne pojí přátelské vztahy, a v minulosti jsme již také spolupracovali. Já osobně jsem byl také zvědavý, neboť na Turoldu a v Javoříčku jsem předtím ještě nehrál.

Předpokládám, že Tvoji hosté navštívili i samotné jeskyně. Jaká byla jejich reakce?

Byli naprosto uneseni!!! Někteří byli v jeskyních poprvé a po těchto zážitcích se už budou i s přáteli a známými vracet. Mám také radost, že těmito koncerty, které pro jeskyně připravuji na klíč, přibližujeme tuto přírodní krásu dalším lidem a vzbuzujeme jejich touhu krasové lokality navštívit.

Virtuosi Pragenses hráli prámo v jeskyni. Jak se jim ladilo ve vlhku a chladu?

Jsou to už jeskyněmi ošlehaní profici, kteří se mnou v krasu nehráli poprvé. Takže si se vším výborně poradili.

Máš chuť si dát „repete“ třeba u jiných jeskyní?

S obrovským nadšením ano!!! Já si koncerty užívám stejně jako posluchači a návštěvníci. Tak uvidíme.

Co bys vzkázal našim jeskyňářům a pracovníkům na provozech jeskyní?

Nesmírně si vás a vaši práci vážím!!! Těším se na každé naše další setkání!!! Opatrujte se a buďte hodně zdraví!!!

Tolik stručný rozhovor. Zbývá jen dodat, že 2. září 2021 mistr Svěčený odehrál dva koncerty v Chýnovské jeskyni mimo turné Krasového hudebního léta 2021, které jsou „chejnovskou“ tradicí již řadu let.

Srpnový „Galakonzert dva ve třech“ v areálu Javoříčských jeskyní. Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

EKONOMICKÉ ZAJIŠTĚNÍ A HOSPODAŘENÍ ORGANIZACE

Finanční hospodaření organizace – přehled vybraných ukazatelů

Jana Mazalová

(Převzato z Finančního vypořádání pro státní závěrečný účet za rok 2021)

Ukazatel	Hlavní činnost (HČ)	Jiná činnost (JČ)	Celkem (HČ + JČ)	Podíl v %
Vlastní tržby a výnosy	71 940	14 679	86 619	70,22
Výnosy z činnosti	71 940	14 679	86 619	70,22
v tom mj.: fond odměn	3 000	0	3 000	2,43
fond rezervní ze zlepš. HV	0	0	0	0,00
Finanční výnosy	0	0	0	0,00
Provozní dotace	36 434	298	36 732	29,78
Od zřizovatele	33 899	271	34 170	27,70
z toho: příspěvek na provoz	29 511	220	29 731	24,10
EDS/SMVS	2 888	51	2 939	2,38
PPK	1 500	0	1 500	1,22
Výnosy z odpisů OPŽP	2 480	27	2 507	2,03
Výnosy z osobních nákladů OPŽP	55	0	55	0,04
Výnosy celkem	108 374	14 977	123 351	100
Náklady z činnosti	92 412	11 731	104 143	95,72
v tom: materiál a energie	5 231	463	5 694	5,23
služby	9 307	6 023	15 330	14,09
mzdy včetně odvodů	63 046	3 946	66 992	61,57
z toho: platy v pracovním poměru	39 775	1 875	41 650	38,28
OON	8 079	1 153	9 232	8,48
náhrady v prac. neschopnosti	386	21	407	0,37
Odpisy	11 312	494	11 806	10,85
Ostatní náklady z činnosti	3 516	805	4 321	3,97
Finanční náklady (mj. poplatky za platby na terminálech)	511	68	579	0,53
Daň z příjmu	3 378	704	4 082	3,75
Náklady celkem	96 301	12 503	108 804	100
Hospodářský výsledek	12 073	2 474	14 547	
Přepočtený počet úvazků zaměstnanců v pracovním poměru	104	8	112	
Investiční akce a zakázky			29 843	
Výnosy z činnosti financované z programů MŽP - EDS/SMVS			8 249	
financované z vlastních zdrojů - Fond rozvoje majetku			21 594	

Vysvětlivky:

EDS/SMVS – investiční a neinvestiční programy MŽP

HV – hospodářský výsledek

OON – ostatní osobní náklady (tj. zaměstnanci na dohody o pracovní činnosti a dohody o provedení práce)

OPŽP – Operační program Životní prostředí

PPK – Program péče o krajinu

Majetek organizace

(Převzato z Finančního vypořádání pro státní závěrečný účet za rok 2021, sestavila Marcela Šejblová.)

K 31. 12. 2021 činí majetek Správy jeskyní ČR	552 820,57 tis. Kč
Dlouhodobý nehmotný majetek činí	9 391,94 tis. Kč
Dlouhodobý hmotný majetek činí	543 316,93 tis. Kč
z toho stavby	423 054,51 tis. Kč
pozemky	5 873,39 tis. Kč

Majetek je pravidelně účetně odepisován dle odpisového plánu.

Pohledávky z obchodního styku v celkové výši	312,21 tis. Kč
Pohledávky po lhůtě splatnosti	191,39 tis. Kč
Pohledávky za dlužníky v konkursním řízení	6,30 tis. Kč
Pohledávky, které jsou předmětem právních sporů	185,09 tis. Kč
Pohledávky odepsané	nejdou žádné

Finanční majetek ve výši	85 087,54 tis. Kč
Jeho hlavní část tvoří finanční prostředky vlastních fondů.	

Zdeněk Vacátko čistí před sezónou sloupky zábradlí v areálu Bozkovských dolomitových jeskyní.

Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Návštěvnost jeskyní SJ ČR v roce 2021: Na houpáče

Pavel Gejdoš

Ani v uplynulém roce, stejně jako v předchozím, neřeknou statistiky návštěvnosti o sympatiích veřejnosti či zájmu lidí o jeskyně, kras a přírodu bohužel nic. Celá sezona byla silně ovlivněna pokračující pandemií covid-19. A jako na houpáče.

Jeskyně už od samého začátku roku byly kvůli protiepidemickým opatřením uzavřeny (oproti předchozímu roku, kdy se provádělo až do poloviny března). A to až do konce května (s jedinou výjimkou odborné exkurze na samém sklonku máje). Oproti loňsku se již mohlo s očkovacími pasy lehce cestovat do zahraničí bez drahého testování, takže ubylo těch, kteří raději do zahraničí nevyjížděli a vzpomínali na školní výlety z mládí znovuobjevováním tuzemských přírodních krás. Řadě lidí také dělala problém i letní přetrvávající povinnost nošení ochrany dýchacích cest ve vnitřních prostorách a prohlídkám jeskyní, stejně jako hradů či muzeí, se raději vyhnuli.

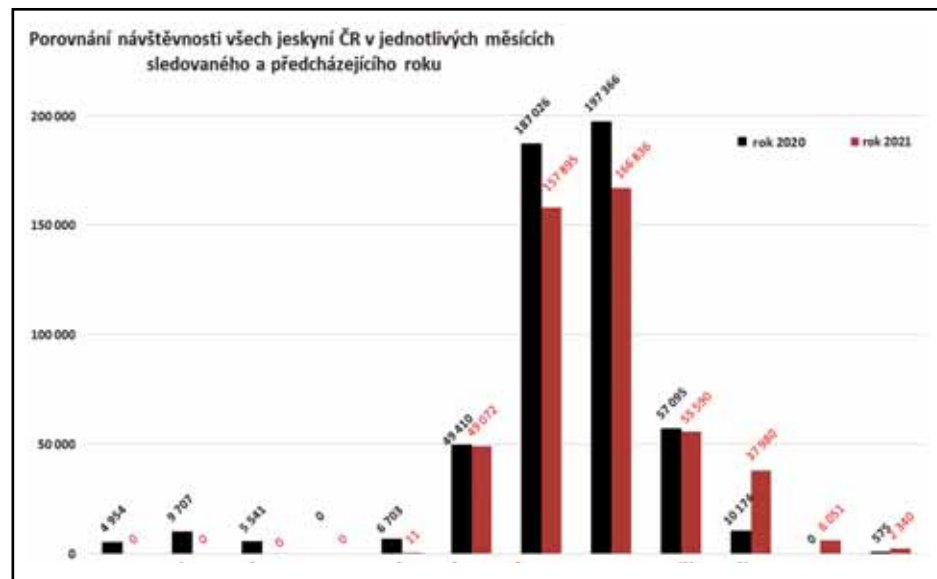
Návštěvníci se tak do jeskyní vraceli pomaleji než v předcovidové době. V červnu jich přišlo 49 072 (o 338 méně než rok dříve). Ještě citelnější propad byl o prázdninách – v červenci přišlo 157 895 lidí (pokles o 23 131 oproti roku 2020), v srpnu 166 836 (pokles o 30 530). V slunném září se již hodnoty s loňskými přiblížily na 55 590 (pokles jen o 1 505). V říjnu přišlo 37 980 zájemců o hrátky přírody s vápencem. V roce 2020 jich v měsíci jeleních radostí bylo jen 10 740, protože vše zavřely další epidemické vlny. V roce 2021 se již našťestí na podzim jeskyně nezavřely. A tak do těch, které nebyly nepřístupné kvůli ochraně netopýrů a vápenců, přišlo mezi padajícím listem 6 051 a v poslední měsíc roku 2 340 zájemců.

Celkem za celou sezonu do 14 jeskyní přicestovalo 475 775 návštěvníků oproti 546 545 v první covidový rok. Pro zajímavost v poslední nevírový rok 2019 tuzemské naučné stezky podzemím přivítaly 761 435 příchozích. Pomalu, ale opravdu spíše pomalu, se začaly vracet zájezdy, táborníci a školní výlety.

Návštěvníci obdivují model jeskynního medvěda v životní velikosti v jeskyni Výpustek.

Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Sestavil Pavel Gejdoš, SJ ČR

Standardní návštěvnost si v červnu udržely Punkevní jeskyně i Výpustek, vyšší než loňský počet příchozích měly jeskyně Chýnovská, Koněpruské, Javoříčské, Mladečské a Zbrašovské – ty dokonce o 38 procent. Za první měsíc prázdnin loňské návštěvnosti dosáhly Punkevní a Mladečské jeskyně, v srpnu už jen první z nich. V září zase procenta některých stoupala – nad počty předchozího roku se dostaly jeskyně Javoříčské o 5, Na Špičáku o 8, Koněpruské o 13 a Mladečské o 14 procent. Punkva a Turolď udržely předchozí zářijový standard.

Nejvíce návštěvníků zavítalo za celý rok klasicky do Punkevních jeskyní – 118 496 – takřka stejně jako o rok dříve. Také tradiční byla stříbrná pozice Koněpruských jeskyní v Českém krasu s 51 640 turisty (62 091 v roce 2020). Na bronzovou se ale na konci sezony vyvihly jeskyně Na Pomezi (37 908), které předchodí tradičně bronzové Bozkovské dolomitové jeskyně v Podkrkonoší těsně předešly (38 347) až díky zimním všednodenním prohlídkám. Na podzim při součtu hlavní sezóny si chvíli Pomezi „na bedně“ postálo. O rok dříve na Pomezi přišlo 43 869 a do Bozkova 46 542 pocestných.

Oproti jaru a začátku léta, kdy se bohužel kvůli opatřením a omezením vydatně rušilo (včetně velmi oblíbených Čarovných tónů Macochy), se naplánované letní a podzimní akce uskutečnily. Novinkou bylo zvaní platících návštěvníků ven pod širokou oblohu před jeskyně – na koncerty houslisty Jaroslava Svěceného s hosty při Krasovém hudebním létu. Výpustek přežil i koncert blackmetalové kapely.

Za přísných hygienických opatření se po roční pauze vrátil Mikuláš s partáký čerty a andělem na Výpustek, na Koněprusích tuto tradiční akci o další rok odložila oprava přístupového schodiště.

Co se týče návštěv ze zahraničí, i letos ve zmenšeném počtu byli nejvíce zaznamenáni turisté z Polska, dále ze Slovenska, Ruska či Německa. Tradičně nevelký byl zájem rakouských sousedů. Tam je ale zpřístupněno 27 jeskyní, nejvíce právě v sousedním Dolním Rakousku.

Stejně jako v „premiérovém“ předchozím, i v roce 2021 měli návštěvníci možnost si koupit vstupenku předem přes internet na vypsané časy některých prohlídek, obvykle dva či tři časy každý den. S eVstupenkou vytištěnou na papíře či displeji přečtyralého mobilu si prohlídku předem vybralo a uhradilo 22 774 návštěvníků. Z tržeb za vstupné to činilo 5,9 procenta. O rok dříve, kdy ale byl před příchodem očkování nákup eVstupenek předem prezentován jako ochranné preventivní opatření, to bylo 27 647 lidí a v tržbách 5,5 procenta.

Pokračuje trend rostoucího množství lidí, kteří vstupné v pokladně uhradí přes terminál platební kartou. V roce 2017 to bylo 20 procent, o rok později 24, v roce 2019 takřka 30, předloni již bezmála 44 procent a v roce 2021 již skoro 49 procent z tržeb za vstupné.

Investiční akce Správy jeskyní v roce 2021

Lubomír Přibyl

Stejně jako v roce 2020 nás v roce 2021 provázely potíže spojené s pandemií koronaviru. Přes řadu omezení Správa jeskyní realizovala svůj záměr zahájený v roce 1995, spočívající v postupné modernizaci zpřístupněných jeskyní a jejich areálů.

Dům přírody Českého krasu

Největší investiční akcí za celou dobu společného působení zpřístupněných jeskyní v jedné organizaci je zmíněná stavba Domu přírody Českého krasu (DP ČK), který bude sloužit jednak jako vzdělávací centrum pro návštěvníky Českého krasu a poskytne i důstojné zázemí pro návštěvníky a zaměstnance Koněpruských jeskyní.

Akce byla zahájena demolicí staré provozní budovy v listopadu 2020 a v roce 2021 pokračovala vyhloubením základové jámy, zhotovením základových pásů a základové desky. Vzhledem k tomu, že stavba je zhotovována z hlediska energetického zatížení jako „pasivní“, veškeré základové konstrukce jsou doslova obalovány tvrdým polystyrénem. Zde se vyskytla zásadní komplikace s pozdním dodáním tohoto materiálu, což zapříčinilo více než tříměsíční zdržení stavby. Už v té době bylo jisté, že se akce protáhne a nebude dodržen původní záměr otevření DP ČK 30. 6. 2022.

Po nalití základové desky pokračovala hrubá stavba litím obvodových stěn a nosných zdí objektu, které jsou prováděny jako pohledové betony, což je dnešní trend u podobných objektů. Celý rok 2021 byl provázen dalšími komplikacemi, které představovaly dlouhé dodací lhůty a nedostatek stavebních materiálů a také růst jejich cen. To jsou potíže, se kterými se musí dodavatel stavby, firma DCI Czech, vypořádat.

Situace v době vydávání této ročenky je taková, že je postavena hrubá stavba, staví se vnitřní příčky, instaluje v duchotechnika, podlahové topení a zateplení vnější fasády.

Další výraznou komplikací je zajištění dodavatele expozice DP ČK. Po vyhlášení veřejné zakázky se ve stanoveném termínu nepřihlásil ani jeden zájemce. Správa jeskyní se snaží využít možnosti zákona o zadávání veřejných zakázek a zajistit dodavatele formou „jednacího řízení bez uveřejnění“ za dodržení veškerých podmínek původní zadávací dokumentace. Přes všechny zmíněné potíže jsem přesvědčen, že se nám podaří ve spolupráci s kolegy z AOPK ČR celou akci zdárně dokončit.

Návštěvnické středisko Chýnovské jeskyně

V tomto případě je situace zcela odlišná. Stavba v roce 2021 probíhala v souladu s uzavřenou smlouvou a stanoveným harmonogramem prací. Dodavatelská firma Hora z Tábora odváděla po celou dobu kvalitní práci a vzniklé problémy byly ve spolupráci s p. Ladislavem Bacilem (naš technický dozor stavby), projektantem Ing. arch. Musilem a kolegy z Chýnovské jeskyně vždy zdárně vyřešeny. K 31. 12. 2021 práce pokročily natolik, že jsme mohli konstatovat, že objekt bude otevřen na hlavní návštěvnickou sezónu v červnu 2022.

Kapitolou samou pro sebe je expozice Chýnovského krasu, která se bude nacházet v suterénu budovy. Ve výběrovém řízení na jejího dodavatele uspěla nejnížší cenou firma ACTPRO s. r. o. z Českých Budějovic. Duchovním otcem vzhledu a náplně expozice je náš Fanda Krejča, kterému se splnil sen, který nosil v hlavě

Betonování podzemních částí budoucího Domu přírody Českého krasu.

Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

V návštěvnickém středisku Chýnovské jeskyně probíhá nástřik stěn promítacího sálu, který bude mít podobu umělé jeskyně.

Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

Připravované akce na rok 2022:

Internetové připojení pracovišť SJ ČR

Akce byla zahájena v roce 2018, smlouva s firmou GITY byla uzavřena na 4 roky. Skončí v roce 2022 a bude vypísáno nové výběrové řízení tak, aby k případné změně poskytovatele internetu došlo nejdříve k 31. 10. mimo hlavní sezónu jeskyní. Zajištění služby je a i nadále bude z prostředků státního rozpočtu prostřednictvím MŽP.

Rekonstrukce elektroinstalace v Punkevních jeskyních

Elektroinstalace pochází z roku 1995 a za 27 let provozu je na hranici bezpečného stavu. Tato skutečnost vyplynula ze zprávy revizního technika. Do zahájení sezóny 2024 bude třeba provést kompletní rekonstrukci elektrorozvodů. Práce jsou rozděleny do těchto etap: 2019 – zpracování projektové dokumentace, 2022 – rozšíření projektové dokumentace, 2023 až 2024 – realizace akce mimo hlavní turistickou sezónu.

Rekonstrukce vozovky k Javoříčským jeskyním

Asfaltová vozovka, která vede od východu z Javoříčských jeskyní k provozní budově, slouží k přístupu zaměstnanců, zásobování, vyvážení TDO apod. Vozovka je přibližně 70 let stará a je v naprosto dezolátním stavu. Je nutno vyřešit souhlas majitelů pozemků, po kterých vede, aby možno zahájit rekonstrukci a následně vypracovat a uzavřít smlouvy o věcných břemenech nebo vykoupit předmětné pozemky. Předpokládáme, že akce bude realizována v závěru roku 2022.

Sanace zavlhnutí budovy Průhonice

Ústřední pracoviště Správy jeskyní se nachází v budově „Staré pošty“ v Průhonicích. Stáří budovy je 150 roků. Objekt prošel před 25 roky celkovou rekonstrukcí, ta se bohužel netýkala obvodového i vnitřního zdíva, u kterého chybí jakákoli vodorovná hydroizolace. Do vnějších i vnitřních zdí se natahuje z terénu vlhkost, která poškozuje omítky, a ve všech místnostech je vysoká vlhkost vzduchu. Aby je bylo možno používat, jsou všude instalovány elektrické odvlhčovače, které běží 24 hodin denně. V místnostech je navíc cítit zatuchlina a pravděpodobně se zde vyskytují i plísň škodlivé lidskému zdraví.

Ke zjištění skutečného stavu a návržení možností nápravy byla objednána studie firmy CORESAN, kterou vypracoval Ing. Pavel Šťastný. Pro vyřešení problému byla vypracována projektová dokumentace pro provedení stavby. Součástí přípravy bylo provedení kamerové prohlídky stavu dešťové a splaškové kanalizace procházející přímo pod budovou. Předpokládaná realizace akce je do 31. 8. 2022 po provedeném výběrovém řízení.

Bohužel následující akce musí být odloženy na pozdější dobu z důvodu nezajištění investičních prostředků jak ze státního rozpočtu, tak z vlastních zdrojů organizace:

- Přístavba a rekonstrukce provozních objektů SJMK, Svitavská ulice v Blansku
- Stavba rychlého občerstvení u Jeskyní Na Pomezí
- Letní turistické centrum u Bozkovských dolomitových jeskyní.

možná déle než 10 let. Technické záležitosti zejména týkající se veškerého elektrozařízení měl zcela fundovaně pod kontrolou Pepa Vandělík. Zapomenout nesmím na ostatní kolegy z Chýnovské jeskyně, kteří museli „víc zabrat“, aby alespoň z části nahradili oba výše zmíněné kolegy při plnění úkolů běžného provozu Chýnovské jeskyně.

Myslím, že od příštího roku budou mít naši návštěvníci možnost využívat novou budovu, která jim poskytne lepší servis, a navíc se dozví spoustu informací o Chýnovském krasu a životě v obyvatel v přilehlém okolí.

VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací aktivity pro zaměstnance

Barbora Šimečková

Kvalifikační školení zaměstnanců se i v tomto roce omezila na nezbytné minimum.

Periodické školení podle vyhlášky ČBÚ č. 378/2012 Sb. pořádané tradičně v Blansku se vzhledem k omezenému shromažďování osob nekonalo. Muselo být nahrazeno individuálními školeními na jednotlivých správách jeskyní pro menší počty účastníků, které zajistili závodní SJ ČR Jaroslav Hromas a báňskobezpečnostní technik Jan Flek. Přezkoušení úspěšně absolvovalo celkem 48 zaměstnanců.

Ostatní školení v oblasti BOZP a PO si pro své zaměstnance zajišťovaly jednotlivé správy jeskyní samostatně podle konkrétních potřeb.

V oblasti zvyšování odborné kvalifikace stálých zaměstnanců se projevují dlouhodobé rezervy. Chybí centrálně organizované průběžné vzdělávání seznamující zaměstnance s novými poznatky v oblasti karsologie, geologie, hydrogeologie, ochrany přírody či speleologie u nás i ve světě. Vzdělávací exkurze ani studijní cesty organizace v současnosti nepořádá. V posledních dvou letech lze tento stav částečně přičíst koronavirovým omezením shromažďování a také souvisejícím úsporným finančním opatřením. Svou úlohu však hraje i zvyšování podílu administrativy a důrazu na její plnění na úkor odborných úkolů, což je bohužel trendem celé současné společnosti. Odborný růst zaměstnanců je tak odkázán téměř pouze na dobrovolné sebevzdělávání, například formou účasti na různých jeskyňářských setkáních. Jedinou výjimkou byla konference k Mezinárodnímu roku jeskyní a krasu, kterou SJ ČR uspořádala v září 2021 v Českovicích a zúčastnilo se jí 12 – převážně vedoucích – zaměstnanců SJ ČR.

Pro sezónní zaměstnance pořádají některé správy jeskyní vedle „povinných“ bezpečnostních školení také vzdělávací přednášky. Propracovaný systém je standardně zaveden v Bozkovských dolomitových a Zbrašovských aragonitových jeskyních. V Jeskyni Na Turoldu se pravidelně konají besedy s promítáním z jeskyňářských expedic a studijních cest.

Školení zaměstnanců pro práce ve výškách proběhlo v Horním patře Kateřinské jeskyně. Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

Prezentace pro veřejnost

Barbora Šimečková

Stejně jako minulý rok, ani ten letošní nepřál shromažďovacím aktivitám. Přesto naši pracovníci dokázali uskutečnit řadu velmi zajímavých přednášek a prezentací. Vzhledem k postupnému rozvolňování covidových opatření se všechny konaly až ve druhé polovině roku.

Tradiční „**Mezinárodní noc pro netopýry**“ proběhla v srpnu v Jeskyni Na Špičáku pod odborným vedením chiropterologů AOPK ČR Vladimíra Hanzala a Jiřího Šafáře. V září pak obdobnou prezentaci dr. Hanzala na Chýnovské jeskyni vyslechlo asi 80 účastníků. Byla doplněna soutěžemi a kvízy o ceny, které vzbudily všeobecné nadšení.

V rámci odborné konference Kras, jeskyně a lidé pořádané k Mezinárodnímu roku jeskyní ve dnech 17.-18. září v Českovicích přednesl Petr Zajíček referát o **výsledcích nových výzkumů pravěkých maleb v Kateřinské jeskyni**.

V září se u příležitosti 1040. výročí první písemné zmínky o Chýnově v Kosmově kronice konal „Spolkový den města Chýnova“. V programu prezentovali svoji činnost – slovy kolegy Františka Krejčí: „...*snad všichni, od hasičů, přes králíkáře, skupinu historického šermu až po výrobce všeho, co lze vyrobit...*“ Správa Chýnovské jeskyně samozřejmě nemohla chybět. Ve sportovní hale připravila **expoziční o historii, výzkumech a provozu Chýnovské jeskyně** a v městském parku vybudovala **trenažer speleoalpinistické jednolanové techniky**, který se pochopitelně setkal s velkým zájmem hlavně u dětí.

Barbora Šimečková se 23. září zúčastnila X. mezinárodní konference „**Elektrická zařízení používaná při hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, jejich bezpečnost a nové trendy**“ konané

„Netopýří noc“ v areálu Chýnovské jeskyně v září 2021. Foto: Hana Štěrbová, SJ ČR

pro báňské pracovníky s kvalifikací elektro v Sobotíně u Šumperka. Přednesla referát „Jeskyňe turisticky i technicky“, v němž na vyžádání inspektora OBÚ Ostrava Ing. Břetislava Cichoně prezentovala speciální technické „vychytávky“ v jednotlivých zpřístupněných jeskyních, zároveň přírodní hodnoty jeskyní a způsob jejich ochrany. V sále sobotínského záměckého rezortu referát vyslechlo okolo 100 účastníků.

Shodou okolností téhož dne Petr Zajiček provedl také speciální komentovanou prohlídku prostorami **jeskyňe Býčí skála** pro vzácné hosty Městské knihovny ve Vyškově z ČR a Rakouska.

V říjnu měl napilno Vratík Ouhřabka. Nejprve se věnoval přípravě prezentace „**Mapování systému Amatérské jeskyňe**“, kterou pak na Mezinárodní konferenci geodézie a důlního měřictví – XXVII. konferenci Společnosti důlních měřičů a geologů dne 22.10 v Mikulově prezentoval další z jejích spoluautorů Jan Sirotek. Následující den Vratík přednášel na Česko-polském speleologickém workshopu v Broumově, kde přítomně seznámil s **krasovými a pseudokrasovými oblastmi české části Sudetské soustavy** včetně vybraných speleologických objektů. Na téže akci zazněl také referát Olgy Suldovské a Ivana Baláka o **stavu evidence krasových jevů v české části Sudet v JESO**.

Státní báňská správa si vyžádala i referát u příležitosti Mezinárodního roku jeskyní a krasu na odborném semináři pro závodní a provozovatele lomů, který se konal 23. listopadu v Tuchlovicích. Jaroslav Hromas prezentoval přednášku „**Jeskyňe versus? těžba nerostů**“, ve které účastníkům přiblížil význam jeskyní a krasových oblastí, seznámil je s předpisy na jejich ochranu, zejména povinnostmi majitele dobývacích práv při odkrytí jeskyňe, a na celé řadě příkladů (od historie až po současnost ve Velkolomu Čertovy schody) demonstroval nesmírné bohatství a význam nálezů a poznatků z těchto dutin, bez kterých by naše věda i kultura byla mnohem chudší. Poslední tabule powerpointové prezentace zněla: „**Prosíme, věnujte pozornost dutinám, které při těžbě či průzkumu odhalíte. Dejte šanci jejich průzkumu a dokumentaci. Můžete se zapsat do dějin vědy stejně jako Vaši předchůdci a nebude to velká oběť. Děkujeme.**“ Cca 50 posluchačů sledovalo obrazovou prezentaci velice pozorně a jejich reakce byly pestré, přítomní pracovníci státní báňské správy se vyjádřili pochvalně.

V závěru roku uspořádala v Olomouci místopředsedkyně Senátu Parlamentu ČR Jitka Seitlová spolu s Přírodovědeckou fakultou Olomouc konferenci „**Skalička – zhodnocení záměru a dopadů vybraných variant vodního díla**“. Přímou nebo dálkovým přístupem se jí zúčastnili zástupci ministerstev, státních institucí, univerzit, ochrany přírody, samospráv i neziskových organizací, celkem okolo 80 osob. Úvodní prezentaci „**Proces přípravy plánovaného vodního díla Skalička, představení pojmů**“ přednesla Barbora Šimečková, která se také podílela na zpracování souboru zásadních připomínek k vybrané variantě vodního díla za celý rezort ministerstva životního prostředí.

Dlouhodobou angažovanost B. Šimečkové v řešení záměru výstavby VD Skalička ocenila paní senátorka osobním dopisem s poděkováním. Archiv SJ ČR

Tematické veřejné prohlídky v rámci Archeologického léta 2021

Petr Zajiček

Archeologické léto organizované Archeologickým ústavem AV ČR se poprvé konalo v roce 2020 a účastnila se jej i Správa jeskyní ČR se specializovanými prohlídkami Kateřinské jeskyňe. Jejich cílem bylo seznámit zájemce s novými epigrafickými objevy okolo pravěkých kresebných stop. Akce Archeologického léta probíhající v zajímavých lokalitách na území celé České republiky seznamují veřejnost podrobněji s archeologickými lokalitami a přibližují aktuální výzkumy, případně i práci archeologů v terénu.

Vzhledem k tomu, že exkurze v rámci Archeologického léta měly v roce 2020 skvělý ohlas, Archeologický ústav je zorganizoval i v roce 2021. Zároveň exkurze do Kateřinské jeskyňe za pravěkými kresbami byly v roce 2020 velmi žádané a velmi kladně hodnocené, proto Správa jeskyní ČR k nim dala i v roce 2021 na žádost AV ČR souhlas. Prohlídky měly stejný rozsah a podílel se na nich i Dům přírody MK stejně jako v roce 2020.

Úvod patřil životu v pravěku na Moravě a především v Moravském krasu, pak už byla prohlídka zaměřena na archeologické výzkumy Kateřinské jeskyňe a nedaleké Koňské jámy osídlené ve stejném období, tedy v pozdním neolitu. Podstatná část prohlídky Kateřinské jeskyňe přiblížila historii objevu a výzkumu pravěkých kreseb, přičemž si účastníci exkurze detailně prohlédli všechny datované objekty, ale i další uhlíkové kresebné stopy, které jsou nadále předmětem výzkumu. Poté skupina prošla hlavní částí jeskyňe Koňská jáma, kde byla prezentována historie archeologických výzkumů.

V roce 2021 proběhlo do Kateřinské jeskyňe a Koňské jámy v rámci Archeologického léta 6 exkurzí s celkem 60 účastníky. Při vyhodnocení Archeologického léta 2021 Archeologickým ústavem se ukázalo, že Kateřinská jeskyňe s Koňskou jámou byly 8. nejnavštěvovanější lokalitou ze všech 96 lokalit, které byly v nabídce. Je pravděpodobné, že pokud podmínky dovoli, Archeologické léto proběhne i v roce 2022.

Police tří pravěkých kreseb v Ledové chodbě Kateřinské jeskyňe, které jsou také prezentovány při exkurzích v rámci Archeologického léta. Foto: Petr Zajiček, SJ ČR

Poznávací výlet průvodců z jeskyně Výpustek

Adriana Mašová

Nastaly podzimní prázdniny a my opět využili volna k utužení kolektivu a získání nových vědomostí. Tentokrát se naše cesty ubraly směrem na asi 220 km vzdálený Bozkov. Naším ubytováním byl Poutní dům, kde nás uvítal milý pan farář.

Bozkovské dolomitové jeskyně jsme navštívili hned ve čtvrtek. Nejprve jsme se vydali do částí přístupných pod vedením zdejší průvodkyně. Dozvěděli jsme se, že Bozkovské jeskyně jsou nejrozsáhlejším jeskynním systémem v severovýchodních Čechách. Doposud bylo objeveno asi 1118 metrů chodeb. Celkově jsou jeskyně tvořeny dvěma samostatnými systémy, které byly propojeny dlouhou štolou. Krápníková výzdoba je překrásná a bohatá, nám asi nejvíce učarovala jezírka s čirou vodou. I díky krásnému nasvícení celé místo působilo majestátně a tajemně. Pak už nás čekaly nepřístupné části. Našimi průvodci byli jeskyňáři kolegové Vratislav Ouhrabka a Miroslav Šimek. Nejprve nás seznámili s tím, co nás čeká, a pak jsme se vrhli do hlubin jeskyně. Nutno říci, že ti urostlejší z nás měli na mnohých opravdu velmi úzkých místech problémy a jiní si zase sáhli na dno svých sil. Všechny ty uzoučké plazivky rozhodně stály za pohled na jezírko shora. Člověk by si myslel, že se kouká na pár centimetrů průzračné vody, ovšem naši průvodci nás vyvedli z omylu, že vody je pod námi několik metrů.

Na druhý den jsme přejeli do Vysokého nad Jizerou a odtud se vydali na pěší výlet přes Dykovu skálu ke zřícenině hrádku Nístějka a zpět. Hlavním cílem byla ovšem nedaleká bývalá pískovna v Poniklé. Byli jsme poněkud překvapeni, když náš průvodce najednou zvedl víko jako od kanálu uprostřed pole a spustil se několikametrovou rourou po hlavě dolů. Nezbylo, než jej následovat. Ocitli jsme se v labyrintu, který na nás působil jako obrovský hrad postavený z písku. Kdykoli jsme se dotkli stěn, vše kolem nás se začalo sypat. Výhodou vsudypřítomného písku bylo alespoň to, že nám vyčistil overaly od bahna z předchozího dne.

Třetí den nás cesta zavedla do keltského oppida v Semině, kde jsme si prohlédli několik expozic s obrazy místního umělce a fotografiemi okolní přírody. Dechberoucí částí byla výstava minerálů zahrnující několik tisíc exponátů z celého světa. Den jsme zakončili krásným rozhledem z hradu Trosky.

Před odjezdem jsme se ještě vydali na zříceninu hradu Frýdštejn s výhledem na Vranovský hřeben a následně se vydali na dlouhou cestu domů.

Průvodci z Výpustku absolvují instruktáž před vstupem do nezpřístupněných částí Bozkovských dolomitových jeskyní. Foto: Petra Vojáčková, SJ ČR

Poznávací zájezd do Moravského krasu v roce 2021

Jiří Kolařík

Správa Jeskyně Na Turoldu každoročně pořádala pro své průvodce a zaměstnance studijní cesty za poznáním provozů a zpřístupněných jeskyní Správy jeskyní ČR. Bohužel v roce 2020 se studijní cesta z důvodu coronavirusových omezení neuskutečnila. V roce 2021 proto mikulovští jeskyňáři zorganizovali pětidenní poznávací zájezd do Moravského krasu, který byl nahrazením studijní cesty a kterého se účastnili také zaměstnanci a průvodci správy Jeskyně Na Turoldu.

Petr Zajíček podává výklad před vstupem turolských jeskyňářů na tzv. ministerskou trasu Amatérské jeskyně. Foto: Petr Kapusta, SJ ČR

V průběhu pěti dnů jsme navštívili jeskyně Punkevní, Kateřinskou, Sloupsko-šošůvské, Balcarka, Výpustek, zážitkovou trasu Sloupsko-šošůvských jeskyní Po stopách Nagela, Amatérskou jeskyni a Býčí skálu. Při návštěvě naučné stezky Josefovské údolí jsme navštívili jeskyni Jáchymku.

Poděkování patří všem vedoucím zpřístupněných jeskyní, kteří nám prohlídky umožnili. Dále Petrovi Zajíčkovi, který nás svým výkladem obohatil v Amatérské a v Kateřinské jeskyni, kde výklad zaměřil hlavně na nové poznatky o prehistorických malbách, které se v jeskyni našly.

Mezinárodní rok jeskyní a krasu

Karel Drbal

Pod mottem „Poznávat, rozumět a chránit“ byl rok 2021 vyhlášen Mezinárodním rokem jeskyní a krasu (IYCK). Vyhlásila jej Mezinárodní speleologická unie (UIS). Hlavními důvody byla skutečnost, že krasová krajina zaujímá odhadem asi 20 % zemského povrchu, že krasové zvodně poskytují asi 10 % světové pitné vody a že ročně 150 miliónů turistů navštíví jeskyně a přispívá tím do národních ekonomik. Jaké byly hlavní cíle projektu? Především zlepšení povědomí veřejnosti, jak se jeskyně a kras dotýkají každodenního života doslova miliard lidí na naší planetě. Dále pak s důrazem na udržitelný rozvoj poukázat na význam krasu a jeskyní, zejména pokud se jedná o kvantitu a kvalitu vody, zemědělství, turistiku a přírodní i kulturní dědictví, podtrhnout význam řádného hospodaření v krasových oblastech, které je rozhodujícím faktorem v péči o životní prostředí a globální ekonomiku. Dalším cílem bylo vytvořit a podporovat vzdělávací kapacity zaměřené na vědní disciplíny související s jeskyněmi a krasem a v souvislosti se vzdělávacími kapacitami rozšířit povědomí o nutnosti interakce nejen mezi vědeckými obory, ale i managementem krasových území směřujícím k ochraně životního prostředí a navázání trvalých partnerství.

K Mezinárodnímu roku jeskyní a krasu se celosvětově přihlásily stovky organizací a spolků od nevládních až po státní i mezinárodní instituce. V České republice spojily síly k zajištění IYCK Správa jeskyní České republiky, Česká speleologická společnost, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a Česká geologická služba. Svou podporu vyjádřilo i Ministerstvo životního prostředí.

Prezentace IYCK probíhala v několika úrovních. Ve virtuálním prostoru byly poskytovány informace o významu, cílech a pořádaných akcích na webových stránkách jednotlivých pořadatelských organizací. Další

úroveň představovalo vydání tiskových materiálů. Česká speleologická společnost zajistila tisk a distribuci plakátů a letáků. Správa jeskyní ČR vydala u příležitosti IYCK leták s názvem „Prozkoumej, poznej a chraň“ s informacemi o činnostech, které zůstávají běžným návštěvníkům jeskyní skryty. SJ ČR také přiložené zajišťovala distribuci tiskových materiálů směrem k veřejnosti prostřednictvím svých 14 veřejnosti zpřístupněných jeskyní. Přibližně 400 tisíc návštěvníků jeskyní tak mělo příležitost se o akci dozvědět, případně získat materiály. Nakladatelství ACADEMIA pak připravilo vydání 12. čísla časopisu Vesmír zaměřené právě na odborné činnosti okolo krasů a jeskyní. V tomto roce vydalo totéž nakladatelství publikaci „Karel Absolon – Objevitel, manažer, vědec“ autorského týmu Zajíček, Oliva, Kostrhun věnovanou jedné z nejvýraznějších osobností naší speleologie. Nelze zapomenout ani na časopis Ochrana přírody, kde je každoročně dáván prostor pro publikování článků se speleologickou tematikou. Mezinárodním počinem bylo vydání slovinské publikace autorky Zupan Hajna „Karst, caves and people“, která s mezinárodním týmem spoluautorů nebyvalým způsobem podchytila širokou problematiku výzkumu, popularizace, využívání a ochrany jeskyní a krasů. Tato publikace s množstvím fotografií je nyní překládána do českého jazyka.

Účastníci odborné konference Kras, jeskyně a lidé v sále hotelu Panorama v Českovicích v Moravském krasu. Foto: Ivo Stejskal

Další úrovní prezentace IYCK byla výstavní činnost. V areálu Punkevních jeskyní byla instalována výstava prezentující návštěvníkům činnosti v oblasti péče, výzkumu a ochrany jeskyní nejen Správy jeskyní České republiky, ale i Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, České speleologické společnosti a dalších partnerských organizací. V provozní budově Bozkovských dolomitových jeskyní byla instalována výstava fotografií světových jeskyní. Pro zájemce připravoval Archeologický ústav Brno společně se Správou jeskyní České republiky specializované exkurze v rámci akce Archeologické léto s cílem představit nejnovější výzkumy a objevy kresebných čar v Kateřinské jeskyni, které jsou v současné době nejstaršími v České republice. V řadě jeskyní proběhly kulturní akce – koncerty a výstavy – pořádané také u příležitosti IYCK.

Zásadní akcí, která beze zbytku splňovala jeden z cílů roku, totiž interakci mezi vědeckými obory, byla odborná konference k problematice udržitelného rozvoje v krasových oblastech „Kras, jeskyně a lidé“. Konferenci pořádala Správa jeskyní České republiky společně s Agenturou ochrany přírody a krajiny, Českou speleologickou společností a Českou geologickou službou pod záštitou UIS a hejtmána Jihomoravského kraje Mgr. Jana Grolicha a za podpory Ministerstva životního prostředí v Moravském krasu ve dnech 17. – 18. září 2021. Konference se zúčastnili pracovníci či členové řady odborných institucí, nevládních organizací, výzkumných ústavů, vysokých škol i zákonodárných a správních orgánů. Zaznělo zde 20 referátů a krasová problematika byla prezentována na 7 panelových diskuzích. Výstupem z konference bylo vydání sborníku referátů „Kras, jeskyně a lidé“ v edici Acta speleologica vydávané Správou jeskyní České republiky. V závěru konference zaznělo z více míst přání, aby v určitých časových periodách obdobná akce pokračovala i v budoucích letech.

Mezinárodní speleologická unie se rozhodla s ohledem na probíhající pandemii a s tím související opatření v roce 2021 prodloužit akce pod záštitou IYCK i na rok 2022. Správa jeskyní České republiky je připravena v tomto směru působit na návštěvníky našich zpřístupněných jeskyní v duchu cílů Mezinárodního roku jeskyní a krasu 2021. Věříme, že aktivity založené z iniciativy Mezinárodního roku jeskyní a krasu nejenom přetrvají, ale budou se i nadále rozvíjet a zkvétat.

Leták Správy jeskyní ČR k Mezinárodnímu roku jeskyní a krasu 2021. Archiv SJ ČR

Mezinárodní rok jeskyní a krasu – konference Kras, jeskyně a lidé

Olga Suldovská

Rok 2021 byl vyhlášen Mezinárodním rokem jeskyní a krasu – International Year of Caves and Karst (IYCK). Příznivci jeskyní na celém světě si tuto skutečnost připomínali různými aktivitami. V České republice se jednou z významných akcí stala konference Kras, jeskyně a lidé, jejímž organizátorem byla SJ ČR ve spolupráci s ČSS, AOPK ČR a ČGS. Konala se pod záštitou Mezinárodní speleologické unie (Union Internationale de Speleologie – UIS) a hejtmana Jihomoravského kraje Jana Grolicha za podpory MŽP v termínu 17. – 18. září 2021 v Blansku – Českovicích.

První den byl věnován přednáškám, v průběhu druhého dne mohli účastníci poznat blízké jeskyně a kras osobně. Přednášky byly členěny do několika bloků. V úvodu byla představena činnost UIS i vlastní myšlenka IYCK. Odborníci z různých oborů a institucí pak přednesli své příspěvky na téma voda a kras, geochemie krasových hornin, geneze krasových útvarů, ochrana jeskyní a krasu, mykologie v jeskyních, paleontologické výzkumy dříve a dnes, sledování jeskynního mikroklimatu. Řada přednášek se týkala i problematik místa konání – Moravského krasu, např. ochrana přírodních složek, zaměřená na úlohu Správy CHKO Moravský kras i na problematiku zemědělců hospodařících v oblasti závrtů. Dozvěděli jsme se i o historii budování jednotné kanalizace a čistírny odpadních vod v místní obci Rudice Další příspěvky byly zaměřeny na mapování nejdelšího jeskynního systému České republiky (Amatérské jeskyně) v historii i v současnosti, archeologické výzkumy v jeskyni Býčí skála, epigrafické výzkumy v Kateřinské jeskyni, speleoterapii provozovanou v Císařské jeskyni.

V předsálí si o přestávkách mohli účastníci prohlédnout vystavené postery a po skončení přednášek se zúčastnit debaty s jejich autory. Některé z nich navazovaly na přednášky, ale byla zde prezentována i témata fosilních mikrobů ve speleotémách Koněpruských jeskyní, motýlů v Českém krasu, sledování konduktivity a teplot podzemní říčky Punkvy nebo výzkumu lampenflory zaměřeného na mechorosty ve slovenských jeskyních.

S plnou hlavou nových poznatků se následující den účastníci zanořili v rámci nabízených exkurzí do hlubin Moravského krasu. Při exkurzi zaměřené na zpřístupněné jeskyně navštívili jeskyně Punkevní a Sloupsko-šošůvské, které jim byly představeny speciálním odborně rozšířeným výkladem. Další exkurzanti nahlédli do útrob největšího krasového systému Amatérské jeskyně. Poslední z exkurzí vedla do jeskyně Býčí skála, kde bylo možno shlédnout místa aktuálních archeologických výzkumů v Předsíni, hlouběji v jeskyni historické podpisy i pamětní desky významných návštěv a částí podél Jedovnického potoka (místy i přímo jeho korytem) stanout až v místě s bohatou brčkovou výzdobou.

Na závěr konference bylo vysloveno přání, aby podobná konference nebyla pořádána naposledy, ale aby byla nultým ročníkem konferencí dalších. Předběžně pořádání dalšího „dílu“ s dvouletým odstupem přislíbil zástupce Českého krasu. Z té letošní byl vydán sborník přednášek v edici Acta speleologica. Za organizaci patří dík především kolegovi Petrovi Zajíčkovi, který zajišťoval většinu potřebného. Účastníci ocenili především rozmanitost příspěvků a možnost osobní výměny informací či zkušeností.

Předsálí konferenčního sálu s postery.

Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

13. vědecká konference „Výskum, využívanie a ochrana jaskýň“ Liptovský Mikuláš, 7.-9. září 2021

Jaroslav Hromas

Uplynul rok a slovenští kolegové uspořádali další mezinárodní vědeckou konferenci. Důvodů měli hned několik. Kromě Mezinárodního roku jeskyní a krasu to bylo 100. výročí objevu Demänovské jaskyne slobody (původně nazývané Chrám svobody), 150. výročí prvního speleoarcheologického výzkumu v jeskyních na Slovensku a 175. výročí zpřístupnění Jasovské jaskyne!

Tak, jako loni přinesla převážná část referátů výsledky výzkumů dobsínské jubilantky, tentokrát se většina přednášejících věnovala posledním poznatkům z Demänovského jeskynního systému. Interdisciplinární mezinárodní výzkum posledních několika let přinesl novinky z geologie, morfologie, paleontologie, hydrologie a hydrochemie, jeskynní bioty, ze speleologických objevů a mapovacích prací. Demänovský jeskynní systém je světoznámým příkladem jeskynních úrovní typu říčních koryt, které koreluje s vývojem pleistocenních říčních teras. Vytvořily jej vody Demänovky a jejích přítoků v aniských karbonátech krížňanského příkrovu, který nasedá na granitoidní masiv Nízkých Tater. Je nejdelším jeskynním systémem Slovenska. Tvoří jej deset vzájemně propojených jeskyní o celkové délce přes

Jeden z přednáškových bloků konference moderoval Jaroslav Hromas. Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

Historik Správy slovenských jaskýň Miroslav Kudla provází exkurzi v Liskovské jaskyni. Právě zde uskutečnil před 150 lety liptovský podžupan Béla Majláth první cílený archeologický výzkum na Slovensku. Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

43 km. Vedle výsledků z uvedených oborů, které prezentovali slovenští, polští i čeští členové výzkumného týmu, byla přednáškou a malou expozicí připomenuta také historie objevů, výzkumů, zpřístupňování a turistického provozu jeskyně. Pár týdnů před konferencí se k výročí jeskyně konala i vzpomínková slavnost přímo u objevného ponoru za osobní účasti rodiny objevitele Aloise Krále.

150. výročí speleoarcheologického výzkumu slovenských jeskyní se věnoval příspěvek Mariána Sojáka, připomínající první záměrný archeologický výkop B. Majlátha v Liskovské jaskyni u Ružomberka roku 1871, který přinesl bohaté nálezy, včetně pozoruhodného fragmentu lidské lebky s výraznými nadočnicovými oblouky (ztratila se později v Budapešti). Mezi dalšími historickými příklady výzkumů na Slovensku uvedl také působení

videňského K. Szombathyho (známe jej z Mladče a Výpustku), akademika J. Böhma a německého archeologa L. Zotze (oba kopali také v Českém krasu). Vyzdvihl příchod „paleolitika“ F. Proška z Prahy v roce 1950, „*ktorý inštruoval nádejného archeologa a jaskyniara J. Bártu*“, později přední osobnost slovenské speleoarcheologie (jak známo, F. Prošek kopal v Koněpruských jeskyních a „společně“ jsme našli rytinku kozorožce v Děravé jeskyni). Ve svém příspěvku uvedl také obšírný přehled jeskyní, které považuje za perspektivní pro budoucí archeologický výzkum. Toto zveřejnění „citlivých“ údajů se však nesetkalo u části posluchačů s pochopením.

Na konferenci zazněly i referáty týkající se jiných krasových lokalit a odborných témat, z nichž mě zaujaly zejména poznatky o speleogenezi účinkem kyseliny sírové z Plaveckého předhoří Malých Karpat a osvěžující prezentace reálné i virtuální sbírky známek s jeskynní tematikou Aleny Novákové. Hlavní referáty konference jsou publikovány v Aragonitu 26/1 ze srpna 2021.

Obě konferenční exkurze pochopitelně vedly na místa činu. Do divokých a špinavých prostor s povalujícími se kostmi (vč. lidských) Liskovské jeskyně (údajně zde byl prokázán i kanibalismus) a do Demänovské doliny, kde smutný pohled z Ostrédku na bezohlednou a stále pokračující výstavbu v Jasně vystřídalá náročná, ale překrásná procházka monumentálními prostory jeskyně Slobody i Ladové. Nešlo přitom nevzpomenout na Aloise Krále, Těsnohlídka a nevybavit si i pár tónů od Janáčka...

Doc. Pavel Bella provádí účastníky konference výstavou ke 100. výročí objevu Demänovské jaskyne slobody, kterou uspořádalo Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovském Mikuláši.

Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

Česko-polský speleologický workshop v Broumově

Olga Suldovská, Vratislav Ouhrabka

Krasové i pseudokrasové jeskyně i jiné útvary rozprostírající se v okolí státních hranic České republiky a Polska na území geomorfologické jednotky Krkonoško-jesenická subprovincie (v Polsku a do roku 1979 i u nás nazývaná Sudetská soustava), se staly tématem Česko-polského speleologického workshopu konaného 23. října 2021 v Broumově. Účastníci z obou stran státní hranice uvítali příležitost k setkání podpořenou grantovými akcemi Euroregionu Glasensis, měst Broumov (ČR) a Nowa Ruda (Polsko).

Workshop se stal jednou z událostí Mezinárodního roku jeskyní a krasu (IYCK) uskutečněnou v České republice. Za podpory České speleologické společnosti se organizace se ujala místní ZO ČSS 5-03 Broumov. Po celou dobu byl aktivně přítomen překladatel mezi českým a polským jazykem. Zahájení se ujal starosta města Broumova Jaroslav Bitnar.

Úvodem zazněly čtyři referáty, dva polské a dva české. Zdeněk Motyčka (jakožto zástupce ČSS a současně UIS) seznámil účastníky s činností Mezinárodní speleologické unie (UIS) a ideou Mezinárodního roku jeskyní a krasu. Kolegové z polských univerzit ve Wroclawi a v Katovicích Krzysztof Stefaniak a Andrej Tyc připomněli dřívější česko-polskou spolupráci v oblasti Králického sněžníku a Stolových hor a také seznámili účastníky s výsledky aktuální vědecké spolupráce v Sudetské oblasti. Vratislav Ouhrabka (SJ ČR) přiblížil zúčastněným krasové i pseudokrasové oblasti včetně nejdůležitějších speleologických objektů v české části Sudetské soustavy. Předseda Komise pro pseudokras UIS Jan Urban představil činnost této komise, vzniklé pro mezinárodní koordinaci výzkumu, evidence, dokumentace a studium pseudokrasových jevů a oblastí.

V dalších blocích příspěvků se střídali čeští a polští účastníci. Radko Tásler (ZO ČSS 5-02 Albeřice) představil právě probíhající rozsáhlý projekt Inventarizace a dokumentace krasových jevů v regionu Krkonoš. Marek Kasprzak z univerzity ve Wroclawi přiblížil výsledky nových geofyzikálních výzkumů v širším okolí Medvědí jeskyně (Jaskinia Niedzwiedzia), pátrajících po pokračování volných prostor této jeskyně. Petr Jenč (speleoarcheologické pracoviště Muzea v České Lípě) se ohlédl za čtvrtstoletím výzkumů v pískovcích a krasových oblastech severních a severovýchodních Čechách a dále informoval zúčastněné o výsledcích archeologicko-epigrafických průzkumů a obnově jeskynních maleb. S aktuálními objevy nových prostor v Medvědí jeskyni účastníky seznámil Szymon Kostka z univerzity ve Wroclawi. Olga Suldovská (SJ ČR) a Ivan Balák (ČSS) popsali stav evidence krasových jevů v oblasti české části Sudet v celostátní databázi jeskyní a dalších krasových jevů nazývané Jednotná evidence speleologických objektů (JESO). Následně poukázali na problematiku aktuálního vymezení hranic pseudokrasového členění v konfrontaci s přesnějšími mapovými podklady a představili i možný způsob aktualizace stávajícího členění. Pavel Gadek ze Speleoklubu Bielsko-Biala informoval o současném stavu evidence po dlouholetém výzkumu v oblasti pseudokrasových jeskyní ve flyšových pískovcích polských Beskyd. Radovan Kukutsch z Ústavu geoniky AV ČR Ostrava předvedl dokumentaci důlních děl v oblasti Hrubého a Nízkého Jeseníku pomocí 3D laserového skenování. S členěním a rozsahem pseudokrasu v oblasti polských Karpat a Sudet přítomné seznámil Jan Urban.

Česko-polský
speleologický
workshop

Broumov
23. 10. 2021

Archiv SJ ČR

Zahájení workshopu v kinosále Informačního centra města Broumova. Foto: Oldřich Jenka

V pauze mezi přednáškovými bloky měli účastníci možnost shlédnout ve výstavní síni LokArt Informačního centra města Broumova výstavu fotografií a speleodokumentace nedalekých Kočičích skal. Při této příležitosti se uskutečnily dvě komentované prohlídky, s českým a polským výkladem.

Závěrem workshopu byla shrnuta diskutovaná problematika a sestaveno závěrečné prohlášení účastníků akce. Předběžně bylo dohodnuto pokračování workshopu na jaře příštího roku (tj. 2022), kde by měly být konkretizovány formy přeshraniční spolupráce.

Vernisáž výstavy fotografií a dokumentace Kočičích skal. Foto: Lenka Židová

SPOLEČENSKÉ ZPRÁVY

Životní jubilea

V roce 2021 jsme si s řadou kolegů připomněli jejich významná kulatá nebo půlkulatá životní jubilea. V ročence je uveřejňujeme vždy počínaje úctyhodnou „padesátkou“. Konkrétní věk neprozradíme, ale v průběhu roku jsme poblahopřáli Haně Dlabolové, Janu Flekovi (Kelfovi), Rostislavu Hanzlíkovi, Jiřímu Hebelkovi a jeho ženě Evě Hebelkové, Dobroslavě Huškové, Liboru Láníkovi, Janě Mazalové, Ivaně Mrázkové, Veronice Müllerové, Miluši Pekarčíkové, Luboši Příbylovi, Evě Sedlákové, Vladimíru Svobodovi, Evě Šantorové, Zdeňku Vacátkovi a Daně Vesecké. Všem jubilantům ať v dalších letech hlavně slouží zdraví a neubývá elánu!

*Již koncem měsíce února
vykvétají na temeni
Špraňku první sněženky
(Galanthus nivalis).
Foto: Martin Koudelka,
SJ ČR*

Miminka

Výjimečnou úrodu malých uzlíčků radosti zažívají v posledních letech ve Zbrašovských aragonitových jeskyních. Novopečené mamince Tereze Kopečkové (Hudcové) se 11. července 2021 narodil syn Karlík, který za nějakých 17 let určitě posílí partu zbrašovských průvodců. Celé rodině přejeme hlavně pevné zdraví, hodně štěstí a radosti!

*Seznamte se prosím – Karlík Kopeček z Hranic.
Rodinný archiv.*

Svatby

Druhý „covidový“ rok byl, co se týče svateb, oproti loňsku přece jen trochu veselejší. V našich jeskyních se uskutečnilo celkem pět svatebních obřadů, což je však stále asi jen polovina obvyklého počtu. V Jeskyni Na Špičáku proběhly dvě svatby – jedna v podzemí a druhá ve venkovním areálu. Po jedné svatbě přivítali na Balcarce, v Kateřinské jeskyni a v Bozkovských dolomitových jeskyních. Tam se slavnostní obřad odehrál v opravdu minimálním obsazení: pět dospělých, pět dětí a oddávajícím byl bývalý zdejší průvodce.

Těší nás, že ani v komplikovaných „covidových“ podmínkách lidé na naše jeskyně nezapomněli a rozhodli se uspořádat v nich svůj nejkrásnější den. Všem novopečeným manželským párům přejeme hodně štěstí na společné cestě!

Novomanželé Kočiščákoví právě uzavřeli sňatek v Jeskyni Na Špičáku.

Foto: Evelyn Vozábalová, SJ ČR

Svatba Lenky a Hanniho Filkových v Jezerním dómu Bozkovských dolomitových jeskyní.

Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Stanislav Vybíral sedmdesátníkem

Martin Koudelka

Pokud bych měl začít něčím typickým, bude to jeho: „...a bude hůř!“, kterým zakončuje veškeré odborné disputace na jakékoliv nahozené téma. Standa Vybíral pochází z úrodných nížin Hané a pokud by se nepřiznal do Javoříčka, asi by ho něco jako jeskyně nikdy nepotkalo. Nemohlo tomu být jinak, protože jeho tchánem se stal Josef Vařeka, velmi zapálený jeskyňář, člen brněnského Speleoklubu, spoluobjevitel mnoha prostor v masivu kopce Špraňku a člen Kabinetu pro geomorfologii ČSAV, který bádá a dokumentoval v těch dobách v Amatérské jeskyni. Na víkendy tehdy jezdil z Krasu domů, a aby se příliš nenudil, kopal přímo za domem ve všech volných chvílích, které povolil domácí matriarchát. A tady si právě k ruce bral mladého zeťáka. Lepší školou si Standa nemohl projít a postupně se z něj stal jeskyňář tělem i duší.

Stanislav Vybíral při průstupu do nově objevených prostor Křišťálové chodby v Javoříčských jeskyních.

Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

Vzděláním a profesí elektro se dostal jako provozní elektrikář na Javoříčské jeskyně a později, po odchodu Luboše Pinkavy, nastoupil na místo vedoucího. To ještě určitě netušil, že bude hned po J. Štefanovi druhým nejdéle sloužícím vedoucím na těchto jeskyních. Po celou dobu se snažil nestranně (proto nebyl členem žádné jeskyňářské skupiny) pomáhat a podporovat výzkumy a dokumentaci v Javoříčských jeskyních. Většinu těchto výzkumů se také osobně aktivně účastnil. Dokázal svými přednáškami o neobjevených prostorách vyburcovat už několik generací jeskyňářů k aktivitě a zasluženým objevům. Křišťálová chodba, Barborka, komíny za Olomouckým dómem, horní patra dómu Chaosu – tady všude je jeho stopa. Vždy podporoval také jeskyňáře působící v okolí a všechny, kteří se nějakým způsobem kolem jeskyní pohybovali. Ne však bez výjimky. Pokud se chystalo či stalo něco, s čím nebyl vnitřně souzřen, dokázal se silně postavit proti a zaujmout nekompromisní postoj.

V devadesátých letech jsme společně, tehdy ještě sami, jen ve dvojici, pronikali do všech známých a neznámých prostor Javoříčských jeskyní. Každý s jiným cílem. Standa hledal vždy místa, odkud by se dalo něco nového objevit. Já spíše sledoval výskyt a pohyby netopýrů v podzemí. Tam jsme společně zažili mnohá dobrodružství. Učili jsme se pohybu v neskutečně úzkých plazívkách, zdolávání stupňů a hlubokých propastí. Vázání uzlů,

jednolanovou techniku, jištění. Zažili jsme spoustu legrace, a také mnoho krušných chvil. Pamatuji se, jak zaklíněn při výstupu z Objevné cesty, jsem marně očekával Standovu pomoc. Seděl za úzkým místem nade mnou, seděl a čekal. Měl jsem mu to tehdy za zlé, ale teď vím, že udělal to nejlepší, co mohl. Snažil se mě udržet v klidu a přesvědčit, že jen já sám se mohu z tohoto místa dostat. Jen já sám.

Po odchodu do důchodu se konečně mohl stát jeskyňářem s průkazkou bez konfliktu zájmů. Aktivně spolupracuje s prostějovskými jeskyňáři na objevování neznámých prostor v Paní hoře za Javoříčkem. Snaží se radit, povzbuzovat a pomáhat. Stando, mnoho sil a zdraví! No, a to jeho: „...a bude hůř!“ s přibývajícím věkem chápu tak nějak stále víc.

Odborová organizace

Vratislav Ouhrabka

Naše odborová organizace měla v roce 2021 celkem 45 členů. Z nich, alespoň po část roku, bylo 39 v pracovním poměru u SJ ČR, to je cca 35 % ze všech zaměstnanců. Úbytek aktivních členů z důvodu jejich odchodu do důchodu byl částečně kompenzován přijetím tří mladých perspektivních členů.

Vzhledem k protiepidemickým opatřením, která neumožňovala setkávání větších kolektivů a později i z důvodu obav některých členů z kontaktů mezi zaměstnanci z různých pracovišť, bylo odloženo konání volební členské schůze na rok 2022. Výbor se sešel na dvou společných jednáních, ostatní záležitosti průběžně řešil na dálku.

Odborová organizace projednávala mimo jiné aktualizace a změny vnitřních předpisů zaměstnavatele (pracovní cesty, omluvená nepřítomnost v práci, indispoziční volno, GDPR, autoprovóz, FKSP). Byly uzavřeny dva dodatky Kolektivní smlouvy týkající se poskytování indispozičního volna a úpravy příspěvku na stravování. Výbor projednal několik podnětů ke zlepšení komunikace mezi vedoucími zaměstnanci a jejich podřízenými.

Odborová organizace poskytuje ze svého rozpočtu členům a jejich rodinným příslušníkům podporu ve formě příspěvku na dovolenou, bezúročných půjček k překonání tíživé situace apod. Řada členů rovněž využívá příspěvky na dětskou rekreaci a pobyty ve vybraných rekreačních a lázeňských zařízeních, sociální výpomoc a bezplatné právní poradenství poskytované odborovým svazem.

Předseda Základní odborové organizace „Moravský kras“ při Správě jeskyní ČR Vratík Ouhrabka je odborností důlní měřič. Při zaměřování obtížně přístupné prostory Běčko ve Zbrašovských aragonitových jeskyních však ze všeho nejvíc připomínal jogína. Foto: Slavomír Černý, SJ ČR

Cena Olomouckého kraje za přínos v oblasti životního prostředí 2021

Barbora Šimečková

V letošním roce zvolil Krajský úřad Olomouckého kraje pro výběr oceněných jiný formát než vloni. Nominanty na jednotlivé ceny navrhovala opět veřejnost, ale na rozdíl od loňska pak i hlasovala o jejich pořadí prostřednictvím webových stránek cenykraje.cz. Vybírat mohli z 22 nominací ve třech kategoriích, volila se také cena veřejnosti.

Slavnostní vyhlášení výsledků se konalo 20. října 2021 v aule Střední lesnické školy v Hranicích. Přítomni byli zástupci Olomouckého kraje v čele s hejtmanem Ing. Josefem Suchánkem a pěti členy rady. Program uváděli herci Moravského divadla v Olomouci za hudebního doprovodu zpěvačky Terezy Wrau. Na rozdíl od loňska byl celý večer pojat nepoměrně skromněji, i včetně rautu, který ve společenských prostorách zajistila Střední škola gastronomie a služeb Přerov.

V kategorii cen za dlouhodobý přínos v oblasti životního prostředí – fyzické osoby byla vyhlášena jednou z finalistek Barbora Šimečková. V kategorii významný počín v ochraně životního prostředí – právnické osoby získaly první cenu Vojenské lesy a statky ČR s. p. za zvládnutí následků kůrovcové kalamity a vichřice ve vojenském prostoru Libavá včetně vybudování stezky k prameni Odry, v kategorii obce získal cenu městys Brodek u Prostějova za vybudování tůní na místě starých skládek na okraji obce.

Cenu veřejnosti obdržel hned ve dvou kategoriích in memoriam Ing. Petr Skočdopole, v červnu náhle zesnulý ředitel společnosti Arcibiskupské lesy a statky Olomouc, který ve své práci podporoval environmentální vzdělávání veřejnosti a moderní metody lesnictví. V medailonku k jeho ocenění zaznělo: „*Vykácená holina neznámá zkázu a prázdnotu. Les tam ve skutečnosti už je, mladý a nízký, to jen my jej nevidíme.*“ Neztrácejme naději, že tato optimistická životní filozofie může platit v přeneseném významu i v jiných oborech včetně toho našeho.

Archiv SJ ČR

Program slavnostního večera. Archiv SJ ČR

Setkání jeskyňářů – seniorů v Moravském krasu

Jan Kelf Flek

18. setkání jeskyňářských seniorů v roce 2021 bylo ve znamení koronavirových opatření. Z toho důvodu bylo červnové setkání přesunuto na podzimní termín. Setkání se uskutečnilo tradičně na hřišti ve Vilémovicích 11. září 2021, ale pouze v odpoledních hodinách. Změna termínu a obavy seniorů z možného nakažení poznamenaly i účast, která byla oproti minulým letům podstatně nižší.

Při zahájení byl vzpomenut smutný odchod jeskyňářů a zejména jeskyňářských legend Františka Feriho Pípal, Mirka Kubeše a v neposlední řadě Heleny Kvasničkové. Program spočíval pouze v neformálních diskuzích a vzpomínkách na bádání v krasu. Servis tradičně zajišťovala skupina Myotis v režii Karla Šebka, syna Heleny Kvasničkové. Tato setkání jsou přítomnými vždy velice kladně hodnocena.

Věřím, že v roce 2022 se setkáme za příznivějších okolností a v pohodě si to užijeme.

Zázemí hřiště ve Vilémovicích poskytuje už tradičně příjemné prostředí k jeskyňářským vzpomínkám.

Foto: Jan Flek, SJ ČR

Výпустek na dálkovém pochodu Křtinská stovka

Petra Vojáčková

Necelé dva kilometry od Výпустku se nachází městy Křtiny, kde se každý rok první říjnovou sobotu koná pochod Křtinská padesátka. Pochod má různé dlouhé trasy, od nejkratší 10kilometrové až po 50 km. Letos posedmé bylo možné se vypravit i na trasu dlouhou 100 km. Ta tradičně začíná již v pátek ve 20 hodin. Má tvar osmičky, takže je pomyslně rozdělena na dva okruhy – na padesátku noční a denní.

Letos na stokilometrový pochod vyrazilo celkem 14 účastníků. Mezi nimi bylo i šest průvodců z Výпустku (tři muži a tři ženy; paní vedoucí nevymámáje), doplněných třemi kamarády. Zpočátku jsme v této devítičlenné skupině postupovali v odhodlaně vysokém tempu, které se nám podařilo udržet v postatě neměnné až do třicátého kilometru. Poté se naše seskupení rozměnilo na menší skupinky, které dorazily do cíle nočního okruhu podle svých možností.

Průvodce Jiří Tesař zhodnotil akci za sebe a pět zúčastněných kamarádů takto: „Celkově jsme dost podcenili přípravu. Občas sice chodíme různé pochody se záteží, ale nikdy takto náročné délkou i terénem. Naše nejdelší trasa byla dosud kolem 40 km, a to byl právě zlomový (tedy nejnáročnější) bod i při Křtinské stovce. Vyslechli jsme si spoustu rad zkušenějších stovkařů, hodně z nich jsme z hlavy hned vypustili a jen se jim smáli. Ale něco na nich bylo. Trasa pro nás byla fyzicky náročná, navíc jsme měli těžké batohy a místo doporučených „tenisek“ kanady. Bylo to náročné i po stránce psychické,

Večerní start Křtinské stovky. To se ještě usmíváme...

Foto: Martin Vojáček

Logo letošního pochodu. Ano, doslova tak jsme se cítili. Foto: Petra Vojáčková, SJ ČR

někteří si opravdu sáhli až na dno. Ale díky tomu, že jsme drželi úzkou týmovou formaci a navzájem se podporovali, tak jsme došli skoro všichni noční trasu 50 km. Dál už nikdo z nás nepokračoval, 100 km bylo nad síly nás všech.“

Na denní část trasy jsem vyrazila z této sestavy už jen já sama. Zhruba do 65 km se dařilo udržovat původní „startovní“ tempo, pak už však musela převzít vládu nad unaveným tělem silná vůle a odhodlání nevzdat se. Přes den už byl občasný odpočinek, spojený s jídlem, nezbytný. Nikdy však netrval déle než 10 min, abych se „nerozseděla“.

Nejnepříjemnějšími okolnostmi byly delší průchody některými vesnicemi, kde se šlo stále po asfaltu, po kraji silnice (s kilometry, co jsem už měla v nohách, se zdály být takové úsek nekonečné), dále pak 10 km před cílem silný protivítr a slunce přímo do očí. Po poslední občerstvovací zastávce na 93. kilometru jsem začala bojovat se silnou potřebou spánku (v té době jsem nespala už asi 35 hodin). Protože jsem od zkušených stovkařů byla varována, že člověk opravdu dokáže usnout i za chůze, vyrazila jsem na posledních 7 km co nejrychlejším

tempem, abych toho ještě co nejvíce ušla a třeba stihla dojít do cíle dřív, než si nedobrovolně „schrupnu“ někde u cesty. Těchto posledních 7 km bylo určitě nejnáročnějších. Do cíle jsem dorazila v 17:23 h.

Uvidíme, kolik z nás se na start Křtinské stovky postaví i příště.

Vzpomínka na Helenu s trochou historie i filozofie

Ladislav Slezák

Motto:

K životodárné vodě je hluboko a cesta k ní je nebezpečná. Bez ní se však nedá žít.

To je Moravský kras. L. S.

Helena Kvasničková. Foto: Jan Flek, SJ ČR

tzv. Hotelu, na okraji Vilémovic. Tento zchátralý objekt si, již tehdy novomanželé Kvasničkovi, vyhlédli za svoje budoucí rodinné sídlo, ve kterém plánovala Helena soustředit celou svoji rodinu. Jeskyňáři tam skutečně tvrdě pracovali z lásky k Heleně, „za stravu a za střelivo“. Dobudováním rodinného sídla se uzavřela opět jedna z vytýčených kapitol rodiny Kvasničkových.

Velkým bonusem, jako uznání za její práci na Balcarce, bylo pro Helenu jmenování vedoucí Kateřinské jeskyně, kde v té době proběhla rekonstrukce vstupní části před portálem a byl postaven nový útulný domeček pro průvodce, pokladnu a nezbytné zázemí. Helena byla na vrcholu svých životních snah a byla šťastná. Bohužel, jak už to v životě bývá, při úpravách skalního pilíře nad objektem odpadl neřízený skalní blok a zcela zdemoloval novostavbu, naštěstí bez ztrát na zdraví či životech.

Když mne zastihla zpráva o náhlém odchodu Heleny Kvasničkové do jeskyňářského nebe, uvědomil jsem si, již po několikáté v poslední době, jak neúprosné jsou zákonitosti přírody. Čas je absolutní veličinou, která nás ovládá od momentu prvního nadechnutí po narození. Jeho cenu však začínáme poznávat, až když se náš život ocitne na sestupné křivce.

Bohatý i složitý život Heleny zásadně ovlivnilo její první zaměstnání. Na poměry chudé dědiny a pracovních možností byla průvodkyně v jeskyni Balcarce významným temem, cestou do budoucnosti. Ulomila si kousek z bájněho Balcarova koláče, který mu podle pověsti věnovaly divoženky jako odměnu za opravu lopaty. Ten koláč byl ale načipovaný věčnou náklonností k Moravskému krasu, jeskyním a lidem kolem nich.

Helena s kamarádkou Lidkou pod přísnou rukou pana P. Mrázka, vedoucího jeskyně, prožívala období, které bylo doslova a do písmene školou života. Od návštěvníků jeskyně získávala rozhled i životní moudrosti přesahující daleko za hranice její milované Balcarky. Spojovacím článkem k jeskyňářské problematice byli amatérští jeskyňáři, pro něž se postupně stánek občerstvení před Balcarkou stal místem pravidelného setkávání a předávání informací.

Prostředí jeskyňářů ji stále více lákalo a postupem času se stala jeho nedílnou součástí. Tragédie Milana Šlechtý a Marka Zahradníčka již přímo zasáhla do jejího rodinného života. Okruh svých věrných kamarádů si urputně bránila. Toto Helenino „bratrstvo“ se jí odvděčovalo vydatnou pomocí při obnově jejího rodinného „ranče“.

V té době již Helena uvažovala o odchodu do klidu starobního důchodu a života obklopeného členy její rodiny různého věku. Jindra Kvasnička, její manžel, již pociťoval zdravotní důsledky prožitých útrap komunistických žalářů a politická situace se rapidně zhoršovala díky důsledně uskutečňované „normalizaci“. Ta v plné šíři postihla i vedení celého podniku Moravský kras, provozu jeskyně.

Každý z nás, kdo zavítal do Vilémovic a našel si chvíli času na poklábosení či přiložení ruky k dílu, byl vždy na Hotelu u Heleny vřele vítán a pohoštěn. Byly to stále udržované kontakty s jeskyňáři a přáteli, zdroje aktuálních informací, aby byla Helena „stále/v obraze“. Společně s Kelfem organizovala každoroční srazy speleologů-seniorů, pravidelné vzpomínkové akce za účasti široké jeskyňářské veřejnosti. Zkrátka se hlásila všude tam, kde mohla pomáhat, jak to dělala celý svůj život.

Když jsem jako začínající jeskyňář v r. 1952 navštívil Dóm paní kněžny v jeskyni Pustožlebské zazděné a v nesmírném údivu obdivoval unikátní, tehdy ještě nepoškozenou krápníkovou výzdobu, povšimnul jsem si odpadlé vápencové lavice, která ležela na podlaze dómu. Ta lavice byla doslova provrtána různě hlubokými otvory, vytlučenými kapkami vody, které padaly od vysokého stropu. V několika místech byla vápencová lavice provrtána v celé své mocnosti.

Voda, kámen a čas. Ovidiovo klíše předvedené v praxi! Nedaleko ležící provrtaný balvan jsem opatrně nadzvednul. Pod ním byla eggutační jamka v pevném jílu. Její stěny byly inkrustovány sintrem a na samém dně byl zárodek nové éry. Několik úchvatných jeskynních perel!

Sbodem Heleno, užijej si jeskyňářského nebe a organizuj pokecy s těmi, kteří už Tě tam předběhli. Vzpomínají na Tebe všichni, co Tě znali.

O Helence bylo známo, že se odmítala nechat fotit, prý „bila fotografie všim, co měla po ruce“. Potvrzuje to i snímek ze slavnostního otevření nové provozní budovy Javoříčských jeskyní v srpnu 2015. Foto: Ivana Mrázková, SJ ČR

Vzpomínka na Helenu Kvasničkovou v Chýnovské jeskyni

Karel Drbal

Když v srpnu 2021 přišla zpráva, že se jeskyňářská máma Helena Kvasničková odebrala do jeskyňářského nebe, byli jsme i na Chýnovské jeskyni překvapeni. Vždyť přece byla vždy plná energie a elánu. Bylo jí jedno, jestli jsi jeskyňář z Moravského krasu či odjinud. Prostě jsi byl jeskyňář a dveře do jejího Hotelu u Vilémovic jsi měl otevřené bez rozdílu věku, pohlaví či postavení. Bylo nám smutno. Parte viselo na nástěnce a připomínalo, že Helena už mezi námi není.

Život běžel dál a o pár dnů později se v Chýnovské jeskyni konal tradiční dvojkonzert houslisty Jaroslava Svěceného. Jako vždy bylo narváno. Po druhém koncertu, někdy kolem půl desáté večer, odešli z jeskyně poslední posluchači. Zůstal jsem já, moje žena Magda a Jarda Svěcený.

Jako každý rok jsme se chystali z jeskyně vynést odkládací deku, notový pult a housle. Když tu Magda řekla, že bychom se přece jen měli ještě chvilku zdržet a vzpomenout na Helenu. Položili jsme zpět, co jsme měli v rukách a Jarda beze slova opět otevřel houslové pouzdro, vyjmul housle a začal hrát. Ne pro nás, ale pro Helenu. Jeskyni se nesly tóny houslí a potok tiše šuměl. A mně běžely vzpomínky jak ve filmu. Jako bych zase slyšel Helenin hlas, byl jsem zase u ní na návštěvě v Hotelu, na Kateřinské jeskyni, seděl jsem zase s ní a Jindrou nad výrobou suvenýrů, viděl jsem, jak se stará o mou dceru Pavlu na brigádě v Moravském krasu, opět jsem ji viděl na návštěvě gremiálky ve Skalním mlýně.

Vzpomínky běžely jedna za druhou. Jeskyni se nesly tóny houslí a nám vlhly oči. Věřím, že Helena tam byla u tvhvíli s námi, na malém koncertu jen a jen pro ni.

Helena mezi kolegy z Moravského krasu na „fotbalovém“ zájezdu na Slovensko, 2003.

Foto: Daniela Bílková, SJ ČR

Opustil nás Ivan Račko (1957-2021)

Barbora Šimečková

Jen nemnoho lidí má to štěstí, že se jim práce stane koníčkem, životní filozofií, prostorem k plnému uplatnění jejich fyzických i psychických dispozic, vzdělání a dovedností. Ivan v tomto smyslu patřil k hrstce vyvolených.

Od studia geologie a prvního zaměstnání tatranského nosiče, přes provázení a pozdější správcování Demänovské jaskyne slobody, ředitelování Správy slovenských jaskýň a aktivity ve Slovenské speleologické společnosti. Od roku 1982 byl dobrovolníkem horské služby a v roce 1999 se stal náčelníkem střediska Horské služby na Slovensku v Jasně. Stál u zrodu profesionální organizace Horská záchranná služba (HZS) a po jejím vzniku v roce 2003 pracoval na jejím školicím středisku, kde založil Jaskynnú záchrannú skupinu. Položil základy profesionální jeskyňní záchrany na Slovensku, dlouhá léta byl hlavním speleologem HZS a školil i dobrovolné jeskyňní záchranáře. Jako předseda odborové organizace HZS hájil zájmy kolegů a staral se o lepší zabezpečení horských záchranářů. Slovenští speleozáchranáři na něj vzpomínají jako na legendu.

Na jednom ze skalních bloků lemujících přístupovou stezku k symbolickému hřbitovu Stodółky na Ostredku v Demänovskej doline teď přibyla tabulka s jeho jménem. Pietní chodník vzdává úctu a vděk horským záchranářům, kteří při pomoci turistům, lyžařům a speleologům vždy nasadili všechny své síly, zdraví a mnohdy i život.

Patřil k lidem, kterým můžete klidně zavolat po pěti letech, víte, že to zvednou a prosbu neodmítnou. V roce 2012 jsem potřebovala na poslední chvíli zorganizovat exkurzi hasičských lezeckých instruktorů na Slovensko. „Ty máš ale od Boha štastie!“, vyhodnotil telefonát Ivan, když jsem se s termínem trefila do jediného volného okénka v jeho diáři. Pomohl, domluvil všechny exkurze a připravil pro kluky speciální prezentaci ze záchranných akcí.

Naposledy jsme se viděli o rok později na setkání speleozáchraneček země V4 v chatě na Macoše, právě Ivan tuto spolupráci „čtyř sousedů“ za Slovensko rozbíhal. Nikdo nečekal, že zakrátko jeho nemoc a léčba tohle všechno utne.

Ivane, opravdu mám štastie. Na to, že jsem Tě potkala. Bylo mi ctí s Tebou profesně spolupracovat a milé se setkávat. Je mi smutno, že už tu nejsi. Chybí mi jistota, že mohu kdykoli zavolat a na druhém konci neuslyším výmluvy ani prázdné sliby, i když třeba půjde o prkotiny. A kdyby nastal opravdový „průser“, že nic není nemožné.

Moc takových už není. Chlapů z generace, která ještě netrpěla krizí mužské identity, ale přesně věděla, co má dělat, uměla to udělat, udělala to, a ještě těm okolo dokázala být oporou nebo galantním doprovodem.

Přála bych Ti více štěstí poté, co ses dozvěděl krutou diagnózu. Osud však rozhodl jinak. Měla jsem Tě ráda. Čest Tvé památce.

Útulna na Macoše, listopad 2013, Ivan Račko druhý zleva.

Foto: archiv SZS ČSS

Čvičení speleozáchraneček V4 ve Skleněných domech Punkevních jeskyní, listopad 2013.

Foto: archiv SZS ČSS

Vzpomínka: Dr. Jacek Piasecki (1946-2021)

Jiří Hebelka

8. června 2021 zemřel ve věku 75 let náš dlouholetý přítel a kolega Dr. Jacek Piasecki.

Jacek byl známý klimatolog, výzkumník polárních oblastí – zúčastnil se několika expedic na Špicberky a do Antarktidy, vynikající specialista v oblasti jeskynního mikroklimatu, milovník Tater, Afriky, krasu a jeskyní. Dlouhá léta pedagogicky působil na katedře geografie a regionálního rozvoje Vratislavské univerzity. Byl to inspirativní a velice oblíbený pedagog, který vychoval několik generací vratislavských klimatologů.

Dr. Jacek Piasecki. Foto: archiv J. Hebelky.

Již si přesně nevzpomínám, kdy jsme se poprvé setkali. Bylo to někdy koncem 80. let minulého století. Já jsem tehdy pracoval v oddělení dokumentace a ochrany přírody v organizaci Moravský kras, kde jsme mimo jiné řešili i problematiku ochrany jeskynního mikroklimatu. Jacek přijel do Moravského krasu se svými studenty a hned se začal o naše výzkumy živě zajímat. Nakonec z toho vznikla spolupráce, která trvala více než třicet let.

Jacek přijížděl do Moravského krasu na několikadenní pracovní pobyty. Někdy se studenty, někdy se svojí manželkou Boženkou. Věnovali jsme se nejen výzkumu mikroklimatu v Punkevních jeskyních, ale i výzkumu struktury venkovní atmosféry ve žlebech a na Skalním mlýně. Museli jsme občas vypadat přinejmenším podivně, když jsme se po nocích potulovali po Punkevních jeskyních a různě otvírali a zavírali dveře

pro zjištění změn proudění vzduchu, chodili po jeskyni mezi návštěvníky s hrncem plným ledu a kalibrovali teplotní senzory, nebo když Jacek postavil meteorologický radar na Skalním mlýně, který tam několik dní a noci pískal a hosté z hotelu si hořce stěžovali, že nemohou spát.

Naše spolupráce postupně přerostla v opravdové přátelství. Jacek byl úžasně otevřený a srdečný člověk. Dokázal celé hodiny poutavě vyprávět o přírodních procesech utvářejících podzemní svět, ale i různé příběhy ze svých cest do polárních oblastí, Afriky, do hor. Vytvořili jsme si i jakousi společnou řeč, nazval bych to slovanštinou. Jacek používal různé zkomolená česká slova a já naopak polská. Někdy jsme se dohadovali, jestli to slovo (např. štampekla) je české nebo polské. Ne vždy jsme došli k jednoznačnému závěru.

Naše přátelství nebylo pouze osobní, ale dá se říci, že i „rodinné“, navštěvovali jsme se také soukromě. Jednou v Blansku, jindy ve Vratislavi. Jacek byl jedním z prvních, kterému jsem oznámil narození našeho syna. O dva roky později už ho nadšeně vozil v maluchovi po Vratislavi. S manželkou Boženkou nám byli za svědky na naší svatbě. Trávili jsme společné chvíle u nás na chatě, i u Jackových a Boženčiných rodičů v Polsku. Nazýval mne svým mladším bratrem. Později jsme přibrali do rodiny ještě našeho nejmladšího bratra Janka Zelinku ze Správy slovenských jaskýň.

V oblasti výzkumu jeskynního mikroklimatu byl Jacek neúnavný. Organizoval různé projekty v Moravském krasu i projekty mezinárodní. V rámci mezinárodní spolupráce jsme s pracovníky Ruhr-Universität Bochum prováděli výzkumy v Dechenhöhle, na základě dohody mezi SJ ČR a Vratislavskou universitou v Medvědi jeskyni v Kletně a také ve slovenských jeskyních. Zúčastňovali jsme se společně vědeckých konferencí, publikovali v odborném tisku. Stranou nezůstávaly ani naše jeskyně. Jacek se mimo jiné významně podílel na řešení projektu

Medvědi jeskyně, Jacek Piasecki měří množství skapu za daný časový úsek. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

„Stanovení závislosti jeskynního mikroklimatu na vnějších klimatických podmínkách ve zpřístupněných jeskyních ČR“ v letech 2007-2011 nebo na zpracování certifikované Metodiky monitoringu mikroklimatických poměrů v jeskynních systémech.

Úžasná byla jeho znalost jeskyní v Moravském krasu. Mimo odborných vědomostí znal perfektně i výklady pro průvodce. Zpracoval pro nás polské sylaby, prováděl překlady polských verzí propagačních materiálů a brožur, propagoval jeskyně v polském tisku a televizi i na polských veletrzích cestovního ruchu. Vždy mi s úsměvem říkával, že až bude v důchodu, přijede do Moravského krasu a já ho musím zaměstnat jako průvodce polských turistů. K tomu, i ke spoustě dalších velkolepých plánů, však již nedošlo. V červnu prohrál svůj statečný desetiletý boj se zákeřnou nemocí.

Jacku, budeš nám moc chybět!

Josef Pánek (*11.2.1958 † 6.4.2021)

Dušan Milka

Trempové z Líbeznic u Prahy jezdili na „Starou vodu“, do srubu na klidné vodě v zátočině mezi příkrými svahy údolí říčky Kamenice, již od padesátých let minulého století. Od vlakové zastávky v Jesenném to nebylo daleko, podél říčky bylo takových srubů několik. Většinu času trávili ve srubu, ale putovali i hlubokým údolím Kamenice a občas se objevili i na kopci, v Jesenném nebo Bozkově. V 70. letech chodili do Bozkova na taneční zábavy a občas i ke stánku na jeskyních. Asi se jim tady líbilo, protože několik z nich se do Bozkova přestěhovalo a založili tady rodiny.

Byl mezi nimi i jistý Josef Pánek, hubený čahoun, vyučený mechanik, který do Bozkova přesídlil v roce 1982. Vzal si Markétu rozenou Šádkovou, černovlásku, která mimochodem také prováděla na jeskyních. Nějakou dobu bydleli v Semilech a v roce 1992 se vrátili do Bozkova, kde si postavili vlastní domek. Pepík vystřídal postupně několik zaměstnání, až v roce v roce 2010 nastoupil na místo údržbáře v Bozkovských dolomitových jeskyních.

Postupem času si udělal zkoušku na křovinořez, a tak jsme ho v hlavní sezoně potkávali již brzy po ránu na cestě od křížku k jeskyním, kde sekal okraje cesty. Bavila ho i práce v lese a se dřevem, o sobotách a nedělích chodil vysazovat stromky nebo vyžínat trávu na čerstvě vysázených plochách. Rád pro svoji zálibu vyřezával. Mimoto i pěkně kreslil, pro myslivce maloval různé diplomy a jeho postavičky zdobily při bálech sál místní sokolovny. Počátkem roku 2021 měl vážný úraz a zemřel po několika měsících v umělém spánku dne 6. dubna 2021.

Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Odešel RNDr. Josef Rubín, geograf a publicista (*12. 6. 1926 † 17. 10. 2021)

Jaroslav Hromas

Když jsem byl začátkem šedesátých let minulého století účastníkem národního sjezdu bulharských speleologů na Vračanské planině, vedl delegaci naši Krasové sekce SNM mladý zapálený geograf Josef Rubín. Tak začala naše celoživotní spolupráce. Josef pracoval jako redaktor geografické literatury v nakladatelství Academia a kromě toho také sám sepsával odborné publikace, zejména pečlivě sestavovaná kompendia, ke kterým si vždy dokázal zajistit i spolupráci předních odborníků.

Badatelé mají v knihovnách jeho „Atlas skalních, zemních a půdních tvarů“ či „Přírodní klenoty ČR“, turisté užívají jeho objemný „Turistický lexikon A-Z“, průvodce z edice Olympie „Navštivte“ nebo řadu průvodců po Francii, Finsku, Norsku či Řecku, jeskyňáři se jeho zásluhou dočkali prvních souborných knih o jeskyních Československa, a to poprvé (a naposled) i v angličtině. Na většinu těchto děl jsem měl příležitost se podílet, ať

Foto: archiv ČGS

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2021

už příspěvky o krasu a jeskyních nebo o chráněných územích přírody. Na jejich správnost, přesnost, slohovou a jazykovou čistotu měl Josef vždy velké nároky. Stejně jako sám na sebe, na své džentlmenské vystupování a dokonalé vyjadřování. Jeho návštěvy znamenaly vybranou kávu, sám přicházel s medovinou a něčím sladkým k zakousnutí (k ženám jistě s květinou či bonboniérou).

Nám kouzelně vyprávěl na stránkách této ročenky z let 2015 a 2016. A tak i tady musím připomenout, že to byl právě mladý Rubín, kdo redakčně zpracoval hory rukopisných textů, poznámek, map a fotografii z brněnské vily páně profesora Absolona do podoby nádherných dvou knih o Moravském krasu. A že to byla práce téměř šibeniční... Josef Rubín nás opustil 17. října 2021 ve věku požehnaných 95 let.

Opustila nás Monika Příbylová (*1. 10. 1970 v Praze † 15. 9. 2021 v Praze)

Jana Mazalová

Někdy se ví, co Bůh chystá..., zpívá se v jedné známé písni. Ale v tomto případě jsme nevěděli...

Sídlili jsme tehdy „u dvou koulí“ ve Slezské ulici a už jsme byli samostatným Českým ústavem ochrany přírody v novém rezortu Ministerstva životního prostředí. Z právě zrušeného Generálního ředitelství hutnictví železa, na jehož místo jsme se nastěhovali, k nám přišla do ekonomického útvaru nová kolegyně účetní, paní Vlková. A netrvalo dlouho a přivedla i svoji dceru, tehdy téměř čerstvou absolventku střední ekonomické školy. Tak jsem dostala do mého oddělení plánu a rozpočtu začku, na dlouhé roky kolegyni rozpočtářku a kamarádku. Jak jste právě poznali, Monika celých 31 let pracovala u jediného zaměstnavatele, i když se jeho název ještě dvakrát proměnil až na Správu jeskyní České republiky.

Monika Příbylová. Archiv SJ ČR.

Amatérská jeskyně – je užitečné, když také ekonomky poznají, o čem je naše práce. Monika Příbylová vpravo. Archiv SJ ČR

Netrvalo dlouho a novou dívenku s pohlednou tvářičkou zapojili aktivní kolegové do party. A tak se Monča aktivně zúčastňovala nejen podnikových akcí, ale svého, občas přebývajícího kilíčka se také obětavě zbavovala i na náročných ochrannářských expedicích do zahraničí. Na Korsice se zúčastnila výstupu na Monte Stello (1307 m) i nejvyšší Monte Cinto (2706 m), obětavě se s naší partou trápila na vyprahlých škrapových pláních Jugoslávie a večer co večer stavěla stan i na dobrodružné cestě Tureckem. Dokladem, že pracovat v ekonomickém útvaru Správy jeskyní znamená také do jeskyní lézt a poznávat je, je například přiložená fotografie z Amatérské jeskyně.

A bývá docela časté, že když děvče chodí do jeskyní, tak tam potká i jeskyňáře. Třeba zrovna ze Správy jeskyní Moravského krasu. A tak přišla i rodina a všechno vypadalo šťastně. Nebýt toho dalšího setkání, setkání s nemocí. A ta byla bohužel krutá a neúprosná. Monika jí podlehl náhle, nečekaně. *Někdy se holt neví, co Bůh chystá...*

Vzpomínáme na Tebe, Mončo. A díky za všechno, cos nám svoji přítomností a přátelstvím darovala.

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2021

Akce kolem Hranické propasti se téměř zastavily

Barbora Šimečková

Rok 2021 prakticky úplně zmrazil přípravu projektů a investičních záměrů okolo Hranické propasti.

V úrovni zbožných přání dál zůstává doplnění nevyhovujícího zábradlí proti podklouznutí dětí, vybudování schodiště po svahu k Jezírku pro záchranáře a badatele nebo instalace vyhlídkové plošiny na okraji NPR. Neřeší se další suché stromy hrožící pádem do Propasti a na návštěvní stezky, svedení přívalových vod z pole ani stabilizace sz. skalní hrany. Buk spadlý do Propasti v roce 2020 zůstává zachycený v Jezírku a nikdo se nemá k jeho vytažení. Stojí to, pravda, peníze a organizační úsilí. Koncepčnost, kterou bychom očekávali od AOPK ČR jako správce NPR Hůrka u Hranic, se dlouhodobě nedostavuje. Diplomatically řečeno postoj konzervativně vyhnívá. Za úspěch tak můžeme pokládat, že během roku prudký déšť spláchl ze svahu jen půdní sondy badatelů z Mendelovy univerzity a nic vážnějšího se jinak nestalo.

V rámci opakované údržby bylo alespoň natřeno zábradlí na vyhlídkách U Janka a na Svrčově, opraven prohnulý můstek, vysbírány odpadky podél stezek, pod vyhlídkami a na svahu Propasti. Na Můstku sebevrahů bylo opraveno zábradlí a odstraněny tři menší suché stromy, aby nespadly na potápěče v Jezírku. Na základě podnětu veřejnosti AOPK ČR také zajistila výřez náletových dřevin na vyhlídce u Janka. Tyto průběžné managementové práce už několik let provádí za pomoci spolupracovníků Tomáš Zlámál ze Skaličky, administraci zajišťuje ZO ČSOP 74/08 Zbrašov.

Rok přinesl i jednu kuriozitu – svatební obřad na vyhlídkové plošině Hranické propasti, konal se 9. října. Pokud je známo, jde o první takový nápad snoubenců. Nevědělo si s ním úplně rady ani město Hranice, proto správa ZAJ na vyžádání sepsala alespoň základní podmínky a doporučení pro jeho konání.

Příliš uspokojivě se neposunul ani záměr rekonstrukce Informačního centra Hranická propast v budově teplického nádraží. Město Hranice dokončilo odkup budovy od SŽDC a nechalo zpracovat koncepční studii využitelnosti, která navrhla umístění servisních funkcí do nového přízemního objektu vedle na parkovišti. Město se však z úsporných důvodů rozhodlo redukovat zadání jen na nádražní objekt a v tom smyslu nechalo zpracovat projektovou dokumentaci. Historická budova s podmínkami památkové ochrany však neumožňuje koncentraci všech potřebných činností a navrhované řešení je z provozního hlediska nerealizovatelné, chybí především základní servisní zázemí pro personál. Projekt navíc postrádá komplexní vizi pro celé území včetně etap.

Správa ZAJ spolu s potápěči ZO ČSS 7-02 Hranický kras a Místní akční skupinou Hranicko opakovaně vstoupila do jednání s představiteli města s cílem upozornit na identifikované nedostatky projektu z hlediska cestovního ruchu a včas eliminovat problémy, které lze při zachování předloženého řešení očekávat. Městu byla rovněž doporučena širší diskuze a spolupráce s dalšími subjekty ve fázi přípravy, financování i provozu tohoto výrazně nadregionálního projektu. Do uzávěrky ročenky odezva žádná.

Nátěr zábradlí na vyhlídce U Janka
v severní (kulmské) části NPR Hůrka u Hranic.

Foto: Tomáš Zlámál

Ekologická havárie na řece Bečvě – díl druhý

Barbora Šimečková

Panoptikem neuvěřitelně bizarních obrazů pokračuje po Novém roce vyšetřování ekologické havárie z neděle 20. září 2020.

Profesor Ivan Holoubek, chemik Masarykovy univerzity, kterého si na zhodnocení odebraných vzorků vod najala Česká inspekce životního prostředí, publikuje hned v lednu neradostné výsledky. V den havárie byly odebrány 134 vzorky přímo z řeky, žádný z klíčových výpustí. Pro pátrání po viníkovi tak chybí přímé důkazy. Nikoho nenapadla základní otázka: „Odkud to, proboha, jde?“, a jít po zdroji. Není jasná součinnost orgánů, nejsou dána pravidla. U některých výpustí není známo, kam vedou, ani správce toku (Povodí Moravy) nemá podchyceny zdroje případného znečištění. Závěr prof. Holoubka: postup zasahujících úředníků je totálním diletantstvím a znemožňuje prakticky vypátrat viníka.

V dubnu se opozici ve sněmovně konečně podařilo prosadit vznik parlamentní vyšetřovací komise. Do 5 měsíců má shromáždit a prověřit podklady, vyhodnotit postup orgánů státu, procesní pochybení či liknavost, vyvodit trestní odpovědnost.

Počátkem května soudní znalec Jiří Klicpera dokončil znalecký posudek. Provedl mj. pokus s barvivem fluoresceinem, který vylil do výpusti Energoaquy a na základě jeho výsledků označil jako viníka firmu Energoaqua z Rožnova p. R. Ta to odmítá.

V polovině května se na Youtube objevilo „didaktické“ video z dronu, které natočil učitel zeměpisu a ochránce přírody Jan Husák z Valašského Meziříčí. Zdokumentoval tok Bečvy od výpusti z rožnovské Energoaquy v Juřince, přes jezy, peřeje, přes výpust' z Dezy až po záhadnou výpust' z obce Lhotka, označil všechna důležitá místa a mísicí zóny. I záček prvního stupně by pochopil, že smrtící roztok nemohl přitéci z Rožnova. Ryby začaly hynout až o 3 km níže, tzn. těsně pod výpustí ze Lhotky. O pár dní později vyšel článek v internetovém časopise Ekolist, kde je video navíc doplněno velmi srozumitelnou mapou.

Proč záhadná výpust' ze Lhotky? Protože nikdo neví, odkud kanál vede a co do něj teče, resp. co všechno mohlo být v průběhu let do něj připojeno. Oficiálně jde o dešťovou kanalizaci z obce Lhotka, ale ve starých mapách najdete i bývalý zasypaný potok, mluví se o dešťové kanalizaci z Dezy, o odvodnění a průsacích z vlakového překladiště ve Lhotce... Copak se tohle v 21. století nedá vypátrat???

Publikováno se svolením autora.

Policie ČR počátkem července podává obžaloby na firmu Energoaqua a jejího ředitele, opírá se zejména o znalecký posudek Jiřího Klicpery.

V srpnu publikuje senátorka Jitka Seitlová obsáhlou zprávu své speciální skupiny odborníků včetně právníků s názvem „*Postup orgánů veřejné správy a státu dotčených havárií na Bečvě v září 2020 a komentář jejich posouzení*“. Stručně řečeno: všecko špatně. Především nezvládnutá koordinace zásahu v důsledku nedostatečné podpory odborných sekcí státní správy (ČIŽP a Povodí). Nevyjasněný střet krizového řízení IZS a formulací vodního zákona (samy „zasahující“ orgány neměly během zásahu ani po něm jasno, kdo jej řídí). Nefunkční varovný systém směrem k obcím a obyvatelstvu. Mnoho rozporů v právních předpisech. Chybějící koordinace a metodika odběru vzorků (v den havárie byly odebrány vzorky pouze z řeky, teprve druhý den z výpustí Energoaguy a až čtvrtý den z výpustí Dezy. Byly předávány opožděně a vyhodnocovány neakreditovanými laboratořemi). Vzorky odebrané rybáři bezprostředně na počátku havárie byly zničeny. Závěr: havárie jednoznačně odhalila slabiny ve zvládání mimořádných událostí na vodách orgány státu. Zpráva obsahuje řadu návrhů konkrétních úprav a změn zákonných předpisů.

V téže době hydrochemik AV ČR prof. Jakub Hruška spolu s rybáři rozpustili ve 100litrové bečce 20 kg obyčejné kuchyňské soli, obuli si gumáky a roztok vylili do výpustí Energoaguy v Jurince. Na několika místech po toku řeky pak měřili konduktivitu vody a sledovali, jak se roztok v řece pohybuje. Výsledek experimentu odporuje tvrzení soudního znalce Klicpera, což nikoho s normálním selským rozumem nepřekvapilo. Solný roztok se hned na prvním jezu pod výpustí rozmíchal po celé šíři toku, takže by otrávil ryby hned. Netekl by 3 km při pravém břehu a pak až zabíjel, jak tvrdí Klicpera. Zdroj otravy musel být mnohem blíže k místu prvních úhynů ryb. Jelikož však chybí přímé důkazy, tj. přesně odebrané vzorky z výpustí, zřejmě to znemožní celou kauzu vyšetřit. Výsledek byl předán policii i parlamentní komisi, ale jelikož prof. Hruška není soudním znalcem, PČR ho nemusí vzít v potaz.

Metodu prof. Hrušky a použití kuchyňské soli jako stopovače podpořili i další chemici, jelikož kyanidové ionty proudí podobně jako ionty soli a pro daný účel mohou být dokonce vhodnější než fluorescein. A to jsme v tuto chvíli ještě nevěděli, že znalec Klicpera šíření fluoresceinu řekou neměřil fotometricky, neodebíral vzorky, což se běžně dělá, nýbrž jen vizuálně hodnotil!! Takto pracuje soudní znalec??

Zákrut Bečvy pod obcí Ústí. Uprostřed na poli vodárna VaK Přerov s kapacitou 13 l/s jímající vodu přes štěrky a zásobující skupinovým vodovodem Záhoří 19 obcí. I tímto místem protekly jedovaté chemikálie.

Foto: Ústav plánování krajiny Zahradnické fakulty Lednice, 2022

Přirozený úsek koryta pod Choryní s dynamicky se měnícími písčito-štěrkovými lavicemi. Bečva je poslední štěrkonosnou řekou v ČR, která dosud není přerušena přehradou. Foto: Miroslav Dvorský

V tom okamžiku se ale „vzbudila“ ČIŽP. Ne, že by ji zajímala fakta zjištěná experimentem prof. Hrušky, ale začala jeho aktéry vyšetřovat, zda použitím soli v řece náhodou neporušili vodní zákon. Na žádost rybářů vodoprávní úřad Krajského úřadu ve Zlíně potvrdil, že nikoli, a v říjnu nakonec k tomuto závěru dospěla i samotná ČIŽP...

Malá ilustrační odbočka – v září se pokusil sám sebe odvolat vyšetřovatel PČR, který má kauzu na starosti, cítil údajně velký tlak. Nadřazený mu to ale neschválil, takže dál zůstal hlavním vyšetřovatelem případu.

20. září uběhl od havárie přesně 1 rok. Tehdy ministr životního prostředí Richard Brabec sliboval, že nechá vypracovat soupis všech výpustí, ústíčních do řek v ČR. Kam vedou, jaké provozy jsou do nich napojeny a co případně hrozí. Seznam dodnes není k dispozici. V době havárie se vědělo o 5 zdrojích, odkud mohly jedy do Bečvy přitéct, během vyšetřování jejich počet stoupl na 25. Na ostatních řekách to nebude jiné. Šílená představa.

Na žádost firmy Energoaqua zpracovala trojice profesorů Ivan Holoubek, Jakub Hruška a Blahoslav Maršálek (chemik, expert na ekotoxikologii vod) hodnocení odborných posudků, na jejichž základě policie firmu obvinila. Hodnocení potvrzuje, že postup policie byl od počátku zaujatý a posudky jsou manipulativní, některá obsažená tvrzení doslova: „*odporují fyzikálním zákonům*“. Například v práci Výzkumného ústavu rybářského a hydrobiologického Vodňany se uvádí, že se „*jednalo o pozvolný nárůst koncentrace toxické látky ve vodním prostředí*“, jinými slovy: čím dále od vtoku toxické látky do řeky, tím toxičtější prostředí mělo vzniknout. Přitom největší náraz jedu je vždy v místě vtoku, dál už se koncentrace naředí. Elementárním přírodním zákonem odporuje, aby toxická látka vstoupila do řeky v objemu, který způsobil úhyn asi 60 000 ryb na 40 km toku, ale předtím takřka 3-4 km nenapáchala žádnou škodu. Obvinění Energoaguy stojí na nepřímých důkazech, řada z nich je snadno napadnutelných, vzorky vyhodnocovaly neakreditované laboratoře a ty je nearchivují... Jednoznačný závěr: tvrzení, že otravu řeky způsobil rožnovský kanál, je nereálné.

V září rovněž vrcholí práce parlamentní vyšetřovací skupiny. Ve zprávě konstatují mj. závažné chyby ČIŽP a vodoprávního úřadu. Inspektor ČIŽP Olomouc prováděl šetření jen v Hustopečích n. B. (okr. Přerov), přestože jako místo havárie byla označena Choryně (okr. Vsetín), ležící jen o cca 2-3 km výše. Ta je však v „rajónu“ ČIŽP Brno, jejíž inspektor řešil havárii jen po telefonu a na místo se v den havárie vůbec nedostavil. Z hlediska dozoru selhala ČIŽP, věděla, že správně odebrané vzorky budou potřeba pro vyšetřování a nezajistila jejich odebrání. ČIŽP a vodoprávní úřady selhaly také při jejich zpracování – vzorky bylo možno analyzovat v řádu hodin v laboratořích Povodí Moravy, zpracovávaly se ale až ve středu 23.9. v laboratořích Vodovodů a kanalizací. První výsledky, poukazující na možný jed (kyanid) byly k dispozici až ve středu odpoledne. Přesto už v pátek 25.9. policie vypracovala zadání otázek pro znalecký posudek znalce Klicpery. Otázky směřovaly jednoznačně ke společnosti Energoaqua, přestože u mnoha dalších vyústí nebyly vzorky odebrány. Policie pochybila i tím, že

nevyslechla přímé svědky z řad rybářů ani vedoucí vodoprávního úřadu z Valašského Meziříčí. Od rybářů by se mj. dozvěděli, že jedinou výpustí, která byla v den havárie „vypálená“ – tedy bez mechtů a řas – byla tajemná výpust' ze Lhotky, a to včetně kamenů, po nichž tekla voda do řeky. Nad osudem vzorků odebraných rybáři přímo z řeky leží mlha: napřed prý vůbec nebyly předány, pak prý byly ČIŽP úmyslně zlikvidovány, protože byly odebrány nepředepsaným způsobem, nakonec prý se snad vylily inspektorovi v autě...

Zpráva parlamentní komise potvrzuje tři systémové nedostatky: neexistuje evidence výpustí do řek, vodním zákonem nejsou jasné vymezení pravomocí mezi úřady a v den havárie nikdo neodebral vzorky z průmyslových výpustí. ČIŽP také ihned nezahájila řízení o uložení nápravných opatření podle zákona o ekologické újmě, ačkoli je to její povinnost, zahájila ho až v červnu, a to tzv. na podnět.

Parlamentní komise se rovněž rozhodla podat podnět pro výkon dohledu nad znalcem J. Klicperou kvůli podezření ze spáchání přestupku, neboť některé jeho dřívější výroky mohly ohrozit výsledek trestního řízení. (V únoru např. veřejně prohlásil, že viníka otravy už zná a pár dní později to, že otravu Bečvy nezpůsobila Deza.)

Tři dny před parlamentními volbami, tj. 5. října, je k případu svolána mimořádná schůze poslanecké sněmovny. Poslanec Gazdík avizuje podání trestního oznámení na zločinné spolčení s obavou, že řada pochybení nebyla náhoda, ale úmysl zastřít skutečného viníka. ČIŽP tvrdí, že šlo o jednorázový vnos škodliviny do řeky, PČR tvrdí, že o jednorázový vnos nešlo. Občane, můžete si vybrat.

Koncem října podává Energoaqua a její ředitel návrh na zastavení trestního stíhání pro nedůvodnost. Než okresní státní zastupitelství rozhodne, to potrvá.

A nastaly Vánoce... A v tom svátečním čase se po chalupách vypráví, že blízko Bečvy žili byli lidé, kteří vědí, jak to bylo doopravdy. Prý se ale někteří museli odstěhovat neznámo kam, jiné umlčela pohružka mnohamilionové pokuty za vyzrazení „výrobního a obchodního“ tajemství, a všechny strach o rodinu. Možná je to jen výplod lidové fantazie, možná se v tom skrývá střípek faktů? Kdo ví? Jednou se pravda vynoří jako olej na hladinu. My už tu asi nebudeme, ale děti a vnuci to vyprávění poslouchají.

V bezútešném broděním kalem se však zaleskly i jiskřičky naděje. V červenci byla předsedovi místní organizace Českého rybářského svazu v Hustopečích n. B. Stanislavu Pernickému udělena Cena Josefa Vavrouška za výjimečný počin pro životní prostředí. Od počátku se snažil přispět svými zkušenostmi a pozorováními k vyřešení případu, vystupoval v médiích a odborných plénech, upozorňoval vyšetřující orgány na rozpory, nepřesnosti a zavádějící tvrzení. Jak prohlásil, u Bečvy se narodil, je krví jeho srdce a dokud mu nedojdou síly, nepřestane ve snaze o odhalení viníka, aby se situace nemohla opakovat.

Přestože rybáři nebyli vlastníky uhynulých ryb a nešlo ani o jejich povinnost (vlastníkem se rybář stává až po odlovení ryby), na vlastní náklady se postarali o jejich vysbírání a následnou likvidaci v kafilérii, aby nedošlo k ještě většímu poškození kvality vody v řece. Protože jim ale žádný státní orgán nevydal správní rozhodnutí o povinnosti odstranění následků havárie, bude finanční náhrada za jejich práci vymahatelná pouze v případě usvědčení viníka. A to je bohužel velmi nepravděpodobné.

Další náklady jim vznikají na postupné zarybnění řeky potěrem, založili proto transparentní účet s prosbou o pomoc veřejnosti. Tradiční výrobce skleněných vánočních ozdob, výrobní družstvo Irisa ve Vsetíně, připravilo benefiční projekt „Ryba pro Bečvu“. Zakoupením skleněné rybičky tak mohl každý přispět na znovuoživení řeky a z vlastní zkušenosti potvrzují, že před Vánoci mizely z e-shopu před očima.

A ještě nesmíme zapomenout s poděkováním na novináře. Bez jejich neustálého sledování a zveřejňování všeho, co se kolem kauzy sustne, by si člověk nedokázal poskládat obraz událostí a vytvořit názor. A je jasné, že jejich záslužná práce bude pokračovat i v roce 2022.

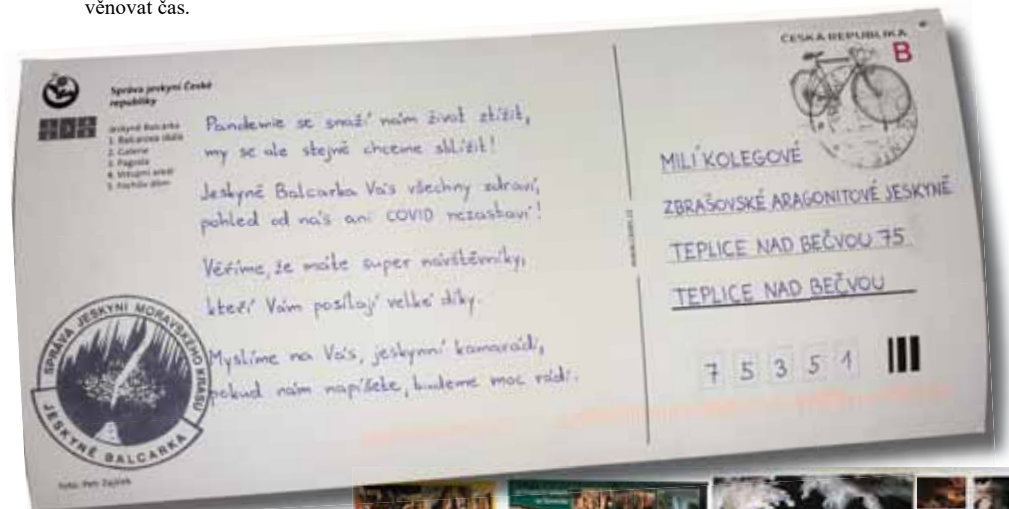
Průvodcovské pohlednice

Barbora Šimečková

Nečekaná iniciativa se v srpnu zrodila mezi průvodci Jeskyně Balcarky. Zřejmě v důsledku koronavirové izolace zatoužili po komunikaci a bližším kontaktu se svými kolegy. Vybrali mezi sebou peníze na poštovné a rozeslali celkem 30 pohlednic s veršovaným textem na všechny zpřístupněné jeskyně u nás a na Slovensku. Básnička obsahovala přání, aby jim adresáti odpověděli: „Myslíme na vás, jeskynní kamarádi, pokud nám napíšete, budeme moc rádi!“ Jejich výzva překvapivě zažungovala a na Balcarku se vrátilo 13 pohlednic a jedna mailová zpráva.

Některé správy jeskyní se nápadu chytily a rozesílaly dál zase své pohlednice. Rukou psané texty zaujaly už na první pohled krasopisnou úpravou. Kdo by řekl, že dnešní mladá generace vyroste na ťukání prstem do displeje „sestoupí“ k něčemu tak zastaralému, jako je průpiska? Překvapily také vtipné veršované texty, jejichž sestavení znamenalo pro autory jistě nemalé básnické úsilí. Nechybělo ani oblíbené turistické razítko s logem té které jeskyně.

A tak se potvrdilo, že přes všechny digitální vymoženosti a komunikační technologie nejvíc zahřeje pocit sounáležitosti, profesního kamarádství a třeba nepatrný dáreček, jemuž někdo, koho ani osobně neznáte, chtěl věnovat čas.

Na Zbrašov doručila pošta nečekané překvapení.
Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR

Tyto krásné pohlednice přišly zpátky průvodcům na Balcarku.
Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Fotografie roku 2021

Josef Vandělík

Po pravdě, jsem člověk nerozhodný, a tak jsem vybral nakonec fotografie tří. Vedly mě k tomu tyto důvody.

Fotografii zaslanou emeritním ředitelem Jardou Hromasem, která ukazuje v podstatě zmar a zbytečnou práci, která za vším tím vyplňováním formulářů a tabulek stojí. Práci, která nás zdržuje a zabíjí vlastní činnost na jeskyních, která by měla být stěžejní.

Fotografii Slávečka od Ivo Koryčánka, kde je právě ta jeskyňařina ukázána v plné kráse, i když je to pro někoho „jen hrabání v blátě“. Plně naplňuje to nejdůležitější – péči o jeskyně, která nás všechny, co se kolem nich motáme, živí.

Fotografii od Olgy Suldoovské, která ukazuje jeskyni jako živý organizmus se svými obyvateli a unikátním mikrosvětlem. My bychom se k němu měli snažit chovat co nejšetrněji, jako hosté, a nesnažit se ho zbytečně měnit k obrazu svému. Tak bychom také měli jeskyně prezentovat i široké veřejnosti a být garantem jejich ochrany.

Ze tří jmenovaných autorů jsem vybral Jardu Hromase, který bude příště vybírat vítězná Foto roku 2022.

Náměstek ředitele kontroluje bohaté výsledky práce SJ ČR připravené ke skartaci. Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

To je džob! Můžu si plácet bábůvky, a ještě mě za to platí!

Foto: Ivo Koryčánek, SJ ČR

Zátiší s vrápcem.

Foto: Olga Suldoovská, SJ ČR

200 let od narození Jindřicha Wankla

Petr Zajíček

Jindřich Wankel patřil k našim nejvýznamnějším krasovým badatelům 2. poloviny 19. století. Působil převážně v Moravském krasu a je považován za otce moravské archeologie. K dalším jeho zájmům patřila speleologie a zoologie, profesně byl lékařem. Wankel byl také dědečkem Karla Absolona.

Narodil se 15. 7. 1821 v Praze na Malé Straně. Jeho otec Damián Wankel byl Němec, údajně pocházel z bavorského zemanského rodu, který původně pocházel ze Švédska. Matka Magdalena Schwarzová byla Češka. Lékařství vystudoval na Karlově univerzitě. V roce 1848 ošetřoval raněné na barikádách při Pražském povstání, ještě téhož roku promoval ve Vídni. Zde také začal pracovat na univerzitě jako asistent prof. Josefa Hyrtl. Od roku 1849 působil jako lékař v Blansku.

Začátkem 50. let zahájil Wankel systematický průzkum Sloupských jeskyní, k němuž si zval specialisty z okolí, nejznámějšími byli báňští inženýři a důlní Antonín Mládek a Alois Medritzer. Badatelé opakovaně sestupovali do spodních pater jeskyně s cílem hledat pokračování především ve směru odtoku Sloupského potoka. Zároveň začali podzemní labyrint podrobně mapovat. Wanklův tým objevil několik nových částí ve spodních patrech, jednak tzv. Wanklovy jeskyně v oblasti přítokového sifonu a v průběhu dlouhodobého sucha v roce 1856 také systém sestupných komor sifonu odtokového. K prozkoumávání jezer nechal Wankel postavit dřevěný vor, jehož pozůstatky se dochovaly. V některých částech jeskyně Wankel zahájil také archeologicko-paleontologický výzkum. V Gotické chodbě postupně odkryl obrovské množství kostí pleistocenních obratlovců, převážně jeskynních medvědů, a v jeskyni Kůlně v jednom z výklenků ohniště s uhlíky, kostěné a kamenné nástroje. Veškeré jeho nálezy dokládaly pobyt a činnost moderního člověka druhu Homo sapiens.

Paralelně s výzkumy ve Sloupských jeskyních podnikala Wankelova skupina průniky do Rasovny. V roce 1856 během dlouhodobého sucha překonali na dně propasti pomocí dvou svázaných žebřů sifon a objevili asi 400 m nových částí jeskyně. Mezi další úspěchy se řadí i odvážné sestupy do obou propastíovitých chodeb Rudického propadání, na několik pokusů se jim poprvé v historii podařilo sestoupit na dno dnešního Hugonova dómu. Badatelům neunikla ani jižní část Moravského krasu, podrobně prozkoumali a zdokumentovali Ochozskou jeskyni, objevenou v roce 1831. V roce 1856 podnikl Wankel se svými kolegy opakovaný sestup na dno Macochy, kde provedl systematický průzkum přilehlých jeskyní.

V roce 1867 učinil Wankel první archeologický průzkum v jeskyni Býčí skála. V části Předsíní zvané Jižní odbočka nalezl lidské i zvířecí kosti. Byly datovány do paleolitu a jednalo se tak o první doklad života lidí a zvířat ve starší době kamenné na území střední Evropy. Po výzkumech, které přinesly další artefakty – kamenné a kostěné nástroje a také brídlicové valouny s rytinami, Wankel vykopávek zanechal. Avšak v roce 1869 našli bratřenci Felklovi v Předsíni keramickou nádobu plnou spečeného spáleného prosa a v ní poškozenou sošku bronzového býčka. Po tomto nález se Wankel rozhodl do Býčí skály vrátit. Systematický výzkum sedimentů v Předsíni provedl v letech 1872–1873 a učinil tak svůj největší archeologický objev. Rozsáhlé naleziště bylo časově zařazeno do doby halštatské (800–450 let př. n. l.). Postupně odkryl 40 lidských koster, dvě kostry koní a kostru prasete. Mezi nimi byly i kostry mladých žen, dle Wanklových popisů měla jedna z nich utratě ruce. Tato skutečnost však byla v posledních letech vyvrácena antropologickým posudkem. Na rukou, které se v situaci při nález nacházely mimo jejich těla, byly náramky a prsteny. Na kostrách bylo patrné, že tito lidé zemřeli násilnou smrtí. Kromě koster byly nalezeny další umělecké, ozdobné i užitkové předměty z bronzů, železa a zlata a také velké množství zuhelnatělého obilí, ohniště a velké plochy spálené hlíny. Wankel nález dle uspořádání a charakteru interpretoval jako pohřeb halštatského velmože, který

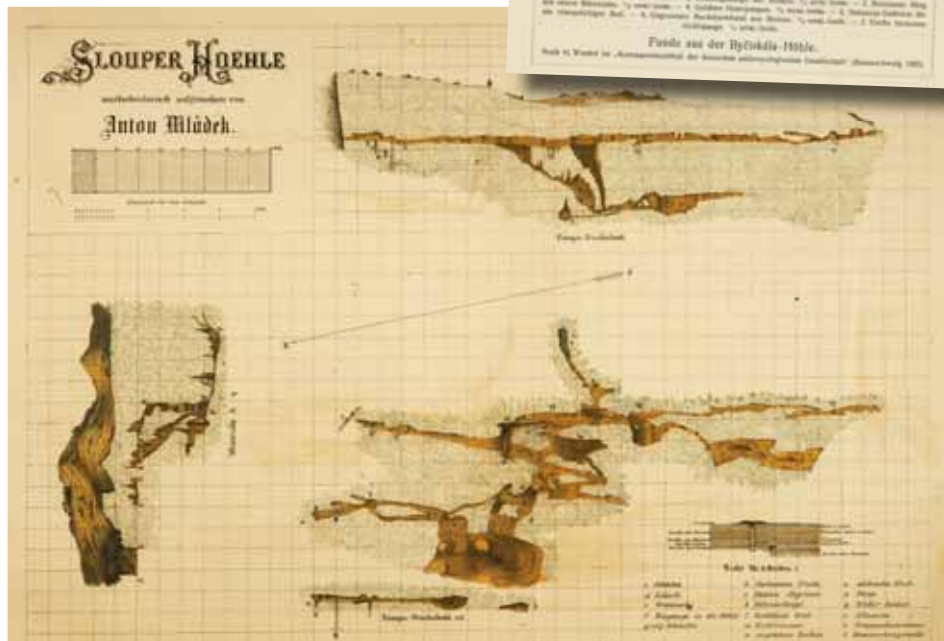
Kabinetní foto Jindřicha Wankla.
Archiv MZM Brno.

Jindřich Wankel měl za manželku Elišku Šimovou, se kterou měl čtyři dcery; Madlenu, která se nikdy neprovдалa, Lucii Bakešovou, Vlastu Havelkovou a Karlu Absolonovou – Bufkovou – matku Karla Absolona. Zemřel 5. dubna 1897 v Olomouci a je pochován na ústředním hřbitově v Olomouci – Neředíně ve společném hrobě se svým zetěm Janem Havelkou a Ignátem Wurmem.

1. Spange des Bruches, $\frac{1}{2}$ nat.-hoch. — 2. Leinwandstück aus Kairo, $\frac{1}{2}$ nat.-hoch. — 3. Bruchstück eines
 aus einem Bruchstück, $\frac{1}{2}$ nat.-hoch. — 4. Goldene Halskette, $\frac{1}{2}$ nat.-hoch. — 5. Halskette aus einem
 aus einem Bruchstück, $\frac{1}{2}$ nat.-hoch. — 6. Goldene Halskette aus Kairo, $\frac{1}{2}$ nat.-hoch. — 7. Goldene Halskette
 aus Kairo, $\frac{1}{2}$ nat.-hoch. — 8. Halskette aus Kairo, $\frac{1}{2}$ nat.-hoch. — 9. Halskette aus Kairo, $\frac{1}{2}$ nat.-hoch. — 10. Halskette aus Kairo, $\frac{1}{2}$ nat.-hoch.

Funde aus der Hyksos-Hölle.

Nach H. Viret in: *Annuaire de la Société d'Égyptologie* (Paris) (1900).

104

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2021

Ivo Štelcl

Oslavu 100. výročí narozenin Jindřicha Wankla uspořádal Přírodovědecký klub v Brně. Ke cti Wankla byl při klubu založen „Fond dr. Jindřicha Wankla na podporu přírodovědeckého bádání na Moravě“

Slavnost odhalení pamětní desky byla uspořádána 15. července 1921. Konala se pod záštitou rektora pražské univerzity a zúčastnili se jí zástupci zemského výboru, představitelé brněnské univerzity, zemského muzea českého i moravského, Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci, přírodovědných společností a odborů Klubu českých turistů, členové Wanklový rodiny, zástupci Salmových panství a zástupci tisku. Uvítací projev přednesl předseda klubu prof. dr. Josef Podpěra, který charakterizoval zásluhu dr. Wankla. Poté vrstevník a vědecký žák Wanklův, řídící učitel Hugo Sánka, připomenul historii bádání Punkvy a Macochy a přednesl svoje vzpomínky na J. Wankla. Součástí slavnosti byla i prohlídka dna Macochy a prohlídka Masarykova domu na vodní plavbě – případně pozdravné telegramy.³

Pamětní deska z mramoru má nápis: „Wankel
 1821-1897“. Ještě dlouho po její instalaci se
 lidé pozastavovali nad jejím strohým textem,
 neboť Wanklovo jméno nebylo v té době řadovému
 návštěvníkovi příliš známé. K vysvětlení se
 musíme vrátit zpět v čase. Přírodovědecký
 klub připravil český text pamětní desky, který
 však musel schválit Salm jako majitel jeskyně.
 Ten však s textem nesouhlasil a navrhl text
 „Heinrich-Jindřich Wankel 1821-1897“. S tím
 ovšem nesouhlasil Přírodovědecký klub. Absolon
 nakonec prosadil text, který na desce čteme
 dodnes.

¹ ABSOLON, 1970: Moravský kras díl I.

² Rovnost 23. 6. 1921

³ Čas 17. 7. 1921 - s. 8

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2021

Umělé zalednění Chýnovské jeskyně?

Jaroslav Hromas

Chýnovská jeskyně si od svého objevu prošla už celou řadou pozoruhodných peripetií. Jednou z mála známých, která se odehrávala za druhé světové války v roce 1940, byla snaha o realizaci projektu na její umělé zalednění. Je třeba si uvědomit, že v té době to byla největší a nejvýznamnější jeskyně Čech, a tak není divu, že některé podnikatelské aktivity jí chtěly přidat na obchodním významu po vzoru atraktivních jeskyní Moravského krasu, ba dokonce Dobšinské ledové jeskyně v tehdejší Slovenské republice. Záměr tehdy tak rozčilil Dr. Hnízda, konzervátora státní ochrany přírody, že dne 6. 9. 1941 uveřejnil ve 2. čísle novin Český jih takto svůj názor:

„Některé pražské denní listy přinesly koncem minulého roku zprávu o chystaném umělém zalednění alespoň u nás známé Chýnovské jeskyně v Pacově hoře nedaleko Chýnova. Zpráva ta, vzhledem k tomu, že Chýnovská jeskyně jest vskutku největší českou jeskyní vůbec a tudíž význačnou přírodní památkou, která nikdy zaledněna nebyla, mnohé nemile překvapila.

Chýnovská jeskyně, bez krápníků, vyhloubená ve střídajících se vrstvách krystalického dolomitického vápence a amfibolitů, čímž vznikla skutečně krásná, barvitá výzdoba stěn a stropů rozlehlých podzemních prostor, jeskyně r. 1863 náhodně objevená, velkolepá přírodní pozoruhodnost jižních Čech, měla být proměněna v atrakci, dovolující se na př. sklouzati, žádostivým tohoto sportu, i v parném létě? Po staletí a tisíciletí Přírodou skrytá chrámová prostora jeskyně s barevnou krásou svých stěn má být uměle zaledněna, k čemuž je nutno především prorazit nový vzdušný kanál k přivádění studeného zimního vzduchu – ač jak ze zkušeností jinde získaných je přece dostatečně známo, že takové předem připravené zalednění se vždy nepovede.

Zaledňovací projekt Chýnovské jeskyně vzbudil hodně nevěle nejen v našem kraji, ale i u mnohých odborníků z kruhů přírodovědeckých, neboť takováto úprava a péče o přírodní památku tu prostě není na místě; mnohem účelnější by na př. bylo, dokonale vyčištění všech prostor a zavedení elektrického osvětlení do této velmi zajímavé, ale neprávem opomíjené největší české jeskyně.

Útchou všem, kdož se zaledněním jeskyně nesouhlasili budiž úřední rozhodnutí příslušného úřadu, které je stručné, ale konečné: Jeskyně zaledněna nebude, neboť je nepřipustné, aby se tímto způsobem z přírodní památky tak význačné dělala jakákoliv atrakce.“

Jak krásný to byl projev, a jak krásnou češtinou.

Umělé zalednění Chýnovské jeskyně se zaplat' Pán Bůh nepodařilo, ale ledová výzdoba občas spontánně roste ve Staré štolě (2010). Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

Vodovod na Macochu

Ivo Štelcl

Po požáru útulny na Macoše v roce 1927 byla v roce 1929 vystavěna a zkolaudována nová tzv. Jubilejní chata na Macoše. Přetrvávajícím provozním problémem ovšem bylo, že chata neměla vodu, která se musela „donášet ve kbelících od Punkevní jeskyně, kde stéká potůček od Nových Dvůrů, neb dovážeti z blízkých obcí Vilémovic neb Ostrova“.⁴

Současné s výstavbou chaty bylo v roce 1929 provedeno šetření pro zřízení vodovodu do chaty. Zajištění vody v krasové oblasti plně jeskyní a v bezprostřední blízkosti propasti Macochy se zdálo neřešitelným problémem. Po prozkoumání několika návrhů bylo rozhodnuto zřídit jímací a výtlačnou stanici na pozemcích rájeckého velkostatku v Pustém žlebu, nedaleko místa, kde vytéká na povrch podzemní řeka Punkva, a potrubí vést po skalní stěně nahoru k chatě. Toto řešení bylo vyhodnoceno jako nejméně nákladné, zajišťující jednoduchý provoz i snadnou kontrolu. Vypracováním projektu i jeho realizací byla pověřena firma Antonín Kunz v Hranicích. Provedení sondy bylo zadáno firmě Pernica, Ostrov.

V blízkosti vchodu do jeskyní byla vybudována 7 metrů hluboká sběrná studna a vedle ní čerpací stanice, z níž vodovodní výtlačné potrubí stoupalo po příkrých skalních stěnách a dále po pozemcích KČST až do chaty na Macoše. Voda byla čerpána několikrát za den do malé nádržky umístěné na půdě chaty. Elektrické čerpadlo

bylo sestrojeno speciálně pro tuto akci. Při stavbě vodovodu v nejnebezpečnější části příkré skalní stěny pracovali jen dva až tři dělníci přivázaní na laně, odkopávali zvětřalý materiál a v několika místech prováděli odstřel vápencové stěny k vytvoření „příkopu“ pro uložení potrubí. Vodovodní roury byly upevněny do skály betonovými bloky. Vodovod o délce 504 metrů překonával výškový rozdíl 157 m. Přes všechny technické problémy a velký finanční náklad byla stavba provedena dokonale. Kolaudace stavby vodovodu na Macoše proběhla na podzim roku 1930.

V poválečných letech však množství vody, s ohledem na zvýšený cestovní ruch, nedostačovalo. Navíc bylo počátkem šedesátých let minulého století zjištěno, že zdroj vody (studna) je hygienicky závadný, do studny pravděpodobně pronikala voda z Punkvy. Voda musela být znovu na Macochu dovážena. K tomu je třeba poznamenat, že v té době restaurace na horním můstku Macochy (tehdy honosný název „Hotel Macocha“) podávala 300 až 600 hlavních jídel denně.

V letech 1957-1959 byl pracovníky ČSAV objeven a prozkoumán vodní zdroj v jeskyni zvané Štajgrovka. Bylo zjištěno, že jde o zdroj

Stavba vodovodu k chatě na Macoše.

Foto KČT, soukromý archiv autora.

s dostatečnou vydatností 2,8-3 l/s. Fyzikálně-chemické a bakteriologické rozborů prokázaly, že vlastnosti vody jsou vyhovující pro veřejné zásobování pitnou vodou. Vodního zdroje bylo ihned využito pro zásobování hotelu Skalní mlýn.

V roce 1966 byla na tento zdroj vody připojena provozní budova Punkevních jeskyní a rovněž chata na Macoše. V blízkosti chaty byl vybudován vodojem o kapacitě 100 m³. Voda ze Štajgrovky je pro zásobování Chaty na Macoše využívána dodnes. Při výstavbě Infocentra na Macoše byl zbudován ještě jeden nový přívod pro tento objekt.

⁴ Národní politika 20. 8. 1930

Jak jeskyně k dozoru státní báňské správy před padesáti lety přišly

Jaroslav Hromas

Hornictví má v českých zemích velmi starou tradici. A s ním také horní právo. Jihlavské horní právo ze 13. století i Kutnohorské ze 14. století jsou předchůdci dnešního zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horního zákona). Stanoví podmínky nakládání s nerostným bohatstvím – práva a povinnosti těžářů, podmínky dobývání, určuje, které suroviny patří panovníkovi, dnes státu, což jsou vyhrazené nerosty.

Otvírky a zpřístupňování jeskyní se také neobešly bez hornických metod a často i horníků a horních inženýrů osobně. Úředníci báňské správy bývali také v roli poradců či přímo dozírali na tyto práce. Také velké stavby stále častěji využívaly hornické způsoby, např. při zakládání, hloubení, tunelování, klasickým příkladem se stala v šedesátých letech výstavba pražského metra. Proto dne 25. 4. 1972 Česká národní rada novým zákonem č. 24/1972 Sb. rozšířila dozor státní báňské správy i na „nehornické“ organizace a mezi nimi také na „organizace, pokud provádějí práce k zpřístupňování přírodních jeskyní a práce k jejich udržování v bezpečném stavu“. Tak se stalo, že přísné požadavky nově dozorujících báňských úřadů, zvyklých na důlní provozy, se dostaly do konfliktu s potřebami ochrany jeskyní a s tradicemi jejich provozů. Po vzoru dolů přicházely pokyny k větrání jeskyní (zřídít druhý vchod nebo umělé větrání), k zajišťování stropů technickými prvky a další. Na pokyn báňských inspektorů začala instalace kontrolních skřítek na trhlínách stěn a stropů, což se po desítkách let stalo užitečným dokladem o stabilitě jeskyní. Nová situace si vynutila spolupráci mezi provozovateli jeskyní, státní báňskou správou a státní ochranou přírody, kterou tehdy zastřešoval Státní ústav památkové péče a ochrany přírody.

Český báňský úřad začal postupně vydávat prováděcí předpisy pro jednotlivé druhy nově dozorovaných činností a ke spolupráci na předpisu pro jeskyně přizval také SÚPPOP a správce jeskyní. Dne 1. 8. 1977 byl vydán výnos ČBÚ č. j. 4500/79/1977, kterým se vydává předpis o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a o bezpečnosti provozu při pracích k zpřístupňování přírodních jeskyní a pracích k jejich udržování v bezpečném stavu. Byla to v podstatě aplikace zavedených důlních předpisů, doplněných pasážemi o jeskyních. Předpis přesně

Kontrolní den generální rekonstrukce jeskyně Balcarky v roce 2008 za účasti inspektorů OBÚ Brno.
Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Stola do stavidlové komory Punkevních jeskyní – jeden z cílů kontrol inspektorů OBÚ Brno. Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

definoval zpřístupňování jeskyní jako „práce prováděné za účelem zpřístupnění jeskynních prostorů veřejnosti, zejména ražení podzemních přístupových děl, vybudování a úprava řádných cest pro chůzi lidí z povrchu do těchto prostorů a v těchto prostorech, zřízení potřebného osvětlení, vybavení jeskyně dopravními zařízeními, zabezpečení nezávadného ovzduší a vhodného mikroklimatu, jakož i provoz zpřístupňovacích zařízení“. Údržbu jeskyní definoval volněji než předpis současný. Nově určil povinnosti ohlašování, školení, zkoušek a zácvičku, denních prohlídek pracovišť, vedení záznamních knih, havarijní plán, aplikoval hornické předpisy pro chůzi a dopravu, tržací práce, požární ochranu, stroje a zařízení aj. Pro větrání dělil jeskyně na neplynující, plynující a speciální (Zbrašov), na přechodnou dobu povoloval v jeskynním ovzduší až 1,5 % CO₂ a 19 % O₂. Povoloval otevřený oheň a kouření.

K překonání rozporů s báňskou správou a k přesvědčení inspektorů, že přírodní dutiny stabilizované věky trvajícím vývojem lze těžko srovnávat s důlním dílem, že větrání škodí jeskynním útvarům atd., vydal v roce 1978 ČBÚ společně se SÚPPOP pro inspektory sborník učebních textů „Údržba a provozování jeskyní“

a uspořádal seminář s exkurzí do „nejproblematictějších“ míst zpřístupněných jeskyní Moravského krasu.

V dalším procesu legislativních úprav vydal ČBÚ dne 18. 8. 1987 nový výnos č. 7/1987 Ú. v. (č. j. 1003s/87) stejného názvu a totožného znění. Jen kapitoly o svislé dopravě a tržacích pracích byly převedeny do jiného předpisu.

Posledním průlomem v předpisech týkajících se jeskyní bylo vydání dnes platného zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a státní báňské správě a následně jeho prováděcí vyhlášky č. 55/1996 Sb., o požadavcích k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při činnosti prováděné hornickým způsobem v podzemí. Tato vyhláška už není jen pro jeskyně, ale má širší působnost. Tyto předpisy zavedly další nové pojmy a povinnosti, jako je jediný zodpovědný závodník, který nesmí mít nadřazeného, technický dozor, bezpečnostní technik, evidence osob v podzemí, denní a šestiměsíční prohlídky jeskyní, měření ovzduší. Nově také definují udržování jeskyní v bezpečném stavu. Vytratilo se však, že se jedná o „přírodní“ jeskyně a o zpřístupnění „veřejnosti“. A zcela nepochopitelně zmizela i původní definice zpřístupňování jeskyně. Škoda. Vznikl tak prostor pro stále aktuálnější a živější diskuze „co je a co není zpřístupňování jeskyně“. A to i v kuloárech státní báňské správy.

Mohu konstatovat, že padesátiletá spolupráce se státní báňskou správou přinesla mnoho užitečného a pro bezpečnost jeskyní je přes všechny problémy nepopiratelným přínosem. Její historii nesmazatelně prostupují jména, jako Dr. Ing. Erben, Dr. Ing. Bruno Hladil či Ing. Rožnai, jména nekompromisních inspektorů, ale velkých pomocníků správcům jeskyní. Zdař Bůh!

POHLEDY ZVENČÍ

Co přinesla návštěvní kniha na webu?

Pavel Gejdoš, Ivana Mrázková

I když se hlavně mnozí hodnocení na Google mapách, Mapy.cz i Tripadvisoru, i v roce 2021 občas návštěvníci psali do Návštěvní knihy na www.caves.cz. Konkrétně to bylo 33 příspěvků. Na všechny jsme se snažili odpovídat. Bez ohledu na to, zda byly pochvalné, či kritické. Věcná kritika může být leckdy podnětem ke zlepšením. Některé vybíráme:

Hana / 06.06.2021 / Jeskyně Balcarka

Dobrý den, 4. června jsme byli v rámci dovolené v jeskyni Balcarka a byla to neskutečná nádhra. Nejsilnější zážitek to byl v hlavním dómu díky hudební ukázce, díky které měl člověk slzy v očích a husí kůže při pohledu na tu krásu s tím spojenou. Moc by mě zajímalo, jestli byste věděli, o jakou skladbu se mohlo jednat? Přišla mi známá, ale bohužel jí nemůžu přijít na jméno. Předem moc děkuji a také za skvělý zážitek z jeskyně.

Odpověď:

Moc Vám přeji Vaši schopnost vnímat tak silně krásu kolem sebe. Vizuální dojem doplněný o působivý dojem zvukový tajemné kouty jeskyně přiblíží a trochu i posvěť. V Jeskyni Balcarka Vám k Vašemu prožitku hrála hudba *Unchained Melody* hraná na panflétnu. Píseň několikrát přezpívána. U nás například ústřední píseň z filmu *Duch*, Karel Gott – *Lásko má*. Také v některých dalších zpřístupněných jeskyních je krása krápníkové (i jiné) výzdoby stěn doplněna působivou hudbou. Ať se Vám i při dalších návštěvách v jeskyních líbí.

Jana / 14.07.2021 / Punkevní jeskyně

Ďakujem pani v pokladni (pri vstupe do jaskyne) za ochotu nájsť nový čas prehliadky, keď mi syn (2.5 r) nevládol prvý pokus o prehliadku :) Druhý pokus sa našťastie podaril a obaja sme si užili jaskyňu aj loďku.

Odpověď:

Jsmo rádi, že jste byla spokojena. Naši zaměstnanci se snaží vždy vyjít maximálně vstříc, ovšem ne vždy je to z provozních důvodů možné, a proto je vždy lépe, když k této situaci nemusí dojít.

Vojáčkovi / 30.07.2021 / Jeskyně Na Špičáku

27.7.2021 jsme navštívili Jeskyni Na Špičáku a musíme pochválit zrekonstruovaný areál a především milou obsluhu a pěkný výklad průvodce, kterému bylo rozumět i přes respirátor, což u mnoha průvodců říct nelze. Děkujeme za individuální a rodinný přístup :)

Odpověď:

Za celý (mini)tým srdcové Jeskyně Na Špičáku děkujeme za potěšující ohlas. A obnovená historická vstupní budova se nám též velmi líbí, jak se stavařům povedla. ;)

Jeskyně Na Špičáku má nejenom krásně opravenou provozní budovu, ale i neméně zdařile „pomalované“ služební auto! Foto: Evelyn Vozábalová, SJ ČR

Ludmila Hemolová / 12.08.2021 / Punkevní jeskyně

Byla jsem se podívat do Punkevních jeskyních po 40 letech, když jsem to napsala svému synovi, ptal se: nic tě nekouslo? Ptala jsem se proč se ptá a on že před 40 lety, když tam byl se mnou, říkali, že nemáme strkat ruce do vody. Měl tehdy 4 roky, on to vzal opravdu vážně, a to že si to pamatuje 40 let a má o mě strach. No

do prčic, to si asi nikdo, kdo to tam povídá neuvědomuje. Pro dospělé je to usměvné, asi nechci, aby se to změnilo, jen když tam uvidíte malého chlapce, prosím nemluvte o kousání.

Odpověď:

Dobrý den, o kousání se vtipovalo možná před těmi desítkami let. A v Punkevních, ani jiných jeskyních v ČR nic nikoho nekousá. Řekněte synovi, ať se někdy přijde osobně přesvědčit ;)

Veronika / 13.08.2021 / Punkevní jeskyně

Dne 10.8. jsme byli s dcerou na prohlídce jeskyní, které jsou opravdu nádherné, plavba loďkou zajímavá, ale celkový dojem z prohlídky je velmi smutný. Za svých 34 let jsem tu s odstupem času byla po třetí a cena za vstup roste, ale čas prohlídky se zkracuje. Během prohlídky si člověk nestihne skoro nic prohlédnout. Vlastně se jen přebíhá z místa na místo, a přitom je tam dost zajímavých objektů i mimo obrovské a impozantní krápníky. Průvodci vysloveně narychlo odříkávají naučené „vtipné“ fráze a z tónů hlasu je znát, že je to opravdu jen rutina. Chápu, že lidé je moc, ale trochu lidštější přístup a ne robotický výklad by byl lepší. Nejsem klasický konzumní člověk, co se spokojí s tím, co se mu předhodí. To samé platilo i o výkladu na loďce. Znudění, unavení a otrávení průvodci, kteří se snaží uspokojit zákazníky. Když se člověk zeptá na něco mimo výklad, tak ochotně odpoví a získají lidštější tvář. Co se týká prohlídky, tak časově je opravdu uspěchaná. Moje dcera si z toho nic nepamatuje a já mám jen útržky a rozpačité pocity. Jsem si jistá, že jsem zde byla naposledy.

Odpověď:

Dobrý den, děkujeme za zpětnou vazbu. Zájem o návštěvu Punkevních jeskyní je zejména o letních prázdninách enormní a naši snahou je co nejvíce lidem tento zážitek umožnit (i tak jsou ale často na řadu dny dopředu vyprodané). Náš tip: „Punkevky“ jsou otevřeny celoročně, doporučujeme přijít někdy mimo hlavní sezonu, prohlídku si určitě návštěvník vychutná lépe. A v zimě se při konstantní teplotě v jeskyních i zahřejete ;) Průvodci jsou každý jiný, tak jako každý člověk je jedinečný, ale snažíme se s nimi samozřejmě průběžně pracovat na jejich projevu. Co se týká ceny vstupného, Punkevní jeskyně jsou velmi specifické – např. pořizovací cena i provoz elektrolodí, které splňují přísné limity ochrany přírody v CHKO Moravský kras, je nemalá.

Návštěvníci v areálu jeskyně Výпустek před koncertem CULT OF FIRE – už aby to začalo!

Foto: Jaroslav Ondráček, SJ ČR

Eva S. / 17.08.2021 / Jeskyně Výpustek

Dne 24.7.2021 jsme navštívili s rodinou jeskyni a opravdu musíme vyzdvihnout prohlídku se slecnou průvodkyní (jmeno si bohužel nepamätujeme), která za nestandardních podmínek (přípravy na večerní koncert) odvedla naprosto bravurní výkon. Nejenom že jsme se dozvedeli velké množství zajímavostí, ale v jejím pojetí byla prohlídka zábavná i pro naše malé děti. Máme odchodeno už dost jeskyní, ale toto byl rozhodně nečekaný zážitek, díky této průvodkyni Výpustek radíme mezi nejzajímavější jeskyne i když nemá jediný krapík :-)

Odpověď:

Dobrý den, děkujeme za ocenění prohlídky jeskyně Výpustek s naší kolegyní. Je to opravdu „trochu jiná jeskyně“, kde se prohnalo 40 tisíc let historie. Jen se Výpustku musíme zastat v tvrzení, že nemá jediný krapík. Např. ve znovuobjevených místech vedle hlavních sálů (Škrapový domek, Chodba překvapení, Chodba nad Jedničkou) sintrovou/krapíkovou výzdobu má. I brčka ;)

Pepa / 09.10.2021 / Jeskyně Na Turoldu

Dobrý den, navštívil jsem jeskyni na Turoldu a byl to opravdu krásný zážitek, pěkná hloubka jeskyně, létající i spící netopýři. Úžasná průvodkyně Eva, moc děkuji

Odpověď:

Moc děkujeme za vřelá slova a jsme rádi, že Vás to v jeskyni baví stejně, jako nás!

Kresbou nás potěšila i naše dvorní ilustrátorka Eliška Jurkovičová z Prahy. Její „Netopýří babička“ je totiž evidentně vlastenka! Archiv SJ ČR

Záříjový novinářský šotek a Karel Absolon

Jan Kelf Flek, Barbora Šimečková

Pro letošek jsme ze smutně bohaté přehlídky novinářských omylů, nepřesností a neohrabaností vybrali jeden agenturní článek. Je na vás, abyste v něm našli aspoň pět významných faktografických chyb. Držíme palce a doufáme, že vás bude pátrání bavit stejně jako v předešlých „šotkařských“ případech. Kdo si nebude jistý, může použít níže uvedenou nápovědu. Možná také, že se vám podaří objevit ještě i nějaké šotky navíc!

24. 09. 2021 Haló noviny

Moravský vědec světového významu Karel Absolon se do dějin zapsal několika objevy – vedl výzkum pravěkého sídliště lovců mamutů v Horních Věstonicích, prozkoumal rozsáhlé krasové terény v Chorvatsku a také pomohl zpřístupnit jeskyně Moravského krasu včetně propasti Macocha, na jejíž dno poprvé slanič 23. září 1901. V roce 1909 se pak podařilo skupině kolem profesora Absolona proniknout do Macochy z Pustého žlebu nově objevenými Kateřinskými jeskyněmi. První člověk prostoupil opravdu volnou cestou z Pustého žlebu na dno propasti o pět let později.

Historie průzkumů místních jeskyní začala již v roce 1723 prvním zaznamenaným sestupem Lazara Schopenhauera do Macochy (se 138,4 metru nejhlubší propastí v ČR), až Absolonovo snažení ale vedlo po vzniku České republiky ke zpřístupnění zdejších krasových prostor veřejnosti. Použil při tom ty nejmodernější dostupné technologie. V roce 1920 začal kamenovrtací oddíl československé armády na jeho popud vybourávat 450 metrů dlouhý odvodňovací kanál, jímž se podařilo snížit hladinu Punkvy o šest metrů. Vojenští ženisté museli také vybourat několik skalních stěn. Tak zvaných sifonů, které bránily v postupu do Macochy.

Práce se ovšem na několik let zastavily u Zlého sifonu, posledního skalního masivu oddělujícího vodní plavbu a nedaleké dno propasti. Bylo nutné do něj vyvrtat štolu, což se podařilo až v roce 1833. Absolon musel k těmto pracím zajistit obří čerpadla odvádějící vodu z přítoku říčky. Svými pracemi Moravský kras zařadil mezi největší speleologické lokality v Evropě a Brno se díky němu stalo jedním z center archeologického, antropologického a speleologického výzkumu. Vedle Moravského krasu Absolon zkoumal také krasová území v Chorvatsku, ve Francii i Anglii. V podzemí objevil desítky drobných živočichů, z nichž někteří nesou jeho jméno.

Autobus dopravoval návštěvníky nově zpřístupněných jeskyní z Blanska cca ve 20. letech 20. století. Archiv Petra Zajíčka

Tak jak jste na tom? Porovnejte své šotky s těmi, které objevil Kelf:

24. 09. 2021 Haló noviny

Moravský vědec světového významu Karel Absolon se do dějin zapsal několika objevy – vedl výzkum pravěkého sídliště lovců mamutů v Horních¹⁾ Věstonicích, prozkoumal rozsáhlé krasové terény v Chorvatsku a také pomohl zpřístupnit jeskyně Moravského krasu včetně propasti Macocha, na jejíž dno poprvé slani²⁾ 23. září 1901. V roce 1909³⁾ se pak podařilo skupině kolem profesora Absolona proniknout do Macochy⁴⁾ z Pustého žlebu nově objevenými Kateřinskými jeskyněmi⁵⁾. První člověk prostoupil opravdu volnou cestou z Pustého žlebu na dno propasti o pět let později.

Historie průzkumů místních jeskyní⁶⁾ začala již v roce 1723 prvním zaznamenaným sestupem Lazara Schopenhauera⁷⁾ do Macochy (se 138,4 metru nejhlubší⁸⁾ propasti v ČR), až Absolonovo snažení ale vedlo po vzniku České republiky⁹⁾ ke zpřístupnění zdejších krasových prostor veřejnosti.¹⁰⁾ Použil při tom ty nejmodernější dostupné technologie. V roce 1920 začal kamenovrtací oddíl československé armády na jeho popud vybourávat 450 metrů dlouhý odvodňovací kanál¹¹⁾, jímž se podařilo snížit hladinu Punkvy o šest metrů. Vojenští ženisté museli také vybourat¹²⁾ několik skalních stěn. Tak zvaných sifonů, které bránily v postupu do Macochy.

Práce se ovšem na několik let zastavily u Zlého sifonu, posledního skalního masivu oddělujícího vodní plavbu a nedaleké dno propasti.¹³⁾ Bylo nutné do něj vyvrtat¹⁴⁾ štolu, což se podařilo až v roce 1833¹⁵⁾. Absolon musel k této práci zajistit obří čerpadla odvádějící vodu z přítoku říčky.¹⁶⁾ Svými pracemi Moravský kras zařadil mezi největší speleologické lokality v Evropě a Brno se díky němu stalo jedním z center archeologického, antropologického a speleologického výzkumu. Vedle Moravského krasu Absolon zkoumal také krasová území v Chorvatsku, ve Francii i Anglii. V podzemí objevil desítky drobných živočichů, z nichž někteří nesou jeho jméno.

Stavba odvodňovací štolý z Punkevních jeskyní, 1929. Archiv SJ ČR

¹⁾ Dolní Věstonice.

²⁾ Sestoupil a vystoupil po lanovém žebříku.

^{3), 4), 5)} Tři informace poskládané do jedné věty vytvořily totální nesmysl:

- V r. 1909 objevila Absolonova skupina z Pustého žlebu Přední dóm Punkevních jeskyní.

- Přední dóm (a tím Pustý žleb) byl po objevu navazujících prostor propojen s Macochou r. 1914.

- V r. 1909 Absolonova skupina objevila Novou Kateřinskou jeskyni (jednotné číslo!), ale ta leží v Suchém žlebu a s Punkevními jeskyněmi není propojena.

⁶⁾ Macochy.

⁷⁾ Lazara Schoppera.

⁸⁾ Nejhlubší propastí ČR je Hranická propast.

⁹⁾ Československé republiky.

¹⁰⁾ Předpokládáme Punkevních jeskyní:

1910 - zpřístupnění Předního dómu pro veřejnost (tedy před vznikem ČSR)

1914 - zpřístupnění suché části mezi Pustým žlebem a Macochou (dtto)

1918 - vznik Československé republiky.

¹¹⁾ 1920 - kamenovrtací oddíl odstřeloval stropy ve vývěru, na aktivním toku Punkvy. Ražba odvodňovací štolý probíhala v letech 1928-29 a prováděly ji spojené firmy bři. Redlichových a inž. Šamánka.

¹²⁾ Bourají se zděné stěny, zdi. Skalní stěny se prorážejí nebo odstraňují pomocí trhacích prací.

¹³⁾ Zlý sifon nebyl poslední skalní masiv oddělující vodní plavbu a dno propasti.

¹⁴⁾ Štolý se nevrtají, vrtají se jen otvory pro trhaviny. Štolý se razí, budují, prorážejí pomocí trhacích prací, prošel by i slangový výraz „střílejí“.

¹⁵⁾ 1933.

¹⁶⁾ Říčka Punkva nemá v této oblasti zjištěný přítok. Čerpadla odváděla vodu z říčního toku, z toku Punkvy.

Zoufalé, vidíte... Co by na to asi řekl sám Absolon...

POD POKLIČKOU

Kapr po pacovsku

Karel Drbal

Autor tohoto příspěvku žije na Vysočině v městě Pacov. V okolí Pacova se nachází krásná příroda a mnoho rybníků. Krajinou byl fascinován i pacovský rodák, básník Antonín Sova. Jeho sbírka básní Z mého kraje obsahuje i tuto nádhernou báseň:

Rybníky

*Ty české rybníky jsou stříbro slité,
žíhané temnem stínů pod oblaky,
vloženy v luhy do zeleně syté
jsou jako krajů mírné, tiché zraky.
Tu sluka steskne v rákosí blíž kraje,
a kachna vodní s perím zelenavým,
jak duhovými barvami když hraje,
se nese v dálce prachem slunce žhavým;
chlad s dechem puškvorců lukami stoupá,
a s vůní otavy po kraji dýchá,
vzduch mírně chlazen vlnami se houpá,
a něco jako věčný stesk v tom vzdychá.*

Výlov rybníka. Foto: Karel Drbal, SJ ČR

Rybníky upoutaly nejen básníka, ale i rybáře. Proto předkládám váženému čtenáři recept tradovaný v místě od nepaměti a uchovaný jako regionální specialita v Muzeu Vysočiny.

Potřebujeme 60 dkg očištěného kapra, 3 dkg sádla, 3 dkg rajčatového protlaku, 5 dkg čerstvých žampionů nebo přiměřené množství sušených hub, česnek a sůl. Kapra osolíme a opečeme na rozpáleném sádle, postupně přidáme žampiony nakrájené na plátky nebo můžeme použít vařené sušené houby i s vývarem. Přimícháme rajčatový protlak, prolisovaný česnek a dusíme do měkka. Jakmile je kapr i směs hotová, přelijeme jednotlivé porce šťávou se žampiony. Jako příloha jsou vhodné vařené či opečené brambory. Dobrou chuť!

Kapr po pacovsku vlastnoručně uvařený autorem.

Foto: Karel Drbal, SJ ČR

ROK V OBRAZECH ... aneb čtvero ročních dob

Výbrala Bára Šimečková

Přišlo jaro. Kvetoucí dřín u Vilémovic v Moravském krasu.

Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

Letní panoramatická vyhlídka od Jeskyně Na Špičáku na hřebeny Jeseníků.

Foto: Evelyn Vozábalová, SJ ČR

Na portál Průchodnice u Ludmírova v Javoříčském krasu melancholicky padá listí, přichází podzim.

Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

Zimní výhled od vchodu Koněpruských jeskyní v Českém krasu na konci pracovního dne.

Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Poklad

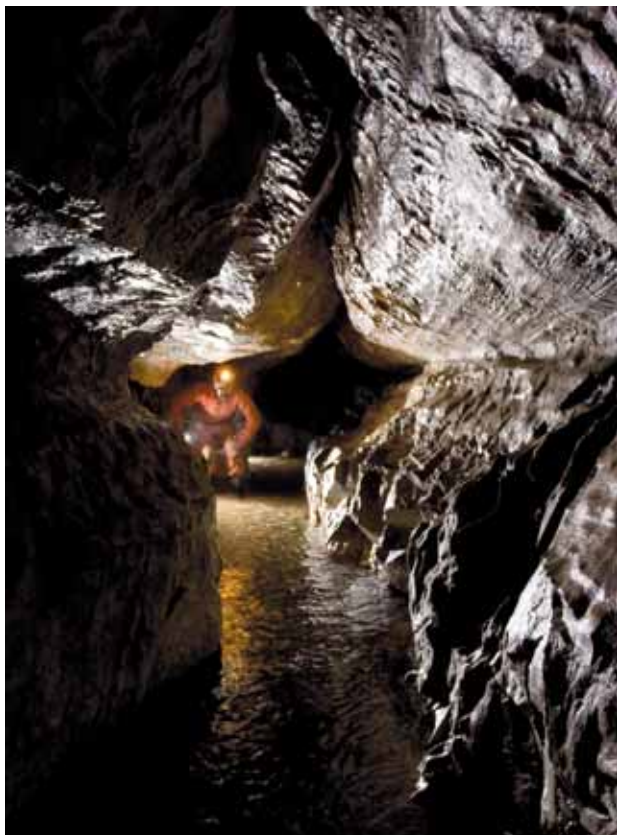
Tuto pověst s reálnými kořeny našel Kelf v hlubinách archivu, vyšla tiskem v roce 1891.

Práce: politický týdeník pro dělnictvo. Moravská Ostrava: Julius Kittl, 7. 02. 1891, 1(3). s. 5. ISSN 1804-395X.

Jest známo, že před dávnými a dávnými časy potulovali se po vlastech našich dobrodružní Vlachové, kteří se po lesklých kovech – zlatu a stříbru – sháněli a také mnoho zlata a stříbra z Čech, z Moravy a ze Slezska do svého domova odvezli. Byliť to dobrodruzi, kterým se pracovat nechtělo a kterým šlo o to, jak by lehce mohli zbohatnouti a dobře žít. Nalezené po nich hory bývaly obyčejné v největším nepořádku, poněvadž vychytralým Vlachům nešlo tak o hornictví, jako o vyplnění drahých kovů z lůna země. Takových zpustošených hor nacházíme velmi zhusta na Moravě, ano i v západním Slezsku. V místech, kde hlavní řeka země Moravské svůj vznik má, nacházíme dosud podzemní skrýše, o kterých zachovalo se mezi lidem mnoho pověstí. Jedna z nich zní:

Kdysi potkal Vlach několik vesničanů, do práce se ubírajících. „Slyšte“, pravil Vlach; „vím o pokladu velikém v těchto místech a budete-li mně nápomocni jej vyzdvihnouti, tedy se vám bohatě odměním.“ Chudí vesničané přijali nabídnutí Vlachovo a počali kopati. Za nějaký čas přišli na stříbrnou rudu, velmi bohatou. Vlach nechal rudu dobývat i zbohatnutv, odebral se do své vlasti. Po nějaký čas dobýváno bylo stříbro z těchto míst, až pak

války všechno překazily a celému hornictvu konec učinily. Dosud jsou podzemní chodby zachovány a lid nazývá jeskyně tyto „tvarohové díry“, poněvadž stěny jejich potaženy jsou hmotou krápníkovou, tvarohu docela podobnou. Avšak doly prý byly as před 400 roky ještě jednou otevřeny a dolováno v nich s výsledkem skvělým. Tu započaly války husitské a překazily opět další dolování, až konečně hory docela zanikly a zůstaly pouze skrýše, jichž stěny okrášleny jsou bílým krápníkem. Lid také si vypravuje, že ve skrýších ukryt jest veliký poklad, který jedenkrát vyzdvihnout býti musí.

Tvarohové díry v masivu Králického Sněžníku, jejich stěny zdobí povlaky nickamínku. Foto: Ondřej Skalský

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
AV ČR	Akademie věd České republiky
ČBÚ	Český báňský úřad
ČESON	Česká společnost pro ochranu netopýřů
ČHS	Český horolezecký svaz
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČRo	Český rozhlas
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSS	Česká speleologická společnost
ČT	Česká televize
GÚ AV	Geologický ústav Akademie věd
CHKO	chráněná krajinná oblast
ISBN	International Standard Book Number (Mezinár. identifikace číslování knih)
ISPROFIN	Informační systém programového financování
IZS	integrovaný záchranný systém
JNŠ	Jeskyně Na Špičáku
JNT	Jeskyně Na Turoldu
KJ	Kateřinská jeskyně
KČT	Klub českých turistů
KÚOlK	Krajský úřad Olomouckého kraje
MK	Moravský kras
MŽP	ministerstvo životního prostředí
NPP	národní přírodní památka
NPR	národní přírodní rezervace
OBÚ	obvodní báňský úřad
OPJ	oddělení péče o jeskyně
ORC	Olomouc Region Card
PO	příspěvková organizace
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
SDD	staré důlní dílo
SCHKO	Správa chráněné krajinné oblasti
SJ ČR	Správa jeskyní České republiky
SJMK	Správa jeskyní Moravského krasu
SŽDC	Správa železniční dopravní cesty
UIS	Union internationale de Speleologie (Mezinárodní speleologická unie)
ÚIS	Ústřední informační služba
UP	Univerzita Palackého
VD	vodní dílo
ZAJ	Zbrašovské aragonitové jeskyně
ZCHÚ	zvlášť chráněné území
ZO	základní organizace

